

„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu; neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă, nu e până-acuma dospit cumsecade.”

I.L. Caragiale

Se distribuie GRATUIT

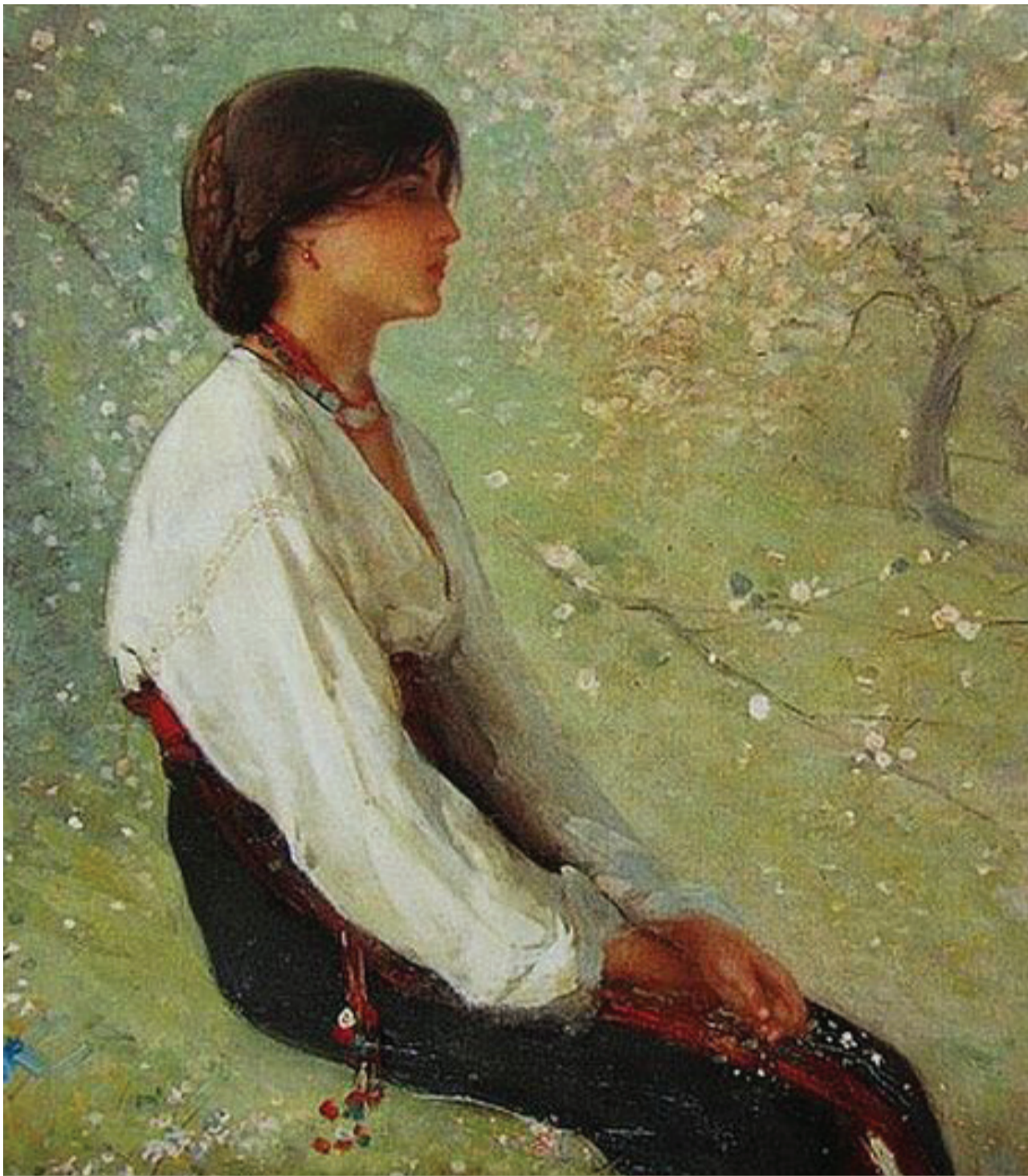
An VIII Nr. 53 Martie 2017

CLIPA

Magazinul actualității culturale românești

Director fondator: DINU SĂRARU

Editor: Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” și Arhiepiscopia Râmnicului

Nicolae Grigorescu, *Rodica (Primăvara)*, ulei pe pânză, 1881

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOȘR

Dinu C. Giurescu - un mare istoric, un mare patriot român

Recent, profesorul Dinu C. Giurescu a împlinit frumoasa vârstă de 90 de ani. S-a născut într-o familie de istorici. Bunicul, Constantin Giurescu, a adus contribuții importante privind istoria evului mediu, iar tatăl său, Constantin C. Giurescu, s-a impus ca unul dintre cei mai valoroși și productivi istorici români, autor de studii, monografii, lucrări de sinteză etc.

Dinu C. Giurescu a urmat Facultatea de Istorie a Universității din București, dar chiar în anul absolvirii (1950), tatăl său a fost arestat, deoarece în 1939-1940 a îndeplinit demnitatea de ministru. Ca urmare, Dinu C. Giurescu a trebuit să lucreze într-o societate de construcții până în 1956, după care s-a angajat la Muzeul de Artă al RPR, iar în 1964 la Oficiul de Studii și Documentare al Ministerului Afacerilor Externe. Abia în 1968 (între timp Constantin C.

Giurescu fusese eliberat și reîncadrat la Universitatea din București) a putut să accedă în învățământul superior, în calitate de conferențiar la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. În 1988 a plecat (legal) în SUA, de unde s-a întors în iulie 1990.

Avea deja o operă solidă, concretizată în zeci de titluri, cuprinzând istoria unor instituții, activitatea unor domnitori, o istorie ilustrată a românilor ș.a., astfel că a fost primit, pe merit, în Academia Română (în 1990 - membru corespondent, în 2002 - membru titular). Nu a făcut parte din rândul celor care au dat „năvală” în această instituție profitând de confuzia creată în vremuri de tranziție (în anii 1990-1991 au fost primiți 36 membri titulari și 81 membri corespondenți, repetându-se situația din 1948-1952, când au fost primiți 38 membri titulari și 49 membri corespondenți).

Continuare pe pagina 5

† Î.P.S. Dr. Varsanufie,
Arhiepiscopul Râmnicului

Ultimul potecaș, din Slătioara

Undeva în plaiurile Văii Călugăra, nu departe de apele domoale ale Cernei vâlcene, se află înălțată, pe locul unui fost schit de maici, o bisericuță mică, dar unică în felul ei, în lumea ortodoxă, prin finețea și simplitatea plină de bun gust a cromatiei picturii acesteia, atât din interior, cât și din exterior. Pictura bisericii cu hramul *Adormirii Maicii Domnului* din Vioreștii Slătioarei încheie veacul de aur al artei brâncovenești, însă aceasta nu este realizată, așa cum ne-am aștepta, de vestiți pictori școliți, ci de meșteri țărani, care dovedesc și prin ceea ce au făcut aici că nu au fost cu nimic mai prejos decât iconarii brâncovenești înaintași ai lor, care și-au deprins meșteșugul în vestitele școli de pictură de la Hurezi, Cozia sau de altundeva.

Continuare pe pagina 7

Dinu Săraru

O reamintire plină de Speranță!

După „execuția silită” a lui Caragiale cu concursul unor înalți funcționari ai vremii, prin înlăturarea și trimiterea într-un scuar periferic a omagiului în bronz semnat de Baraski, închinat celui mai lucid scriitor al românilor, geniul literar care a dat Bucureștilor șansa de a se mândri cu o operă unică în panteonul virtuților și valorilor naționale, academicienii Dan Berindei, Dinu C. Giurescu, Florin Constantiniu Răzvan Theodorescu, prof. univ. dr. Ilie Bădescu și, inițiatorul, fondatorul *Clipei*, sunt 6 ani de atunci, cereau, sub semnătură (și li se promitea verbal), ca statuia lui Caragiale, exilată și acum în scuarul din strada Maria Rosetti, să fie așezată în fața hotelului Novotel, pe trotuar, înaintea intrării reproducând aidoma, la o sugestie întemeiată, marchiza Teatrului cel Mare.

Amintind împrejurarea descrisă mai sus, *Clipa* își exprimă speranța că astăzi promisiunea atât de nobilă va putea fi în sfârșit respectată.

Mircea Radu Iacoban

Iorga reporter

Aflăm cu întârziere de un veac: în aprilie 1908, aproape 700 de bucovineni au cutezat un mare pelerinaj ieșean, „*insistând de cuvîntă asupra caracterului cultural pe care-l are vizită*”, cum avertiza unul dintre vorbitorii din Gara Burdujeni, cel dintâi popas al „excursionistilor” în România. Scopul astfel declarat voia să confere inițiativei o legitimitate (ca să nu spunem acoperire) culturală – vizitarea unei expoziții ieșene și a lăcașurilor de cult –, dar, de fapt, s-a constituit într-unul dintre cele mai însemnate (și până acum ignorate) demersuri unioniste premergătoare actului ce avea să se înfăptuiască după un deceniu. În cele trei zile de adevărată sărbătoare, bucovinenii au evitat invocarea termenului „unire”, rămânând însă subînțeles și descifrabil în toate luările de cuvânt („*cei sosiți nu sunt oaspeți, ci intră de drept în țara lor, trecând din moșioara de acasă în moșia cea mare de aici, unde toate sunt ale lor, cum sunt și ale noastre*” – spunea preotul Zaharovici). Pentru adormirea bănuielilor, se mai strecura și câte o complezență adresare de genul „Împăratul Francisc I este amicul românilor din Regat și ocrotitorul cel mai constant al fraților răzleți”, nuanțată prin lozinca ades clamată

„Trăiască poporul nostru românesc din amândouă ale noastre monarhii!” După cum rezultă din relatările reproduse din gazeta „Neamul Românesc” în cartea *Deceniul limpezirii*, recent apărută la Editura ieșeană „Junimea”, Nicolae Iorga nu numai că a participat la acest adevărat marș previzionar al unirii Bucovinei cu Țara, dar și-a asumat și misiunea reporterului de teren, el fiind „povestitorul” ce relatează conștiințios, pas cu pas, uitatele evenimente din aprilie 1908.

Cartea de peste 1000 de pagini a fost publicată la Ed. Tipo Moldova, sub îngrijirea lui Liviu Papuc, vechi slujbaş al Bibliotecii Universitare ieșene, instituție

ce i-a avut între directori, între alții, pe Eminescu și Hașdeu și care tezaurează două milioane și jumătate de titluri, incunabile, manuscrise, stampe, colecții de ziare din veacurile trecute – o adevărată împărăție a literei tipărite sau caligrafiate, în care bibliotecarul de vocație nu poate rămâne inert funcționar oarecare. Iorga își prefătează entuziast prestația gazetărească: „*Pentru întâia oară, fratele rămas acasă ține caldă vatra culturii pentru fratele răzleț ce vine de departe, din vijorul sălbatic și hain al străinătăților*”, după care trece în revistă toate evenimentele „excursiei culturale”, începând cu primirea la graniță, în Gara Burdujeni, a „*lungului tren pus la dispoziția*

vizitatorilor cu o reducere de 75% din ordinul ministrului Morțun” și până în cea de a treia zi, a întoarcerii fiecăruia la vatra sa din Rădăuți, Suceava, Câmpulung, Solca, Vama, Gura Humorului, Vatra Dornei, Putna. Reporterul Iorga descrie pasagerii trenului special: „*Lume felurită, în unele vagoane predomină cilindrele, pălăriile preoțești, ușoarele pălăriețe ale doamnelor; altele cuprind numai țărânișe în mândrul port din acele părți*”. Că n-a fost vorba nicidecum despre o inocentă excursie, oricât de „culturală”, ci de un eveniment cu larg răsunet politic în zonă, înțeles în adevărată lui semnificație, o demonstrează și cele petrecute la fiecare dintre opririle trenului. La Verești, oaspeții

au fost întâmpinați de corul țărănesc din Dumbrăveni și de cel al Liceului din Botoșani, popasul prelungindu-se mult peste prevederile orarului feroviar. La Pașcani, pe peron îi aștepta fanfara Atelierelor CFR. S-au vizitat și halele de producție, unde, scrie Iorga, „*bucovinenii s-au mirat că cei care întrebuințează aceste mijloace ale industriei moderne sunt români, născuți prin acele case cu acoperiș de stuf*”... Frumos împodobite au fost și gările din Tg. Frumos și Podu Iloaiei, iar la Iași, bucovinenii au fost întâmpinați de „*o mulțime nesfârșită, mii de oameni din popor, persoane din clasele bogate (...)* niciodată Iașul n-a văzut o priveliște așa înălțătoare”. După cuvântările de bun venit (primarul N. Gane și alte oficialități), în Piața Bacalu (actuala Piață a Unirii), muzica Regimentului de Vânători a dat semnalul unei „*bore largi, prevestitoare de altă unire poate*”. A doua zi s-a vizitat Expoziția și s-a mers la Catedrală, unde a slujit mitropolitul. În „răspunsurile” corului s-au rânduie și strofe din Imnul Regal. A urmat așteptata vizită la statuia lui Ștefan cel Mare (pe Iorga, monumentul l-a impresionat prin semnificații, dar, de fapt, nu i-a plăcut, după cum, conform știuturilor lui ciudățenii în materie de gust artistic, nu i-a plăcut nici biserica Trei Ierarhi, „*prea țigănească*”) (!). S-a trecut, apoi, pe la cele mai importante biserici ieșene și, a treia zi, pe la mănăstirile

Frumoasa și Cetățuia. Cuvântările rostite la fiecare dintre aceste popasuri pun în evidență, fără urmă de echivoc, temeiurile adevărate ale periplitului bucovinean în fosta capitală moldavă. Petru Râșcanu: „*Mai presus de unirea politică este unirea în cuget și-n simțiri de care vorbește poetul (...)*. Patria românească este locul unde se vorbește frumoasa noastră limbă, unde se simte românește, unde bate o inimă românească; de aceea, fraților, suferințele noastre sunt și suferințele noastre, durerea noastră ne apasă și bucuria noastră o împărtășim cu lacrimi de bucurie”. Ce lecție de patriotism acest redescoperit pelerinaj bucovinean!

Când ne-am cunoscut?

Ana-Maria Păunescu

Când calendarul se albește-n zi,
Iar lacrima nu știe să rămână,
Privim către o carte din trecut
Și către secundarul de pe mână.

Dinu Săraru, când ne-am cunoscut?
Când eu abia primisem un prenume,
Când dangătele luau în brațe scut,
Iar oamenii aveau un loc pe lume.

Creșteam în armonia dintre voi,
Din prietenia ce-o aveți cu tata,
În ani cu sărbătoare și nevoi,
De lupta cea mai mare erați gata.

Eram copil și-abia știam să merg,
Vorbeam pe limba mea, ușor stălcită,
Și-n jurul meu istoria curgea:
Doi scriitori, aceeași dinamită.

Apoi am început și eu să scriu,
Din cronică hrănindu-mi cicatricea
Și m-ați încurajat spunându-mi cald
Că am un loc pe undeva, pe-aicea.

Și mă grăbesc să ajung unde n-am vrut
Să ne găsim noi toți nicicând în viață,
În cea mai tristă toamnă din trecut,
În zi de lut care și-acum mă-ngheață.

Atunci, în casa noastră ați venit
Să-mi dați ce-i mai de preț în fiecare:
Un gând că vom rămâne, negreșit,
Așa uniți ca-n neagra-mbrățișare.

Și v-am crezut. Și-așa s-a întâmplat.
Și mi-ați furat din grea singurătate,
Iar astăzi noi vă spunem la mulți ani,
Cu toți cei dragi, în plină sănătate.

Și vă iubim cu toții, mici și mari,
Cum grâul știe să-și respecte moara
Și-n fiecare vară ne e dor
De draga dumneavoastră Slătioara.

Visăm să stăm o seară în cerdac,
Cu singurul țaran ce nu-i ficțiune,
Iar el să ne adoarmă c-un roman,
Din care să se nască și vești bune.

Apoi o dimineață de-al lui Pătru
Să facă loc cocoșului să cânte,
Iar noi, cu dumneavoastră, în cafea
Să măcinăm problemele mărunte.

Dar amănuntele adorm acum,
Înțelegând că anii nu ne iartă,
Dinu Săraru, suntem foc și scrum,
Iar dumneavoastră sunteți foc și artă.

Vă mulțumesc că ați rămas așa.
Și mă închin la o icoană tandră,
Ce-nfățișează-n casa noastră gri
O luminoasă Sfântă Alexandră.

Cărți, o clepsidră, condei, călimară și busolă pe o masă,
pictură după Edward Collier (cca. 1640 – 1706)

Tiberiu Stama, 63 de ani de gazetărie Sportivă

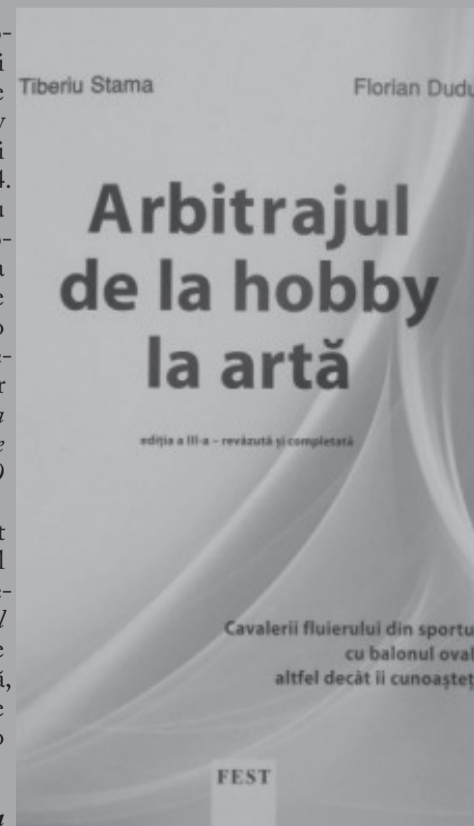

În luna septembrie a anului trecut, colaboratorul nostru Tiberiu Stama, seniorul presei sportive, a împlinit frumoasa vârstă de 90 de ani. Primul articol dedicat jurnalismului sportiv și performanței românești, sub semnătura lui Tiberiu Stama, a văzut lumina tiparului în 1954.

De atunci, prolificul gazetar a marcat, cu o scriitură subtilă, dar plină de pasiune, momentele fericite ale sportului românesc și „a pictat” gazetărește portretele campionilor care au adus atâtea medalii țării noastre. Dincolo de nenumărate însemnări în publicații de prestigiu, Tiberiu Stama a imortalizat cariera unor glorii românești, în volume precum *Iolanda Balaș, fascinația unei legende*, *Luntrișoarele de aur* (Constanța Burcică și Angela Alupei) sau *O veritabilă ambasadoare* (Doina Melinte).

Și cum întotdeauna scriitorii au cochetat cu sportul (unii chiar l-au și practicat), seniorul Stama a creat, în revista *Clipa*, o foarte interesantă rubrică în care cititorii află cum *sportul* este un *act de cultură*. *Clipa* are deosebita onoare să-i transmită, la acest început de primăvară, bucuria și privilegiul de a găzdui, în paginile sale, rubrica *Sportul, act de cultură* și speră într-o foarte lungă colaborare și de acum încolo!

Clipa

Tiberiu Stama

Florian Dudu

Arbitrajul de la hobby la artă

ediția a III-a - revizuită și completată

Cavalerii fluierului din sportul cu balonul oval altfel decât îi cunoașteți

FEST

Bucureștiul a crezut în puterea lacrimii

Romanul *Ura din ochii vulpii*, tocmai editat la prestigioasa casă de editură RAO, atestă forța creatoare a celui mai însemnat exponent al literaturii române la ceasul acesta, Maestrul Dinu Săraru. Lumea acestui roman nu mai este extrasă din universul perenității țărănești tragic ofensate în toată curgerea postmodernității, ci din mediul Bucureștiului. Care este nucleul romanului, ce forță epică mișcă personajele? Rama temporală a romanului este fixată într-o epocă de maximă agresivitate a ideologiei „marelui fals” întruchipat istoricește de orânduirea născută din ideologia bolșevică. Oricât de împlânzită ar fi fost varianta național-comunistă a acestei ordini, esența ei în expresia falsului și a represivității firescului se păstrase. Într-un asemenea context, miezul epic al romanului este un fenomen pe care îl numim printr-un cuvânt cumva uzat: emancipare. Ce înseamnă emancipare? Este ceva strict politic, ceva macro? Nu, este ceva care ține de interioritatea ființei umane pentru care folosim un termen și el destul de uzat: intimitate. Romanul descoperă pentru noi un lucru tulburător care repune pe treapta demnității situațiile și lucrurile evanescente, mai ales când acestea se așează într-o relație anagogică tocmai cu fondul sensibilității represate. Sănul pe un sfert dezgolit, răsfrânt peste pervazul ferestrei balconului al Vedetei de la Sărindar în rolul Margaretei, a electrizat sala fiindcă era un simbol al revoltei intimității represate, preschimbând sala de spectacol de la Sărindar într-un loc în care, cu fiecare seară de spectacol, *Bucureștiul aclama suveranitatea intimității, ca pe o mare restaurație și o extraordinară eliberare*. Acele momente s-au preschimbât misterios într-un vector insurecționar, într-un pachet de impulsuri pasionare prin care triumfa emanciparea sensibilității represate de un regim și o ideologie care falsificaseră viața. Nici o ideologie, nici o constrângere, nici o forță economică, nici o rațiune istorică n-ar mai fi putut da înapoi lucrurile: emanciparea devenise ireversibilă. Uscăciunea falsului, a deșertului ideologic se spulberase sub ploaia și vântul primăverii estetice a unui București salvat de la osificare. Bucureștiul literar și artistic (teatral) triumfă asupra marelui fals, cum îl va denumi într-o misivă a ei, Vedeta. Forța care a învins comunismul falsificator de suflete, ne spune romanul acesta, a fost Bucureștiul literar și nicidecum Bucureștiul industrial și financiar. Sănul acela de zăpadă răsfrânt peste pervaz într-un act din spectacolul *Maestra și Margareta* a declanșat un fior liric, o explozie de nostalgie florală comparabilă cu cea care a făcut splendoarea intimistă a secesion-ului, a stilului 1900. Romanul este scris în stilul secesion, iar desenele lui Mircea Dumitrescu readuc în actualitate romantismul popular al romanelor cu desene și decorații care au marcat belle-epoca începutului de secol XX. Totul este conceput în tonalitatea intimității îngânate de naturalețe și totuși adumbrată de sentimente mai tari, gata să irumpă. Așa este și ura din ochii vulpii, rod otrăvitor al vicleniei intelectualiste, insidios strecurată în mintea și ficții Marii Dirijoare, preschimbând orgoliul menirii înalte într-o perfidă neputință lăuntrică pentru care caută răspunzătorii în afara propriilor limite și astfel în cotloanele minții surescitate de trufe încolțește ura. Aceasta este ura din ochii vulpii. Trufia intelectualistă generează ură, preschimbă ochii minții în ochi de ură, și când eșecurile se înmulțesc înecă totul în minciună de sine și ură pentru cei din jur tălcuiți

perfid ca fiind ei piedicile unei mari vocații, vicleană amăgire de sine. Este viclenia rațiunii ruptă de sensibilitatea inimii și aceasta face ravagii, aceasta a fost forța dezlănțuită împotriva celui ce-a crezut în puterea inimii, în rolul puterii sensibile, sufletești ca forță de emancipare și de triumf spiritual. Miezul acestei intrigi este: conflictul între vicleana trufie intelectualistă și sensibilitatea inimii. Forța sensibilității Vedetei, rațiunea coborâtă în inimă a Directorului fac dintr-un obiect precum berjera Biedermayer un personaj central. Romanul berjerei este tot atât de fascinant ca și romanul Vedetei, ca și viața personajelor tălcuită în roman prin rolul altor personaje, cele care în literatura lumii au fost exponentele aceleiași insurecții a fondului sufletec reprimat, a intimității alungate de uscăciunea marelui fals, fie că este vorba de pietismul unei ideologii dominante, sau de trufia unei închipuiri de sine, pe cât de încrezută pe atât de amăgitoare, ori de puritanismul farișeic al bunelor moravuri. Un lucru ce pare neînsemnat precum această berjeră, care nu întâmplător pare că nu-și găsește locul”, e mutată de la sculptor la vedetă, de la aceasta înapoi la sculptor pentru a-și găsi în fine liniștea în salonul rațiunii contemplative, înalt înțelegătoare a Directorului. Vedeta de la Sărindar trece prin personajele Margaretei din Diavolul și Margareta, al Margueritei din *Doamna cu camelii* devenind pentru sine, pentru rolul propriei sale persoane, un personaj vremelnic pe scena propriei sale vieți. Directorul este el însuși un fel de Văzător prin noaptea istoriei, atras în chip tainic de adevăruri care țin de legea inimii, singura care ne poate apăra ori elibera din domnia marelui fals, al uscăciunii intelectualiste a unei ideologii mincinoase, fiindcă promite eliberarea omului și nu aduce decât reprimarea sensibilității, a celei mai curate intimități, intimitatea sincerității sufletești cu noi înșine și cu cei din jur. Amenințarea minciunii colective dar și a minciunii de sine ca în cazul Marii Dirijoare sunt luminate în vedenia profetică a Directorului care pune o trupă de teatru în slujba eliberării colective și individuale de robia marelui fals și aceasta aduce un ultim conflict care se îmbracă sintetic și simbolic forma vicleniei din ochii vulpii.

Personajele unui roman scris în tulburătorul stil secesion sunt deopotrivă făpturi umane și lucruri aparent neînsemnate, precum este berjera care devine de-a dreptul personaj de parcă primele 60 de pagini ale romanului ar fi fost scrise pentru acest straniu jilț, o berjeră Biedermayer menită a sugera străduințele celor trei personaje, Vedeta, Sculptorul și Directorul, de a recompune un stil, o epocă, o atmosferă de sensibilitate diafană, de prezențe evanescente, de intrări și ieșiri discrete și totuși mixând voluptuosul cu luminozitatea posesivă. Acest straniu „personaj”, o berjeră, mișcată nu atât de mâini omenești cât de o dinamică ea însăși misterioasă a sentimentelor, face parte din cercul mic al teatrului de la Sărindar, dar și din cercul cel mare, care inclusează Bucureștiul, ba toată lumea artistică a Răsăritului, adevărită de gestul Damidovei, o celebritate a teatrului moscovit din epocă, urcându-se pe scenă și sărutând mâna Vedetei pentru rolul Margaretei din Maestrul și Margareta, pusă în scenă atunci la teatrul din Sărindar. Dar tot personaj este teiul de la Șosea pe a cărui ramură înflorită, marele actor, George Storin, o așează pe Maria Filoti repezindu-se

împreună cu tot grupul de tineri s-o prindă în brațe dacă ar fi alunecat. Romanul combină cel puțin trei stiluri, secesion-ului sensibilității nostalgice, luxuriantul descriptivism al interioarelor cu mobilier mai viu decât cel ce locuiește în ele, care și-a avut, într-o altă epocă, gloria sa prin descrierile balzaciene și călinesciene la noi, și cu stilul unei serii literare în care au strălucit la noi proza unui Sorin Titel, un mare scriitor bănățean, dar și romanul lui Oscar Wilde, *Portretului lui Dorian Gray*.

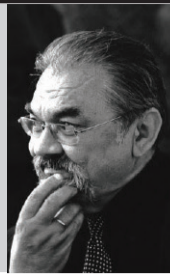
În partea a 2-a a romanului, prozatorul liric (fiindcă aceasta este dominantă acestui roman, e proză lirică) ne propune cheia pentru descifrarea aceluia extraordinar eveniment emancipator care face din intimitate fenomen revoluționar, forță insurecționară; cheia este punerea în scenă a *Doamnei cu camelii*. Spectacolul acela a readus melodrama în rama unui manifest politic și astfel aflăm că mai puternică decât economia și decât finanțele pentru emanciparea unei lumi este literatura revoltei intimității reprimată, a fenomenului intim. Asta s-a întâmplat atunci și acel eveniment a ridicat lumea românească pe culmi de poezie și nostalgie, de strălucire și lirism incredibile. Lenin și Marx și Engels și Keynes și marii și micii dictatori erau minusculi care prefigurează pulberea și pustiul lor. Fiindcă asta erau: pulbere și pustiul.

Cheia care deschide marele mister al fenomenului numit „teatrul din Sărindar” este devoalată de interviul din 1990 al Vedetei când răspunde intervievatorului ei: „o întreprindere ca Maestrul și Margareta a fost o luptă epuizantă nu numai cu cenzura, nu cu cenzura, cu acel funcționar de la Primărie, ci lupta cu o forță opresivă, impersonală, difuză, amestecată în aerul teatrului, în pereții lui. O luptă cu marile fals”. Nimeni n-a dat o mai adâncă interpretare la istoria emancipării lumii românești datorată Bucureștiului literar și teatral, în miez cu teatrul din Sărindar, decât această doamnă, această mare Vedetă a revoltei intimității represate.

Nu în ultimul rând, romanul aduce în fundal un personaj colectiv, teatrul însuși, în persoana morală a teatrului din Sărindar. Acesta se află într-o relație cu un alt personaj dintr-un al doilea fundal, o persoană morală pe care teatrul o cunoaște, Bucureștiul însuși. Teatrul pune în scenă, mai riguros spus, iese pe scenă sub forma sa manifestă: Spectacolul însuși, care, de fiecare dată, își propune să cucerească Bucureștiul, adică să treacă cu totul în sufletul marelui personaj anonim, spre a-l impersona, a-i da sufletul lui. Acesta este înțelesul celor două mari intrări pe scenă a intimității represate și emancipatoare spre a salva Bucureștiul de ascensiunea marelui fals, cum se va exprima Vedeta într-o misivă către Director, care într-un fel este chiar teatrul din Sărindar, sufletul lui. Dacă acel suflet n-ar fi existat, Teatrul ar fi fost o clădire moartă, recuzite și recuziteri fără suflet, incremenite ca de o vrajă urată, de un blestem. Acesta este pericolul Marelui fals; el poate transformă o lume de oameni vii în fantome, în evanescențe spectrale, în umbre fără suflet. Bucureștiul a primit suflul de viață de la acel teatru fiindcă l-a învățat să-și recupereze intimitate, fondul intim, sensibilitatea sufocate de ideologii și sisteme, adică de false trăiri. De aceea, putem conchide grație acestui roman: Bucureștiul literar și teatral a învins marile fals al monstrului bolșevic. Victoria i se datorează fondului intimității revoltate, adică Bucureștiului literar și artistic și

Prof. univ. dr.
Ilie Bădescu

Membru AOȘR
Directorul
Institutului de Sociologie
al Academiei Române
Rectorul Universității
Țărănești „Dimitrie Gusti”

nu Bucureștiului industrial și financiar ca să-l cităm pe Ion Ghica. Desigur că există un dușman secund al acestui triumf care nu vine de la ideologia de afară, ci de la cea dinăuntru, ideologia *intelectualilor închipuiți*. Acest dușman este tot o ipostază a marelui fals și că expresie maladiei chipului, închipuirilor, trufiei intelectualilor care se cred chemați la opere majore și ca atare nu acordă nici cea mai mică atenție așa numitelor proiecte minore, adresabile lumii mici, familiilor, perechilor de îndrăgostiți, dragostei de tip melodramatic chiar, ca și cea a Doamnei cu camelii. În fond, acest roman al lui Dumas fiul s-a luptat mai întâi cu acest tip de fals, care se numea atunci apărarea moravurilor. Istoria Franței sensibile datorează enorm triumfului literar al *Doamnei cu camelii* în fața domnului scortos al cenzurii emanate din pretenția gardianului ideologic că apără „societatea” de ofensiva moravurilor ușoare, adică a intimității represate și care se precipitase să-și ia revanșa sub forma romanului, a melodramei.

Vom face în altă parte o succintă prezentare a luptei melodramei cu marea cenzură pentru a demonstra că emanciparea vine de la fondul intim reprimat, nu de la ideologiile intelectualilor ori de la puterea banilor. Scriitorii care populau salonul Matildei, verișoara lui Napoleon al III-lea, erau toți săraci, credeau toți în puterea lacrimii și creau personaje care se disting nu prin suma de bani pe care o poartă în buzunar ori prin discuții cărturărești, ci prin lacrimi și respirări, oftături și concupiscente.

Ce au comun, personajele-oameni cu personajele-lucruri, programul artistic al Directorului, cu berjera Biedermayer, cu Doamna cu camelii și cu romanul lui Bulgakov? Toate sunt exprimări ale aceluiași fenomen: insurecția fondului represat, a intimității disprețuite, alungate, atât la scara înșilor cât și la scara epocilor. Peste aproape 150 de ani, stilul Biedermayer, adică berjera care dominase trei saloane, *Doamna cu camelii* care înfruntase și învinsese cea mai temută cenzură de până la cea bolșevică, Teatrul din Sărindar etc., sunt ipostaze ale aceluiași fenomen major, emancipator. Insurecția fondului intim represat, a sensibilității ofensate, agresată de multiplele variațiuni ale marelui fals, măsoară puterea de ripostă a comunității omenești la ofensiva ucigătoare a uscăciunii. Teatrul din Sărindar a fost un oraș al inimii ofensate cu postulatul orașului fără suflet, cu ideologia care pretinde că orașul nu crede în lacrimi. Directorul aceluia teatrului a voit să verifice și să demonstreze că dimpotrivă Bucureștiul crede în lacrimi, ceea ce nu putuse adevări marea literatură rusă, de la Block la Maestrul și Margareta, astfel că un regizor de geniu al Rusiei artistice a pus aceea sentință teribilă în titlul unei cunoscute producții cinematografice rusești: *Moscova nu crede în lacrimi*. Iată, însă, contrariul: *Bucureștiul crede în lacrimi*, confirmând în chip neașteptat lozinca lansată de Director: „Asta seară veți plânge pe Sărindar”. Ca o paranteză voi aminti că această tehnică teatrală bazată pe lupta cu primejdia uscăciunii sufletești și deci cu marele fals va fi reiterată de Maestrul Săraru la Teatrul Național ca și cum ar fi spus ca altădată, doar că locul era altul: „Asta seară veți plânge la Național”. Și am plâns cu Draga Olteanu Matei, cu bocetul ei pentru Vulpenaru, în ritmul stilistic al Prohodului.

Alte gânduri despre România

A vorbi și, mai grav, a scrie astăzi despre țară, despre Țara noastră Românească, despre români și identitatea lor, despre unitatea pământului și poporul românesc este riscant, din mai multe puncte de vedere. „Formatorii de opinie”, comunicatorii, oamenii din media, persoanele publice, mulți dintre intelectualii nu se gândesc mai întâi că poți să fii sincer în ceea ce afirmi, ci se căznesc să afle, ca prim gând al lor, ce urmărești, ce interese ai, pe cine reprezintă, ce forțe obscure te ghidează. În al doilea rând, îți răscolesc trecutul, doar-doar vor descoperi vreo țară ascunsă, vreo atitudine neconformă, vreo afiliere de rușine. Ulterior, te caută de vreun plagiat, fiindcă nu se poate să fi scris în viață și să nu te fi inspirat de la unul sau de la altul sau să nu fi greșit la citări. În fine, dacă ai norocul să nu găsească nimic relevant din toate acestea și dacă mai ai și o anumită vârstă, constați că, de fapt, nu ai noroc! Aceasta, pentru că toți cei de o anumită vârstă s-au născut sau au trăit sub comunism, iar cei care au astfel de detalii în CV sunt pentru vecie damnați. Dacă ai trăit ori te-ai născut înainte de 1989 (măcar cu două decenii înaintea!) înseamnă că ai fost pionier sau pionier și utecist, sau, mult mai rău, și membru al PCR. Nu mă refer aici la persoanele din nomenclatură, care au avut de dat socoteală pe bună dreptate și care, fiind, aproape în totalitate, la Revoluție, în vârstă de 50-70 de ani, s-au eliminat singure, în mod natural sau nu, prin moarte. Rămâne însă stabilit: cei care aveau 20-30 de ani la 1989 și nu puteau fi mari activiști de partid – partidul lucra cu „oameni experimentați” – au fost totuși în sistem, au stat liniștiți, nu s-au revoltat și, prin urmare, sunt vinovați că au acceptat să trăiască liniștit atunci, să învețe, să muncească, să crească. Dacă ei vorbesc azi despre țară – conform logicii evocate mai sus – o fac din convingeri comuniste, naționaliste incurabile, din oportunism, din interes. Mai mult, în lumina aceleiași logici, ei nu pot fi nici instruiți și nici deștepti, că doar au fost îndoctrinați, prostiți iremediabil de forțele dictaturii. De altminteri, aud mereu că toți care au trăit sub comunism sunt proști, nedemocrați, supuși, lași etc. De asemenea, dacă au trăit atunci, înseamnă că acum au o vârstă înaintată, adică sunt niște bătrâni ramoliți, matusalemici, care ar trebui, în loc să se gândească la țară și la națiune, să tacă, să se ascundă și să moară mai repede. De câte ori nu auzim la știri că „un bătrân de 60 de ani a fost acroșat pe trecerea de pietoni”, iar apoi, în gând, sunt sigur că vine și urmarea: „Cine l-o fi scos pe stradă? Îl căuta moartea acasă!”. Eu folosesc aici eufemisme, deoarece pe bloguri, în comentariile de pe Facebook, sub masca anonimatului, înfloresc invectivele, jignirile grobiene, intoleranța crasă, minciunile, etichetările. Mai toată critica de astăzi se face în limbaj maculat.

În această atmosferă primitoare și generoasă, eu, care la finele regimului de dictatură, aveam circa trei decenii de viață – trăite, recunosc, sub odiosul comunism, pe care, dintre toate minunatele epoci ale omenirii, mi-l alesesem conștient ca moment de trecere prin viață – îndrăznesc să-mi amintesc și să le amintesc și altora că avem încă o țară și că ea se numește România. Amintesc asta prin vorbă și prin scris, cu oarecare cumpănire, încăpățănare și nu fără sfilă, fiindcă – vorba cronicarului – știu că „voi da seamă” de toate ale mele câte spun și scriu. Știu sigur că țara nu este o abstracțiune mărunță, bună de invocată atunci când ne supărăm pe șefi, pe soartă ori pe propriile greșeli. Știu că țara suntem noi toți, cu strămoșii a căror moștenire o purtăm, adesea fără să ne dăm seama de aceasta, cu urmașii pe care-i pregătim pentru viitor, cu spațiul nostru vălurit, cu

cerul și pământul, cu marea și râurile, cu toate care se găesc acolo unde Carpații și Dunărea de Jos se îngemănează. Numai noi înșine, românii, putem percepe toate astea. Lucian Blaga spunea într-o memorabilă poezie că „țara și-a împins hotarele toate până la cer”, că „pajuri rotesc – minutare peste veșnicul ceas – între câmp și oier”, iar Alexandru Davila, în faimoasa sa dramă istorică *Vlaicu Vodă*, definea țara prin mijlocirea datinii, făcute de domni și de oamenii simpli: „Datina străbună e mai mult decât o lege./ Domnul ce-și cunoaște țara din chiar traiul ei culege/ Obiceiuri de tot felul, trebuințe de-orice soi./ Năzuințe, doruri, vise, ure, patime, nevoi;/ El le cerne, le frământă, le topește, le strecoară/ Și le toarnă ca-ntr-o matcă în cuvântu-i către

mai simplu, să fim dascăli cu tot sufletul nostru (dacă ne-am făcut dascăli), să plantăm câte un arbore, să ne creștem curat copiii, să curățăm trotuarul din fața casei, să întindem mâna celui aflat în nevoie ori în suferință, să lăsăm orgoliul la o parte și să ne cerem scuze când greșim (și cine nu greșește?), să fim drepti și cinstiți, dar mai ales buni, generoși, frumoși la spirit. În ultimele două decenii, am (re)dobândit multe virtuți, mai ales pe filiera ideii de libertate și demnitate umană, dar am devenit mai rapace, mai reci, mai dornici de bani și de avere (dobândite, adesea, ușor, dacă nu prin înșelăciune). Și chiar – unii dintre noi, din păcate – avem o plăcere sadică de a lovi în alții, de a-i acuza pe alții, de a da vina numai pe alții, de a lăsa totul baltă și

întruchiparea lor prin noțiunile de-atunci devine neinteligibilă pentru generațiile tinere de azi, poate că bătrânii de azi le par tinerilor ridicoli în insistențele lor. Totuși, sunt țări în jurul nostru sau în Europa de Vest – de la care ne inspirăm mereu, de vreo două-trei secole încoace – care se consideră și acum cu „misiune civilizatoare”, care, după ademenirea unității europene, se închid în sine tot mai mult, își refac granițele, îi vestejesc pe străini, ne privesc de sus, ne ceartă mereu și nu se sfiesc, prin unii reprezentanți mai excentrici, să nu ne mai considere nici măcar rude sărace.

Ce am făcut noi ca să nu mai fie așa? Câți români știu azi să exprime clar și precis, în engleză, franceză, germană, italiană ori spaniolă, care este identitatea noastră, de ce suntem români, ce înseamnă să fii român? Majoritatea străinilor nu vin aici ca să meargă la mall-uri, nici ca să asculte muzică rock ori jazz, nici ca să mănânce neapărat fructe de mare sau pizza. Vin, mai ales intelectualii, să ne întrebe de ce seamănă limba română cu latina și italiana; din ce popoare antice ne-am născut; cum de am rezistat aici, departe de latinitate; cum este povestea cu Dracula; ce este o doină de dor, cântată „pe-un picior de plai”, pe lângă mioare și miorițe; de ce colindăm de sărbători; ce mâncăruri tradiționale avem; ce costume purtăm la ceremonii; cum ne facem nunțile și botezurile; cum ne îngropăm morții în „cimitire vesele”; de ce ne pictăm bisericile peste tot, de parcă ne-am teme de gol (*horror vacui*) etc. Mi s-a pus demult o astfel de întrebare de către un oaspete instruit, prosternat înaintea Judecării de Apoi de la Voroneț: prin ce coincidență a sorții, atunci când Michelangelo și ucenicii săi pictau Capela Sixtină la Roma, zugravii anonimi moldoveni făceau frescele de la vestita noastră mănăstire, cu toții aducând glorie lui Dumnezeu și relevând măsura geniului uman, la același nivel de măiestrie, de talent, de împlinire? Natural, este greu de răspuns la o astfel de întrebare, dar nu imposibil. Pentru a o face și pentru a răspunde la celelalte chestiuni puse mai sus, se cuvine nu numai să avem identitate, să fim o națiune unită și demnă, să avem o țară, ci și să fim conștienți de toate astea, să fim instruiți, educați, culti, erudiți.

Ne măcinăm adesea în preocupări inutile, ne bănuim de rele, ne luptăm pentru putere, ne mințim unii pe alții cu seninătate, furăm din bunul public și din cel privat, ne răzbuim și ne urăm cu înverșunare, ne dăm mâna în scopuri josnice și ne întrebăm de ce ne merge rău. Declarăm ritos că suntem democrați, dar închidem gura interlocutorului nostru, iar dacă nu o facem, îl taxăm pentru că are altă opinie decât a noastră. În momente de cumpănă, însă, parcă ne trezim și este bine s-o facem cât încă nu este prea târziu. Mă bucur să văd că încă nu am uitat de imn și de tricolor, deși uneori criticăm și aceste simboluri. Se spune că un popor are conducătorii pe care îi merită. Altfel spus, dacă nu ne plac conducătorii, atunci se cuvine să fim noi înșine altminteri. Trebuie să fim mai buni, ca să emanăm lideri mai buni.

Un lucru mai adaug despre țară: România unită există de nici un secol, să nu o judecăm, să nu ne supărăm pe ea, ci pe noi înșine, care încă nu suntem pregătiți s-o ducem mai departe, „în veacul vecilor”, cum zicea patetic, în *Apus de soare*, Domnul Ștefan, prin pana lui Barbu Ștefănescu Delavrancea. Vă spune asta, unul născut în vremea „odiosului regim”, când a învățat limbile minorităților, a făcut opt ani de latină, a deprins franceză, engleză, italiană, i-a citit pe Faulkner și pe Kafka, pe Jacques Prévert și pe Dante, ca și pe Marx și Engels și care, spre disperarea unora, nu a murit încă.

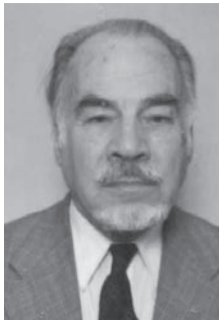
Constantin Daniel Rosenthal, *România revoluționară (portret Maria Rosetti)*, 1848

țară./ Din aceste vorbe-nalte ale domnilor români/ Timp de veacuri neamul țese datina de la străbuni...”. Prin urmare, domni (principii, conducătorii) autentici simt pulsul poporului (neamului) și-i făuresc viitorul în consecință. De aceea, cred că România se poate schimba în mai bine numai dacă suntem noi înșine capabili de o asemenea schimbare.

A schimba în mai bine România nu este, la prima vedere, o mare filozofie, dacă ne schimbăm în bine noi înșine. Această schimbare ar putea presupune câteva lucruri simple: să ne facem datoria acolo unde suntem chemați; să nu „facem totul” (cum se spunea în lozincile de odinioară), ci numai ceea ce trebuie și ceea ce ne permite expertiza (specialitatea) noastră; să facem opere sociale; să avem sentimentul comunității și al solidarității etc. Adică,

a pleca în lume. Ne revoltăm pe țară, când ar trebui să ne revoltăm pe noi înșine și să luăm măsuri de schimbare.

Țara asta s-a construit de către oamenii ei vrednici, care au știut să aibă conducători buni și să folosească împrejurările internaționale și, mai ales rivalitățile dintre marile puteri și dintre vecini, spre binele românilor. Acum 100-150 de ani, ideile lor dominante erau simple: unitatea neamului; păstrarea identității naționale prin limbă, istorie, folclor; independența și suveranitatea. Nu erau prea multe astfel de idei, nici nu erau împărțite de toți și nici nu au fost transpuse în practică la modul perfect. Dar românii s-au mobilizat și și-au făurit, cu greu, țara aceasta care, chiar și azi, după ciuntiri grave, are suprafața Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Poate că idealurile de la 1918 s-au tocit, poate că

Acad. Dan Berindei

Instrucțiunea publică 'astăzi

Ridicarea poporului român prin învățământ reprezintă un comandament și o problemă dominantă a societății moderne și contemporane. Legislația referitoare la învățământ a fost, atât în vremea domnitorului Unirii, cât și a domnitorului și apoi regelui Carol I, o prioritate, căreia i s-a acordat întreaga atenție și – ceea ce a fost cel mai important – mijloacele adecvate. În vremea domnitorului Unirii s-au înființat Universitățile din Iași (1860) și București (1864) și a fost adoptată legea instrucțiunii publice din 1864.

După realizările epocii lui Cuza, un moment hotărâtor l-a reprezentat rodnică prezență în fruntea instrucțiunii publice românești a minții luminate a lui Spiru Haret. Modele de peste hotare – de preferință din țări latine și cu prioritate din Franța – au fost utilizate, dar cu discernământ, ținându-se seama de specific și mai ales de propriul interes național. Într-o jumătate de veac, până la cel dintâi război mondial, instrucțiunea publică din România a ajuns la un nivel competitiv modern, atât în privința programei de învățământ, cât și a cadrelor didactice. Racila principală a societății românești în acest domeniu a reprezentat-o însă analfabetismul, din cauza căruia această instrucțiune a fost lungă vreme deficitară.

Marea Unire din 1918 a impus noi măsuri menite a duce la unificarea unui învățământ aflat până atunci în situații diversificate și dezvoltat în state deosebite. Acest lucru a fost îndeplinit, în deceniile următoare, mulțumită unei legislații înnoite a instrucțiunii publice de care trebuie să legăm mai ales numele doctorului Constantin Angelescu. Dar schimbările geopolitice, cel de-al doilea război mondial și dictaturile aveau să inaugureze o altă etapă, provocând răsturnări de situație și în acest domeniu al învățământului.

În perioada comunistă s-a asistat la o etapă de extremă novitate, stalinistă, urmată apoi de o a doua etapă de relativă redresare, limitată însă de limitele de partid ale epocii și mai ales de cultul personalității. În ultimele decenii au avut loc mutații, în care au fost înregistrate și progrese, dar au apărut și noi stavile în procesul atât de necesar al instrucțiunii publice. După 1989, domeniul umanist, mai ales istoria, au ajuns însă într-o situație care ridică din

nou semne de întrebare.

Marea răsturnare din decembrie 1989 n-a fost urmată în această privință de o reală clarificare, deoarece s-a intrat într-o etapă bogată în conflicte și divergențe, în care globalizarea neînsoțită de discernământ și-a dovedit și o față negativă și în care numărul de ore acordat domeniului a fost grav afectat. Grav este că din nou apar semne din ce în ce mai accentuate ale reapariției în forme îngrijorătoare ale analfabetismului. Totodată, nu s-a mai acordat prioritatea cuvenită interesului național, ci modelele externe au fost preluate mecanic cu consecințe de extremă gravitate pentru societatea românească. N-a mai fost ținut în seamă obiectivul firesc și fundamental de a pregăti viitorii cetățeni ai României.

Urmarea extrem de gravă a fost aceea a transformării tineretului într-o categorie socială în bună măsură indiferentă față de țară, lipsită de preocupări privind ansamblul problemelor cu care este confruntată națiunea și România. Programele la principalele discipline umaniste au fost manipulate în așa fel încât interesul național s-a opacizat și fiecare a ajuns să fie educat pornindu-se de la o viziune globalistă prematură și să fie preocupat doar de interesul personal, arătându-se nepăsător sau puțin preocupat de viitorul României, casa noastră, a tuturor, de existența și viitorul căreia va depinde în fapt soarta fiecăruia dintre noi și – ceea ce este mai important – cea a generațiilor viitoare.

Mai mult ca oricând se impune a se acorda instrucțiunii publice în ansamblu o deosebită atenție. De ea depinde toate evoluțiile națiunii noastre și ale acestei țări. Ne aflăm într-o adevărată întrecere în care cultura, dar și atitudinea cetățenilor României față de propria lor țară, joacă un rol decisiv în asigurarea mersului înainte și al progresului. Prin remedierea racilelor care afectează instrucțiunea publică pot fi create premise necesare unei intensificări de ritm de dezvoltare și să se scoată țara din poziția marginală în Uniunea Europeană. Pentru aceasta este necesară înțelegere din partea celor care ne conduc destinele, dar și dăruirea și participarea tuturor. Fiecare trebuie să înțeleagă că de implicarea noastră, a fiecăruia, depinde afirmarea țării, dar și bunăstarea generală.

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membriu AOȘR

Dinu C. Giurescu - un mare istoric, un mare patriot român

Continuare de pe prima pagină

De-a lungul anilor am avut posibilitatea să colaborez cu profesorul Dinu C. Giurescu (a preferat, ca și tatăl său, să i se spună profesor și nu academician), în calitate de colegi la Catedra de Istoria Românilor, Facultatea de Istorie a Universității din București, participând împreună la dezbaterile științifice organizate, la inspecții speciale pentru gradul didactic I, la referate și examene de doctorat, la susținerea mai multor teze de doctorat, în comisiile mixte de istorie (despre activitatea comisiei româno-bulgare, al cărei copreședinte era Dinu C. Giurescu, am relatat în cartea mea *Un istoric pe meridianele lumii*, apărută în 2013).

După 1990, Dinu C. Giurescu și-a axat activitatea științifică pe analiza celui de-al Doilea Război Mondial și a perioadei următoare, contribuțiile sale, întemeiate pe documente de arhivă din România și din SUA, fiind esențiale în descifrarea mecanismelor care au condus la răsturnările istorice din acei ani. Remarc faptul că Dinu C. Giurescu a coordonat volumul IX (1940-1947) și volumul X (1948-1989) din *Tratatul Istoria Românilor*, apărut sub egida Academiei Române.

Dinu C. Giurescu este nu numai un mare istoric, ci și un mare patriot român. În memoriile sale – intitulate *De la Sovromconstrucții nr. 6 la Academia Română*, publicate în 2008 – constata că după 1989 unii intelectuali își descoperiseră vocația puternică pentru democrația pluralistă, deși până atunci își văzuseră liniștiți de treburile lor, și că prin manifestările lor repetate și-au adjucecat – cu

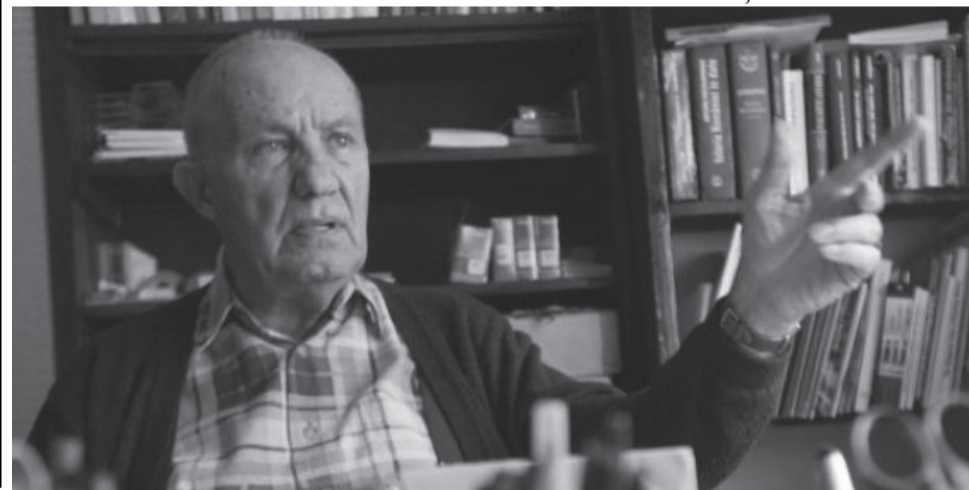
de la sine putere – poziția de <formatori de opinie>. Aceștia au fondat „grupuri, asociații, organizații. Au folosit autopromovarea, manifestându-se ca păzitori ai lumii pluraliste. Metamorfozarea unora a fost de-a dreptul uluitoare”. În opinia profesorului, cel mai grav este faptul că cei mai mulți dintre acești intelectuali, cu operă subțire, au adoptat o atitudine antinațională, contestând valorile culturale și chiar istoria poporului român.

În numeroase articole publicate în presă, în emisiuni TV, în dezbateri și conferințe publice, profesorul Giurescu a luat atitudine împotriva scoaterii obiectului Istoria Românilor din liceu, a campaniei politice vizând regionalizarea țării (promovată de UDMR și de unii guvernanti), a condamnat poziția slugarnică a clasei politice față de Uniunea Europeană, distrugerea economiei naționale și înfeudarea țării către companiile multinaționale. A plecat pentru demnitate și patriotism, pentru o României puternică și respectată în lumea contemporană.

Evident, profesorul Giurescu nu este o voce singulară, dar prin prestigiul și forța sa de argumentare reprezintă un reper pentru toți cei care iubesc România și doresc ca Centenarul Marii Uniri să o găsească întreagă și puternică.

Ca român, și imi permit a zice, în calitate de coleg, adresez, profesorului Constantin C. Giurescu, urarea: „Să trăiți, că ne trebuie!”

La Mulți Ani!

Acad. Răzvan Theodorescu

Reperul brâncovenesc (II)

Continuare din numărul trecut

În lumea românească de la 1700, unde un privilegiat al sorții putea să aștearnă, într-o scrisoare, cuvintele „Nu-mi trebuiești alt

nimic cât o fărâma de viață fără groază”, iar economiasticul cronicar princiar Radu logofăt Greceanu se tânguia retoric pe marginea atâtor vexațiuni otomane („O varvară și păgânească neomenie, până încât și cum necăjaști pă supușii tăi!”), încercarea lui Constantin Brâncoveanu de a instaura, cu ambiții pe măsură, o stabilitate politică demult neatinsă, precum și apetențe culturale care cereau timpuri mai faste, rămâne, în istoria noastră, un gest eroic.

Sincroniile indiscutabile ale civilizației românești cu Europa – puse în lumină de fiecare generație de istorici, pe urmele lui Iorga – și care pot fi reliefate cu osebire în câteva zone esențiale ale vieții aulice, ale artei, ale instrucției și ale lecturii nu trebuie să oculteze niciunul din aceste, uneori uriașe încă, între mentalitățile de la Dunărea de Jos și cele de la Atlantic, apropiate treptat și contradictoriu abia mai târziu, în secolul Enciclopediei, în cel „al naționalităților și al revoluțiilor”. Există aici câte un detaliu neașteptat a cărui licărire poate deveni lumină necruțătoare, dar necesară: în chiar anul 1688, când Brâncoveanu își inaugura domnia în Țara Românească, în miezul atâtor incertitudini orientale – sporite de un lung război dintre Poartă și Habsburgi –, la cealaltă margine de continent, în aceeași abia evocată Anglie, cea a „revoluției glorioase”, a

„contractului politic” între popor și coroană, a sfârșitului domniei Stuartilor era pentru întâia oară menționat simbolul certitudinii occidentale care până astăzi poartă numele lui Edward Lloyd, întemeietorul asigurărilor moderne...

Creația prin excelență a acestei domnii, așezate cronologic între toamna 1688 și primăvara 1714, se numește „stilul brâncovenesc”. A fost un stil de artă și un stil de viață, unul al ceremonialului și al reculegerii, al culorii și al organicului, al călătoriei și al „zăbavei”. A fost, într-o mare măsură, un stil al spectacolului, acordând esteticul politicului – și tocmai prin aceasta purtând indelebilă pecetea barocului –, un spectacol care nu era doar cel pus în scenă la o petrecere domnească unde – ne istorisește un călător venit din inima Europei în 1698 – „s-au făcut și multe alte jocuri și tot felul de dansuri turcești, arabești, chinezești, tătarești, franțuzești, spaniole și leșești”, veritabil caleidoscop coregrafic și negreșit, costumar. „Scenografia” putea fi cea a arhitecturilor chiar, a pridvoarelor de lăcașuri deschise spre peisaj, înfrățind cultura edificiului construit cu natura înconjurătoare; asemenea „slovnuri cu morfologii inedite, poligonale sau etajate, vibrând pitoresc și neașteptat intrările principale pregătesc nemijlocit epoca brâncovenescă după mijlocul

veacului al XVII-lea la Pitești, Ludești sau Filipeștii de Pădure, pentru ca mai târziu foișoarele și legiile caselor lui Brâncoveanu de la Potlogi și Mogoșoaia – aceasta din urmă, primind în 1702 apelativul de „palat”, marca o dată în civilizația rezidențială a românilor – să prelungească, în unduirile bogate ale stucurilor policrome sau ale balustradelor, coloanelor și consolelor sculptate, prea plinul unei naturi captate cu superioară înțelegere a formelor, când geometrizează cumpănit, când încarcă încă de sevă. Dealtminteri, voi adăuga de îndată că, sub specie stilistică, preferința timpului pentru mișcarea liniilor și a volumelor, pentru bogăția materialelor puse în operă, pentru fuziunea mai multor meșteșuguri artistice avea să conducă treptat, în cuprinsul aceleiași domnii a lui Constantin vodă, spre o specie de „rococo atectonic” în care principala modalitate de decorare, ușoară și fluidă, este tocmai stucul, regăsit în interioare de palate, dar și pe fațade de lăcașuri dintre care cele mai vestite sunt la Fundeni Doamnei; împrejurarea nu poate să nu amintească de eoul direct al rococoului occidental în arta otomană aulică de după 1700 și de implicațiile acesteia din urmă în destinul artei brâncovenesti și postbrâncovenesti ce înfățișează, în această ordine de idei, o ultimă fază de baroc vernacular.

Continuare în numărul viitor

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOȘR

O experiență care nu trebuie uitată: manipularea conștiinței naționale

Asistăm, după 1989, la un adevărat asalt asupra conștiinței românilor prin atacuri la adresa istoriei și culturii naționale. România este prezentată ca un stat fără un trecut demn de a fi cunoscut, un stat marginal, trăindu-se la umbra marilor puteri, supraviețuind prin compromisuri și trădări. Tinerilor li se inoculează ideea că nu merită să iubească această țară, fiind lăsați fără repere și fără o perspectivă viabilă. Ca urmare, ei trebuie să creadă și să promoveze alte „modele”, oferite cu „generozitate” din afară, prin ONG-uri și alte structuri mai mult sau mai puțin specializate.

În realitate, se repetă, la o altă scară și cu mijloace mai rafinate, experiențele trăite de poporul român în anii 1948-1953. Evocarea acelor ani poate oferi un prilej de reflecție.

Atunci se aplica principiul stalinist potrivit căruia, pe măsura înaintării pe calea socialismului, „lupta de clasă se ascute”. Ca urmare, se cultiva dezbinarea și învrăjbirea, românii erau îndemnați să se ridice contra românilor, scopul urmărit fiind slăbirea țării, pentru a fi cât mai bine exploatați de ocupantul sovietic.

În 1948 a fost declanșată „revoluția culturală”, prin care s-a urmărit ruperea cu trecutul și „crearea omului nou, constructor conștient al socialismului”. S-a instituit controlul asupra instituțiilor de cultură, artă, știință și învățământ existente, dar s-au creat și altele noi. S-a lansat un vast program de propagandă prin care erau condamnate știința și cultura „burgheze”, curentele ideologice idealiste, precum și religia, considerată „opium pentru popor”. Cu multă

vehemență era combătut „naționalismul”, asociat cu fascismul și antisemitismul. Au fost publicate liste cuprinzând mii de cărți, ziare și reviste interzise, care nu trebuiau să fie cunoscute, drept care au fost scoase din librării și biblioteci, multe dintre ele fiind arse, iar cele rămase au fost trecute la un „fond special”, cu acces extrem de limitat. Operele unor mari cărturari au fost complet interzise, între autori aflându-se Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Titu Maiorescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Mircea Eliade. Au fost strânse cenzurați Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, precum și Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Mihail Kogălniceanu, Liviu Rebreanu și mulți alții pentru scrierile considerate a fi idealiste, naționaliste, antisemite, antirusse și antisovietice. „Omul nou” nu trebuia să cunoască valorile culturale ale trecutului, ci să fie „educat și format” în spiritul noii ideologii și a prieteniei cu marele vecin de la Răsărit – URSS. Conștiințele românilor erau manipulate în conformitate cu interesele acestei mari puteri.

Semnificativ este atacul împotriva lui Tudor Arghezi, unul dintre cei mai importanți scriitori români. Acesta a fost acuzat – într-un articol-fluviu, intitulat *Poezia putrefacției și putrefacția poeziei*, publicat în „Scânteia” (organul CC al PCR) din 5-10 ianuarie 1948 – că ar fi scris „pe gustul burgheziei”, propagând „niște idei elaborate în casa de nebuni”. Poezia sa „nu este propriu-zis o estetică, ci un fenomen patologic”. Ca urmare, Arghezi a devenit un poet interzis, românii nemaiaivând drept să-l cunoască opera. În schimb, erau mediatizați poeții de duzină precum Dan Deșliu, Maria Banuș și Nina Casian care laudau partidul, îi condamnau pe chiaburii exploatare, redau izbânzile oamenilor

muncii construiau cu succes socialismul în România.

Propaganda oficială acredita ideea că Occidentul era „în putrefacție și muribund”, iar românilor li se spunea că „lumina vine de la Răsărit”. Erău elogiate „marile realizări” ale Uniunii Sovietice, datorate indicațiilor date de I.V. Stalin – „genialul conducător al tuturor popoarelor lumii”. În 1950 numele său a fost acordat localității Brașov, care a devenit Orașul Stalin, în 1951 statuia sa a fost amplasată la intrarea în parcul Herăstrău din București (devenit Parcul Stalin), bulevardele din marile orașe ale României se numeau I.V. Stalin, tablo-urile sale se aflau în toate sălile de clasă și în sediile tuturor instituțiilor de partid și de stat. Multe întreprinderi și instituții au fost „botezate” cu numele său, i s-au dedicat poezii și cântece (unul dintre acestea glăsuia: „Stalin e nemuritorul / Și voința lui e-n noi”).

În timp ce valorile naționale erau contestate, se desfășura un amplu proces de manipulare a conștiințelor, prin acreditarea unor modele străine. Un loc important l-a

precum și alte avantaje (între care automobil cu șofer pentru folosința personală); s-a instituit titlul de academician (akademic), până atunci folosindu-se cel de membru al Academiei Române; în cadrul Academiei RPR s-au înființat institute, cu personal salariat, care-și desfășurau activitatea pe baza unor planuri de cercetare științifică avizate de Prezidiul acesteia și aprobate de Consiliul de Miniștri.

În bună măsură, Academia RPR a devenit o instituție de propagandă, care organiza sesiuni și conferințe „științifice” cu teme precum: *Importanța istorică a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie; Perspectivelor deschise creației literare de planul stalinist pentru transformarea naturii; Ajutorul primit de poporul nostru din partea poporului rus de-a lungul veacurilor; Eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist de glorioasa Armată Sovietică.*

Manipularea conștiinței copiilor și tinerilor s-a realizat mai ales prin învățământ. Legea din 3 august 1948 stabilea că acesta era exclusiv de stat (desființându-se învățământul confesional) și laic (prin eli-

Socialiste din Octombrie. 2) Intervenția imperialistă împotriva revoluției socialiste din Rusia. 3) Situația economică socială a României după războiul imperialist (1914-1918). 4) Lupta clasei muncitoare între 1917-1920. 5) Greva generală din 1920. 6) Crearea Partidului Comunist din România. 7) Congresul al II-lea al Partidului Comunist din România.

După cum se observă, participarea României la Primul Război Mondial era apreciată ca având un caracter imperialist și nu unul vizând întregirea țării, se trata pe larg un eveniment petrecut în Rusia – revoluția din Octombrie 1917, dar nu exista măcar un paragraf privind Marea Unire din 1918, act fundamental în istoria poporului român.

Pe atunci nu erau ONG-uri, dar mulți tineri au fost trimiși la studii cu burse în URSS, unde erau educați în spirit „revoluționar”. Gazdele asigurau tinerilor aflați la studii călătorii gratuite (sponsorizate) pe teritoriul URSS pentru a cunoaște realizările poporului sovietic, le înlesneau întâlniri cu „oamenii muncii”, le ofereau cărți și diverse materiale de propagandă etc. Întorși în România, ei erau cei mai intransigenți promotori ai intereselor acestei mari puteri în România. Fiind „cadre de nădejde” cu titlul de „candidat în știință” (care a înlocuit doctoratul, considerat a fi de sorginte burgheză) erau promovați în funcții de conducere – șefi de catedră, decani, directori de institute, directori de teatre, redactori șefi de ziare, cadre de conducere a Radioului etc. etc.

Manipularea conștiințelor s-a realizat și prin alte metode și mijloace, iar efectele acestei politici antinaționale s-au resimțit ani în șir. O revenire la valorile naționale s-a înregistrat abia din 1964-1965. Dar și după acești ani în domeniul culturii s-au menținut mulți dintre vechii stalinisti, care s-au opus cu înverșunare scrierii și prezentării istoriei așa cum a fost, menținând în afara circuitului public importante personalități ale culturii românești și universale.

După 1989, unii aprigi stalinisti au devenit „profesori de democrație”, cel mai mediatizat fiind Silviu Brucan. Unii dintre fiii foștilor cominternisti și-au schimbat direcția, de la Est spre Vest, cu aceeași intransigență, dar urmărind același obiectiv: denigrarea poporului român și valorile sale. Mulți ONG-iști acreditează ideea că a fi patriot înseamnă a fi naționalist, a promova valorile naționale înseamnă a fi împotriva integrării europene.

Manipularea a dat deja rezultate și acțiunea continuă cu intensitate. Au reușit să scoată istoria românilor din liceu și se propune scoaterea istoriei din învățământul gimnazial. Pentru acești neostalinisti, Eminescu este „scheletul din dulap”, iar Ion I.C. Brătianu un naționalist. Cu alte cuvinte, „nimic nou sub Soare”. Prin-o propagandă intensă și oferirea de avantaje, inclusiv funcții la nivelul unor instituții de stat, se cultivă confuzia valorilor. Pescuitorii în apă tulbură se simt foarte bine – acesta este mediul care le convine cel mai mult – și sunt extrem de vocali. Perspectiva marcării Centenarului Marii Uniri îi irită și de aceea fac tot ce le stă în putință pentru a discredită România și personalitățile ei istorice.

Cale spre restabilirea echilibrului, bazat pe adevăr și onestitate, este lungă și grea, dar ea trebuie parcursă cu responsabilitate și perseverență.

Poezia putrefacției și putrefacția poeziei, articol publicat în „Scânteia” (organul CC al PCR) din 5-10 ianuarie 1948

ocupat rusificare prin introducerea studiului obligatoriu a limbii ruse începând cu clasa a IV-a și până la universități și institute de învățământ superior, crearea Institutului de Învățământ Superior *Maxim Gorki* care pregătea cadre didactice și alți vorbitori de limbă rusă, înființarea Librăriei Cartea Rusă, Muzeului Româno-Rus, Muzeului *Lenin-Stalin*.

În acei ani, propaganda oficială condamna în termeni vehemenți naționalismul, iar patriotismul era înlocuit cu internaționalismul proletar, care trebuia dovedit prin „dragostea fără margini față de prima patrie a socialismului – Uniunea Sovietică”.

Prin decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale din 9 iulie 1948, Academia Română a devenit Academia RPR, instituție de stat, care depindea de Consiliul de Miniștri. Tot prin decret au fost numiți cei 27 de membri titulari activi și 15 membri titulari onorifici al Academiei RPR, unii dintre ei fără o operă consistentă dar, cu toții, sprijinitori ai regimului democrat-popular. Au fost excluși cei care, „prin activitatea lor, s-au pus în slujba fascismului și a reacțiunii, dăunând prin aceasta intereselor țării și poporului”, în total 26 din cei 47 de membri activi existenți la 8 iunie 1948. Între cei eliminați s-au aflat Lucian Blaga, Ion Alexandru-Voineschi, Ion Petrovici, Sextil Pușcariu, Constantin Rădulescu-Motru, Gheorghe Brătianu, Ioan Lupuș, Petre P. Negulescu, Silviu Dragomir, Dimitrie Gusti. În locul lor au fost „aleși” Mihail Roller, Emil Condurachi, Oscar Sager ș.a. fără o consistentă operă științifică. Academia RPR a fost organizată după modelul sovietic: pentru prima dată în istoria acestei instituții membrii ei primeau salariu (indemnizație) de la stat,

minarea religiei din școală). În învățământul superior s-au introdus discipline de „științe sociale” (economia politică, materialismul dialectic și istoric, socialismul științific), au fost eliminate „științele burgheze” (sociologia, psihologia), s-au înființat facultăți muncitorești cu durata de doi ani. Mulți dintre absolvenții acestor facultăți au devenit cei mai zeloși „activiști de partid și de stat”, remarcându-se prin intransigență și „spirit revoluționar”. Au fost înlăturați din învățământ profesorii „compromiși” (care făcuseră parte din partidele burgheze, precum și cei care nu acceptau să adere la noul regim). S-a instituit sistemul manualelor unice pentru fiecare materie, cele mai multe fiind manuale sovietice traduse în limba română.

Obiectul *Istoria Românilor* a devenit *Istoria RPR*, iar elevii de liceu (numit școală medie) trebuiau să învețe după manualul realizat „sub redacția acad. Mihail Roller”. Pentru concepția antinațională în care a fost scris acest manual, este semnificativ modul cum era structurată materia privind anii 1914-1923. În Partea a VIII-a: *Epoca imperialismului (până la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie)*, Capitolul XXVII, cu titlul *România în anii primului război mondial*, avea următoarele subcapitole: 1) Anii neutralității. 2) Participarea României la războiul imperialist. 3) Mișcarea muncitorească de la 1914 - octombrie 1917. 4) Cultura (1900-1917). În Partea a IX-a, cu titlul *România după victoria Marii revoluții Socialiste din Octombrie până la 23 August 1944*, Capitolul XXVIII, intitulat *România în perioada avântului revoluționar creat de influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (1917-1923)* - era structurat următoarele subcapitole: 1) Însemnătatea istorico-mondială a Marii Revoluții

† I.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Dinu Săraru – ultimul potecaș din Slătioara

Continuare de pe prima pagină

Deasupra unui motiv ornamental din cărămidă, denumit de istoricii de artă *dinți de fierăstrău*, se află celebra *friză a potecașilor*, friză ocrotită parcă de streășina acoperișului din șindrilă. Bărbații aceștia călări, zugrăviți de jur împrejurul bisericii sunt dovada clară că țărani noștri demni, dârji și liberi își apărau nu doar țara, ci și credința străbună; apărându-și neamul, ei conștientizau că apără și Biserica dreptmăritoare. Spre sfârșitul veacului al XVIII-lea, granița dintre Imperiul austro-ungar și Țara

redactor la o serie de periodice marcante ale culturii românești, fiind suficient, cred eu, să amintesc aici *Luceafărul* sau *Secolul XX*, reviste la care colabora majoritatea personalităților culturale din acea vreme, apoi redactor la radio și televiziune, dar și director al Teatrului Mic și al Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București, unde a reușit deplin să-și pună în slujba cuvântului darul pe care Bunul Dumnezeu i l-a dat.

Prin tot ceea ce a făcut și face maestrul Dinu Săraru se evidențiază ca un adevărat iubitor și apărător al țaranului

împlini 20 de ani de activitate. Membru al Uniunii Scriitorilor din România de mai bine de 55 de ani, Dinu Săraru este cu adevărat un maestru al condeiului, al cuvântului în general.

Activitatea sa culturală depășește ca întindere temporală o jumătate de secol, fiind concretizată în mii de pagini. Scriitura lui Dinu Săraru impresionează prin naturalețea frazei, sensibilitate, dar mai mult decât orice prin sinceritatea acesteia. Începutul romanului *Clipa* pare că îl caracterizează mai mult decât orice: „Domnilor! Am pierdut clipa! Am ratat

în același timp, senzația unei gravități ce transcende lumea aceasta: „Să nu plângi, Pătrule, să nu plângi, și să îți minte că și ce vine după noi, tot nouă ne aparține: veșnicia e opera noastră, e clădirea noastră, e numele nostru! Nicio clipă nu trece prea repede, dacă noi înțelegem acest lucru, nicio clipă nu poate fi pierdută, nicio clipă nu este seacă, nicio clipă nu rămâne fără noi, și goală de noi...”. Într-adevăr, când stai de vorbă cu scriitorul Dinu Săraru sau când citești scrisul acestuia, totul capătă valoare, clipa se înveșnicește.

Friza potecașilor, Biserica Viorești, Slătioara

Românească se pare că trecea chiar prin Slătioara și era străjuită de potecași aleși de domnie dintre țărani locului.

Nu departe de această bisericuță și-a petrecut copilăria și încă își petrece aici verile scriind, un alt potecaș al locului, un ultim potecaș, pare-se, care nu apără doar zona aceasta de năvăliri păgâne, ci apără încă, atât cât mai poate, țaranul român autentic de neputințele modernismului care pervertește curăția acestuia.

Dacă vestită este friza potecașilor, acest din urmă potecaș al Olteniei de sub Munte este și mai renumit, fiind vorba de maestrul Dinu Săraru. Personalitatea Domniei Sale este extrem de complexă. Absolvent de ziaristică, a funcționat o bună perioadă de timp ca

român. Ca publicist a zugrăvit ca nimeni altul lumea satului oltenesc în romane precum: *Niște țărani*, *Clipa*, *Iarba vântului*, *Crimă pentru pământ*, *Ultimul țaran din Slătioara ș.a.* A evidențiat civilizația satului românesc, apărând-o de la pervertire, înființând ziare și reviste în care s-a aprofundat lumea satului românesc. Astfel, revistele „Țaranul român”, „Noi”, „Clipa”, „Renașterea civilizației rurale românești”, ale căror fondator este Domnia Sa, au avut ca program susținut păstrarea valorilor autentice românești. De asemenea, a înființat asociații și organizații care să apere și să promoveze civilizația românească rurală, în acest sens nu putem trece cu vederea Fundația Națională pentru Civilizația Rurală „Niște țărani”, care în curând va

clipa, în favoarea eternității [...]”. Într-adevăr, acest lucru îl poate constata orice om de bună credință: maestrul Dinu Săraru a pierdut clipa, a pierdut chiar foarte multe clipe din viața sa trecătoare de pe acest pământ, însă a câștigat ceea ce mulți pierd: eternitatea, veșnicia. Și mergând pe linia romanului, putem spune: „Domnilor [...], noi, toți, am ratat clipa”; cunoscându-l pe Dinu Săraru, am ratat clipa. În favoarea eternității. Personalități, precum cea a maestrului nu pot fi cuprinse de clipe efemere, iar scriitura lui ne împărtășește și nouă veșnicia cuvântului. Narațiunile lui Dinu Săraru sunt ca și Domnia Sa: pline de vioiciune, de un dinamism surprinzător, captivante, pline de farmec și de un cromatism optimist, dând,

Dinu Săraru e un luptător în și spre veșnicie, un apologet al lumii țărănești nepoluată de imixțiuni sincretiste, care timp de mai bine de jumătate de veac a fost așa cum spune în același roman al său: „o statuie a răbdării, și a măcinării nervilor în fața oportunismului, și a lichelismului, și a fariseismului, și a luptei încrâncenate cu toată lumea”.

Dinu Săraru stă la streășina culturii românești, precum potecașii din friza menționată, amintindu-ne că ființa noastră națională este strâns legată de Biserică, iar precum potecașii de odinioară apără țaranul român de năvălirile păgâne, ne apără pe toți de urâtul importat de aiurea arătându-ne, ca un ultim potecaș al Slătioarei, că veșnicia este plinirea clipei. Iată... ultimul potecaș...

Prof. univ. dr. Paul Dobrescu

Opinii

Condominiu al marilor puteri (I)

Moment de răscruce în reșezarea ordinii internaționale

Sunt două judecăți acceptate astăzi într-o cvasiunanimitate izbitoră. Prima: ordinea mondială se reasează. Ceea ce înseamnă, implicit, declinul ordinii mondiale care a dominat până în prezent. Niall Ferguson chiar își intitula un articol: amurgul ordinii liberale. A doua este o accentuată personificare a procesului: totul sau aproape totul este asociat cu prezența la Casa Albă a lui Donald Trump. Încât, dacă ar fi să refacem raționamentul, s-ar putea crede că în absența victoriei lui Donald Trump, ordinea de până acum ar fi putut continua liniștită. Întâlnim în asemenea poziții o serie de simplificări și distorsionări care, menținute, antrenează riscul de a nu înțelege mare lucru din ceea ce se întâmplă astăzi în lume. Nu riscul din partea noastră, în calitate de autori ai diverselor comentarii, ci riscul din partea noastră în calitate de simpli, dar fundamentali, de cetățeni ai statului român.

Există un studiu publicat de Zbigniew Brzezinski într-o versiune în primăvara anului trecut, reluat, actualizat și publicat la începutul acestui an¹. Am menționat aceste analize deoarece sunt semnate de o autoritate profesională a domeniului și pentru că promovează o analiză lucidă a situației actuale. Nu este ușor pentru un analist să constate declinul superputerii căreia îi aparține și să caute, în noul context, soluții pentru maximizarea avantajelor americane. Iată fraza cheie a studiului: precauția și colaborarea trebuie să prevaleze în relațiile dintre Statele Unite, China și Rusia, dacă dorim ca un conflict fundamental să fie evitat. Afirmatia pe care Zbigniew Brzezinski o făcea într-un alt material², tot recent, anume: „o lume în care America și China cooperează este o lume în care influența americană este maximizată” poate fi ușor translatată și în ceea ce privește cooperarea „între cei trei mari”. Nu este o cedare din partea americană, ci un calcul riguros și realist al propriilor interese, al menținerii (maximizării) propriei influențe.

Două tendințe, corelate, au contribuit la schimbarea dramatică despre care vorbim. Un tip de declin consemnat de către societatea americană (exprimat în indicatori economici precizi, cum ar fi creșterea datelor publice, descreșterea ratei de creștere a productivității muncii, sporirea deficitelor comerciale etc.), concomitent cu ascensiunea vertiginosă a emergenților, simbolizați cu deosebire de către China. Să mai notăm că deja China a depășit PIB-ul american, calculat pe baza puterii de cumpărare (PPP), urmând ca undeva, la începutul deceniului viitor, să-l depășească și din punct de vedere al valorii nominale (în anii din urmă, SUA au evoluat cu un ritm de creștere situat în jurul a două procente, iar China a consemnat aproape șapte procente; ceea ce înseamnă de trei ori mai mult).

O evoluție surprinzătoare, ca actor economic global, a consemnat și Rusia. Nu atât din punct de vedere economic, ci mai ales al prezenței internaționale, al poziției și forței sale strategice. Slăbiciunile economice – reale – sunt compensate de imensitatea resurselor naturale care îi conferă atuuri speciale, mai ales în raport cu țările importatoare de resurse. În felul acesta, încetul cu încetul a luat naștere un gen de *bipolarism internațional dublu*. Unul economic, americano-chinez, și altul, preponderent militar, ruso-american. Acest triumvirat geopolitic reprezintă tema centrală a lumii de astăzi. Niall Ferguson³ semnala schimbarea aceasta tectonică și se întreba dacă lumea este pregătită să o accepte. Pentru noi, ca europeni, acceptarea este foarte dificilă. După cum se vede, Uniunea Europeană nu figurează printre actorii politici principali ai lumii. Adică puterea căreia îi aparținem direct. Dacă Uniunea va avea de suferit de pe urma noii ordini internaționale pe cale de a se instala, atunci România va cunoaște și ea aceleași consecințe; poate chiar consecințe mai grave, pentru că este țară de graniță a Uniunii și a NATO, țară de graniță, să nu uităm, cu spațiul de influență rusesc. Ce am putea spune despre noul condominiu al marilor puteri.

Resetare sau adaptare?

Mai întâi, este ceea ce profesorul de la Harvard, Graham Allison, numea capcana lui Tucicide. „Ceea ce a făcut războiul inevitabil a fost creșterea puterii ateniene și teama pe care aceasta a generat-o în Sparta”.

Când o putere se ridică, noua Atenă să spunem, conflictul pare de neevitat. Aceasta este „capcana”. De altfel, Stephen Bannon, unul dintre consilierii „alarmiști” ai președintelui american, a declarat, anul trecut că „no doubt” *that „we’re going to war in the South China Sea in five to ten years”*. Cu totul nou în zilele noastre este faptul că nivelul dotării militare, puterea sa de distrugere fac inoperant conflictul militar. Cel puțin între mari puteri. La confruntări militare se mai recurge, dar ele sunt împinse spre periferie. De aceea, cooperarea este cumva o *soluție impusă*. Atât pe direcția Washington-Beijing, cât și Washington-Moscova. Aici, agenda prefigurată de Henri Kissinger rămâne de o actualitate frapantă. Fostul secretar de stat american îndemna să nu se meargă în nici un fel în direcția confruntării cu China, fie că este vorba despre probleme comerciale, fie de dispute teritoriale din Marea Chinei de Sud. „Co-evoluția” este singura politică potrivită pentru regiune, statuează autorul american în tonalități testamentare. Cât privește poziția față de Kremlin⁴, Kissinger sugerează, iarăși, o schimbare de abordare: „Rusia are nevoie de recunoașterea sa ca mare putere, ca partener egal și nu ca un

Salvador Dali, Birth of a New World, 1942

tolerat (*supplicant*) într-un sistem proiectat de America”. Întrebat dacă americanii „vor putea să reșezeze relațiile cu Rusia”, autorul american precizează imediat: „resetare nu este cuvântul potrivit. Prefer adaptare la noile circumstanțe ale unei lumi în schimbare masivă”.

Da, traversăm o perioadă de adaptare. Ar fi însă nepotrivit să privim această adaptare ca un gen de acomodare a partenerilor, în sensul că unul mai dă, altul mai lasă, unul este dispus să mai cedeze într-un loc, sau la o graniță, altul își moderează, pentru moment, pretențiile. Avem de-a face cu o *adaptare pe fundalul unei reșezări*. Prim planul procesului de care vorbim este ocupat de procesul de adaptare. În fundal străjuiește însă reșezarea. Așa încât, în momentul de față, traversăm o perioadă turbulentă de adaptare. La capătul ei vom descoperi resetarea pe care Henri Kissinger evită să o folosească. Ca proces însă, resetarea este de neevitat. Numai că ea are nevoie de câțiva ani, poate de unul, maxim două decenii pentru a intra în actualitate deplină. Aducem în favoarea acestei ipoteze alte câteva argumente.

Țări de dimensiuni continentale, cu trecut imperial

Cel puțin trei lucruri ne atrag atenția că avem de-a face cu o reșezare de mari proporții, care este cerută de o evoluție petrecută pas cu pas. Primul, se referă la ceea ce am putea numi mersul capitalului. Capitalul este un fin *detector și un vector al dezvoltării*. El nu se mișcă întâmplător. Zilele acestea, a fost publicat Raportul pe 2016 privind evoluția Investițiilor Străine Directe (FDI). Evoluția a ceea ce se numește *Greenfield investment*, deci a investițiilor care pornesc de la zero. Să menționăm că această formă de circulație a capitalului străin stimu-

lează cel mai mult dezvoltarea, pentru că arată o implicare activă din partea investitorului, care vine cu bani, cu tehnologie, cu experiență managerială. Care este principala schimbare în mersul acestui fel de investiții? În 2015, ISD pornite de la zero au crescut pe subcontinentul indian de trei ori, atingând cifra impresionantă de 63 miliarde dolari. Ceea ce plasează această țară pe prima poziție, înaintea SUA (unde volumul ISD s-a ridicat la 59,6 miliarde dolari), și a Chinei, cu 56,6 miliarde. Ne-am obișnuit cu formula: se schimbă epicentrul economic al lumii. Luăm acest lucru, preponderent, ca o metaforă. Nu, noul epicentrul este perimetrul unde se întâlnesc din ce în ce mai multe probleme cardinale ale lumii de astăzi. În cazul de față, banii, capitalul.

Regiunea Asia-Pacific rămâne destinația preferată a ISD. Spre această regiune se îndreaptă 45% din volumul acestor investiții. Dacă ar fi să avem în vedere doar această regiune, atunci anul la care ne referim a marcat o creștere cu 29% a ISD, ceea ce înseamnă, implicit, o diminuare sensibilă a volumului de capital străin îndreptat spre alte regiuni. Faptul că totul nou este că Asia-Pacific se află pe punctul de a deveni și cel mai mare exportator al ISD. Ceea ce înseamnă că va câștiga de cel puțin de

întâlnit din 1945, când Germania și Japonia au fost învinse. Dar aceste două țări sunt mult mai puternice decât cele două puteri din perioada interbelică... În ultimă instanță, Germania și Japonia contau prea puțin din punct de vedere al populației, resurselor și potențialului ca să intre într-o competiție directă cu SUA. Pe de altă parte, China zilelor noastre este cel mai important jucător internațional din punct de vedere demografic și are o creștere economică spectaculoasă. Trecând de la comunism la capitalism, China a dat naștere și unui brand de autoritarism mult mai eficient⁵. Este o discuție extrem de complicată. Să nu uităm că aprecierea autorului israelian a fost făcută înainte de criză. Criza și perioada post criză nu a lucrat în favoarea dezvoltărilor, ci a emergenților. Aici și acum, noi am dorit să subliniem faptul că s-au ridicat doi actori internaționali care, este adevărat, au îmbrățișat modele autoritariste de dezvoltare, dar care prin dimensiuni, forță economică au o cu totul altă anvergură decât puterile autoritariste interbelice. Sunt doi actori de care, pur și simplu, nu se mai poate face abstracție. Cooperarea dintre Washington, Beijing și Moscova se impune ca singura soluție rațională. Troica internațională este un fapt pe cale de a se instala. Deja din partea rusă și chineză vin semnale de nervozitate, de supărare greu reținută. De pildă, la recenta Conferință pe problemă de securitate de la Munchen, ministrul de externe rus a vorbit despre NATO ca despre „o instituție a Războiului Rece” și s-a pronunțat pentru „o ordine internațională post occidentală” (*post-West world order*). Din partea Beijingului vine semnalul, repetat, al președintelui țării: „Asia asiaticilor”. Încât un condominiu al marilor puteri apare drept o direcție nu neapărat pozitivă, dar, în orice caz, greu de evitat.

În sfârșit, un al treilea factor, dificil de recut cu vederea, este chiar strângerea relațiilor dintre Moscova și Beijing. Fără îndoială că cele două puteri euroasiatice sunt despărțite de multe dispute (să nu uităm presiunea demografică pe care China o exercită de-a lungul celor peste 4000 de km de graniță cu Rusia, cu Orientul Îndepărtat rusesc, foarte slab populat). Zbigniew Brzezinski avertiza cu mulți ani în urmă că prioritatea geopolitică a SUA pe continentul euroasiatic este prevenirea formării unei alianțe care să se contrapună puterii americane. Nu putem spune că această alianță s-a format deja, dar că a făcut pași importanți înainte se poate spune fără temere. Iar Berlinul nu ar ezita foarte mult să se adauge binomului de putere euroasiatică. America trebuie și ea să se grăbească, în speranța că „jocul în trei” îi va da o marjă de manevră mai mare.

Rămân câteva întrebări extrem de incomode. Ce loc va ocupa Europa în noua configurație? La recenta Conferință pentru Securitate de la Munchen, Miké Pénce, vicepreședintele SUA, nu a rostit niciodată cuvântul Uniunea Europeană. Ceea ce spune mult. Iar chemarea lansată de partea americană ca povara cheltuielilor presupuse de existența și funcționarea NATO să fie mai echitabil distribuită (*burding-sharing commitments*) a primit un răspuns elegant, dar negativ din partea ministrului de externe german. La fel de complicată este și întrebarea privitoare la temelia noii ordini internaționale pe cale de a se configura. Președintele Donald Trump a vorbit despre relațiile bilaterale ca reprezentând piatra unghiulară a noii ordini internaționale. Se va putea înfăptui acest lucru? Iar relațiile cu Europa se vor structura în jurul relațiilor cu UE ori se vor compune din numeroase relații bilaterale? Cum se va poziționa România în noul context? La aceste întrebări vom încerca să răspundem în numărul viitor.

NOTE:

¹ Este vorba despre studiul *Toward a Global Realignment*, apărut în „National Interest”, aprilie 2016, și de alt titlu, *How to Address Strategic Insecurity in a Turbulent Age*, apărut la începutul acestui an.

² Zbigniew Brzezinski: *America's Global Influence Depends On Cooperation With China*, 12/23/2016.

³ Niall Ferguson, *An alliance between the US, China and Russia, is the world ready for it*, „South China Morning Post”, Tuesday, 22 November 2016.

⁴ *World Chaos and World Order: Conversations With Henry Kissinger...*

⁵ <https://www.theatlantic.com/international/.../11/kissinger.../506876/>

⁶ Christine Lagarde: *Brothers and Sisters, There is Much to Do*, IMF-World Bank Annual Meetings Plenary, Lima, Peru, October 9, 2015.

⁷ Ayar Gat, *The Return of Authoritarian Great Powers*, „Foreign Affairs”, July/August 2007.

Dr. Mihaela Teodor

Noua Strategie Europeană de Securitate Globală

„Întoarce capul spre vest!” Acesta a fost îndemnul domnului Dinu Săraru atunci când am început a scrie la revista Clipa, în aprilie 2010. Urmând acest îndemn, am publicat, în martie 2012, primul material privind noul curent european de cercetare și analiză a operei gânditorului socialist Karl Marx: o recenzie la suplimentul cultural O viață, o operă. Karl Marx – Ireductibilul, al cotidianului francez „Le Monde”. Inițiativa de a implica revista Clipa în dezbateră academică europeană privind oportunitatea recuperării critice a operei lui Marx a aparținut domnului Dinu Săraru. În spiritul aceleiași îndemn, am gândit împreună o rubrică nouă cu scopul de a informa publicul românesc despre aparițiile editoriale din spațiul occidental privitoare la Marx și marxism, crezând cu adevărat că nu putem înțelege istoria secolului al XXI-lea și consecințele acestuia asupra secolului al XXI-lea fără a ne raporta la Marx și la influența acestuia asupra gândirii politice europene. Așa a apărut, în decembrie 2012, Curente și idei în actualitate europeană, rubrică dedicată noului curent european de recuperare critică a operei filozofului Karl Marx.

La acest început de an, propun o continuare a efortului nostru editorial într-o rubrică nouă, de informare și analiză a principalelor evenimente și tendințe din mediul de securitate european și a curentelor și mișcărilor de idei din acest spațiu comun european, cu scopul de a promova cultura de securitate în spațiul românesc: Cronică europeană.

Începem această rubrică cu parcursul spre adoptarea Strategiei Globale de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene și importanța acestui nou document strategic european

Scurt istoric al Strategiei de securitate a Uniunii Europene. Încă de la începutul anilor '90, prin Tratatul de la Maastricht, liderii europeni au încercat să definească o Politică Externă și de Securitate Comună (PESC) pentru a identifica provocările de securitate comune și pentru a formula opțiunile strategice. Acest obiectiv nu a fost realizat decât în 2003, prin adoptarea de către Consiliul European a *Strategiei Europene de Securitate: O Europă sigură într-o lume mai bună* (ESS, 2003), document completat de *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene. Către un model european de securitate* (2010). Analizând cele două documente, se poate afirma că la nivel european există o abordare extinsă a conceptului de securitate care acoperă mai multe sectoare. În acest sens, riscurile și amenințările la adresa Uniunii Europene, identificate în 2003, excedează sectorul militar prin includerea unor amenințări interne: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflicte regionale, state eșuate și crimă organizată.

În paralel, UE a căutat să se adapteze noului mediu de securitate și a urmărit definirea unor abordări cuprinzătoare în materie de conflicte, crize externe și apărare cibernetică prin definirea unor strategii sectoriale precum *Strategia de Securitate Cibernetică* din 2013. În plus, în domeniul securității energetice, ca răspuns la preocupările legate de livrările de gaz, UE a lansat propria *Strategie de securitate energetică* în 2014.

Cu toate acestea, însăși Strategia din 2003 (p. 34) afirmă necesitatea unei abordări complexe și extinse a acestor amenințări. De aceea, în 2008, odată cu Raportul privind implementarea ESS, au fost revizuite prioritățile de securitate prin extinderea domeniilor de interes vital. Astfel, au fost adăugate celor cinci domenii de securitate altele trei: securitatea cibernetică, securitatea energetică și schimbările climatice. Componentele non-militare interne și externe incluse în abordarea conceptuală a securității europene au determinat și extinderea responsabilității politice de asigurare a securității, prin acceptarea rolului altor organizații internaționale în asigurarea securității europene, precum NATO.

Mai mult, în ultimul deceniu asistăm la perspectivele multiplicării conflictelor prelungite, precum și la utilizarea de instrumente precum războiul hibrid sau presiuni de natură economică, amenințări mai mult sau mai puțin concretizate, inclusiv în ceea ce privește livrările de energie. Concomitent, la sud, Uniunea Europeană se confruntă cu fluxuri migratorii scăpate de sub control, frontiere permeabile, state cu profunde probleme sociale, economice și de securitate, în care asistăm la radicalizare, la recrudescența terorismului și a agravarea fenomenului crimei organizate transfrontaliere, a traficului ilicit de produse interzise și de ființe umane, pentru a evoca doar o serie din factorii de risc la adresa securității spațiului comun european și a cetățenilor europeni. Aceste evoluții, precum și natura în continuă transformare a riscurilor și amenințărilor la adresa UE au impus necesitatea adaptării strategice proces promovată și susținută de România și concretizată, în iunie 2016, prin prezentarea noului document programatic: *Strategia globală pentru politica externă și*

programat pentru 23 iunie, acțiune care poate fi considerată un risc de securitate pentru Uniunea Europeană.

În contextul în care procesul de elaborare a Strategiei s-a dorit a fi unul extins și incluziv, s-a decis și organizarea unor serii de conferințe de tip *outreach* de către statele membre, în cadrul cărora au fost abordate principalele teme relevante din perspectiva securității. Aceste evenimente au oferit ocazia ca, alături de guvernele statelor membre, să își poată exprima pozițiile și reprezentanții mediului academic și ai *think-tank*-urilor de profil. În România, la 5 aprilie 2016, Ministerul Afacerilor Externe a organizat conferința *Regiunea Mării Negre – pentru un viitor mai sigur*, în colaborare cu Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI), New Strategy Center (NSC) și cu sprijinul Institutului de Studii de Securitate al UE (EUISS). Concluziile reuniunii au ajutat la reflectarea în textul final al Strategiei a unor aspecte de interes deosebit legate de riscurile de securitate provenite din regiunea extinsă a Mării

identificarea și abordarea eficientă a riscurilor de securitate internă și externă; abordarea adecvată a amenințărilor din imediata vecinătate și revizuirea politicii de vecinătate; plasarea securității cibernetice pe o poziție prominentă și nu în ultimul rând recunoașterea riscului crescut de declanșare a unor conflicte deschise în zonă.

În viziunea Înaltului Reprezentant Mogherini, detaliată în preambulul Strategiei Globale, o Uniune puternică este o Uniune care gândește strategic, împărtășește o viziune comună și acționează unitar. Aceste concepte stau și la baza structurii noului document programatic. Astfel, acțiunea UE este orientată spre cinci mari priorități: securitatea Uniunii; reziliența statelor și a societăților de la estul și sudul Uniunii; o abordare integrată a conflictelor; ordine regională bazată pe cooperare; guvernanta globală pentru secolul XXI.

Analizând documentul, putem afirma că, Strategia Globală a Uniunii Europene pleacă de la premisa că în prezent UE se confruntă cu o serie de crize majore, interne (spre exemplu Brexit-ul) și externe (ca exemplu criza migranților), amenințările la adresa Uniunii având origini diferite, unele provin din vecinătate, altele au un caracter global. Noua Strategie de securitate nu este neapărat o schimbare fundamentală a Strategiei din 2003, care identifică terorismul, crima organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele eșuate și amenințările cibernetice ca principale riscuri de securitate la adresa Uniunii. Acestea rămân principalele domenii de acțiune, fiind nevoie, potrivit experților în securitate, de a se clarifica modul de implementare a oricărui document programatic și nu neapărat o reconsiderare teoretică a riscurilor și amenințărilor.

În același sens se înscrie și poziția oficială a MAE, România pledând în timpul procesului de redefinire a strategiei pentru necesitatea unui nou document, care să pornească de la strategia existentă și să asigure complementaritatea între Strategia Europeană de Securitate revizuită și strategiile UE sectoriale și regionale. Este cu atât mai importantă poziția noastră, dacă avem în vedere că România va deține președinția Consiliului European în 2019, având deci un rol în implementarea *Strategiei Globale de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene*.

Referințe bibliografice:

Bendiek, Annegret, Kaim, Markus, (2015), *New European Security Strategy – The Transatlantic Factor*, în *Stiftung Wissenschaft und Politik*, German Institute for International and Security Affairs.

Informare a MAE privind *Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene*, accesibilă pe <https://www.mae.ro/node/39086>.

EU Global Strategy, accesibilă pe <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union>.

Fitzgerald, Liam, (2015), *The European Security Strategy: Changing the Global Security Environment?*, accesibil pe <http://www.e-ir.info/2015/03/11/the-european-security-strategy-changing-the-global-security-environment>.

Foarfă, Tana, (2016), *Noua strategie globală de securitate UE și potențialele consecințe pentru politica externă a României*, accesibil pe <http://www.europuls.ro/2016/02/15/noua-strategie-globala-de-securitate-ue-si-potentiale-consecinte-pentru-politica-externa-a-romaniei/>.

Mărincean, Adrian, (2016), *Către o strategie globală a Uniunii Europene*, accesibil pe <http://www.infomondo.ro/catre-o-strategie-globala-a-uniunii-europene-19271.html>

Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World, (2008) Consiliul European, accesibil pe http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf.

Strategia Europeană de Securitate. O Europă sigură într-o lume mai bună, Bruxelles 2003, Consiliul Uniunii Europene, accesibilă pe <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIRO.pdf>.

Strategia de securitate internă a Uniunii Europene, (martie 2010), Consiliul European, accesibilă pe www.consilium.europa.eu/ro/documents.../2010/.../qc3010313roc_pdf/.

PUBLIC HEARING
COMMITTEE ON FOREIGN AFFAIRS

Thursday 14.01.2016 – 10:00-11:15
JÓZSEF ANTALL BUILDING – ROOM 2Q2

**THE GLOBAL STRATEGY
WHAT WAY FORWARD
FOR THE EU?**

de securitate a Uniunii Europene.

Strategia globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene.

La nivelul UE a fost abordată, în ultimul deceniu, posibilitatea definirii unei strategii mai ample, care să proiecteze interesele Uniunii la nivel global. Discuțiile în jurul (re)definirii strategiei de securitate au readus în prim plan riscul de conflict și importanța securității militare. Astfel, în decembrie 2013, a fost organizat un Consiliu European dedicat securității și apărării, fiind adoptate decizii importante vizând necesitatea dezvoltării de capacități credibile, cu accent pe latura militară. Abia după doi ani, Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate, Federica Mogherini, a fost mandatat de Consiliul European din iunie 2015 să elaboreze o nouă *Strategie Globală de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene*. Procesul de elaborare a strategiei s-a încheiat în iunie 2016, iar documentul final a fost prezentat Consiliului European la reuniunea din 28 iunie 2016. Ca o ironie a sorții, reuniunea a fost amânată cu câteva zile pentru a nu se suprapune cu referendumul privind ieșirea Marii Britanii din cadrul Uniunii,

Negre. Conform informării oficiale a MAE, contribuția României a fost construită, pe baza intereselor și a expertizei semnificative în privința problematicei de securitate legate de regiunea Mării Negre și de Vecinătatea Estică.

Mai mult, în procesul de reflexie s-a cerut expertiza unor specialiști în domeniul precum relații internaționale, securitate și integrare europeană. Între personalitățile care și-au exprimat părerea cu privire la liniile directoare atât politice, economice dar și geopolitice și diplomatice ale Uniunii Europene se numără: Stephen Walt, profesor de Relații internaționale la Universitatea Harvard; Philip Gordon, Consiliul European pentru Relații Externe; Richard Youngs, Carnegie Europe; Sven Biscop, Royal Institute for International Relations; Jan Techau, Director Carnegie Europe; Alec Ross, Senior al School of International & Public Affairs, Universitatea din Columbia. Specialiștii au pledat pentru următoarele priorități în definirea noului document strategic reflectând menținerea unei abordări extinse: păstrarea și afirmarea rolului de actor global; afirmarea rolului important al parteneriatelor strategice și al relației transatlantice;

Despre „Ura din ochii vulpii”...

„Aceste pagini mai ales sunt însă supuse legilor romanului; adevărul lor adevărat este cel al romanului, nu al realității inspiratoare, sunt pagini de roman, deci ficțiune, deci adevăr artistic și astfel, numai astfel pot fi considerate ca o oglindă necruțătoare a adevărului... Ar trebui să subliniez faptul că, exceptând inventatul de mine declin amoros, declanșat într-un moment de gol sufleteș în sufletul Sculptorului, fiecare rând exprimă, cu o cruzime de oglindă venețiană, adevărul transfigurat în poveste, și am simțit nevoia acestui adevăr, ca și când trebuia să plătesc tributul pe care îl cer răbdarea creștină și iertarea despovărată de resentimente.” – **Dinu Săraru**

Ura din ochii vulpii, recentul roman al scriitorului Dinu Săraru, a fost lansat marți, 21 februarie, la hotelul Marshal Garden din București, în Salonul Artelor. Evenimentul editorial a reunit personalități marcante ale lumii cultural-artistice bucureștene și nu numai, frumoasa sală a hotelului fiind aproape neîncăpătoare pentru toți cei care doreau să asiste la prezentarea volumului.

Despre „romanul unei mari dezamăgiri”, așa cum îl definește autorul, au vorbit directorul Institutului de Sociologie al Academiei Române prof. univ. dr. Ilie Bădescu, scriitorul Ștefan Mitroi, directorul editurii RAO Ovidiu Enculescu și avocatul, prozatorul și publicistul Marian Nazat.

La finalul întâlnirii, romancierul Dinu Săraru a dat autografe cititorilor și le-a

destăinuit că le pregătește, în curând, o nouă surpriză literară: o noulă dedicată Coridei.

Clipa

Ura din ochii vulpii, Dinu Săraru, Editura RAO, București, 2017

Marian Nazat

Rostire pentru „Ura din ochii vulpii”

Avatarurile profesiei mă țin departe de „ochii vulpii”... Sunt un „cazanier”, ca să-l citez pe Petre Pandrea, despre care spuneți, cu harul neîntrecut, că vorbea atât de frumos încât „stingea lampa”. Chiar că semănați cu celălalt mandarin oltean, îmi stau mărturie *lămpile* stinse de dumneavoastră de-a lungul timpului! Și ca orice „cazanier”, nu pot să-mi abandonez „pacientul” tocmai când *felcerii* i-au spintecat burta pentru a-i trata betșugurile penale. Așa că mă va substitui bunul nostru prieten, Ștefan Mitroi, fugit la timp din *leprozeria* judiciară... O exista

oare și o leprozerie literară?

Ura din ochii vulpii... Romanul acesta are un sfârșit cu miresme sud-americane... am încă în nări mirosul reavăn al brazdei amestecată cu sânge... al morții proaspete, mușcând lacom din sculptor, bărbatul acela frumos ca un înger păgân... Paginile de pe urmă intră în marea literatură, de aici și de aiurea, să nu ne sfiim de laude! Mângâi copertile cărții, ilustrată de un alt meșteșugar de frumos², și mă întreb cine e, de fapt, *vulpea vedeta* sau viața? Ori aia cu coasa? Dar să nu mai vorbim despre moarte, să nu-i dăm idei divinității, cum zicea nu știu cine. Rămân în tulburarea fără răspuns și-mi inchipui, deloc întâmplător, că îmi sunteți cel de-al doilea bunic, căci niciun om nu șade numai într-un picior! Când, în iarna aceea neîncepută, m-ați *petrecut* până la poartă – astfel grăiesc țărani din sud, de la mine, *petrec*, nu conduc ori înșoțesc, ci

petrec! –, după ce v-am vizitat acasă, mi-ați părut chiar bunicul matern. Nimeni altcineva nu m-a făcut să simt asta... Pășeați boierește, sprijinit în bastonul aristocratic, cu măciulie argintată, și m-am trezit descrescând deodată. Eu vă țineam de mână și colindam amândoi, de la Islaz înspre Slătioara, cutreieram, de jos în sus, întreaga Oltenie, mitica și eterna Oltenie. Îmi povesteți întâmplări de demult și de azi, iar eu vă ascultam vrăjtit și mă rugam la Dumnezeu să reverse și asupra mea o fărâma din *darul* dumneavoastră de a *recrea* lumea. Și mă purtați în zarea largă, dus și sedus de povestea neamului Săraru, ai cărui bărbați, dar toți!, poartă numele Constandin... Ce fericit și mândru eram să vă am alături, să-mi fiți bunic, ce norocos! Ne opream în răscrucele satelor și auzeam cum umblă vorba de colo-colo, melodioasă, aspră, misterioasă, răsucită, dulce ca mierea, amară ca pelinul, îngenucheam în fața bisericilor din răzoare și ne închinam Lui să ne păstreze patria ne-cumpăvită... Scotem ciutura cu apă rece din fântânile melancolice, alea cu cumpănă bolnavă de clătinătură, și ne potoleam setea de românism trunchios... Din când în când ne prindeam în horele nuntașilor îmbrăcați în straiete strămoșești și chiuam de se cutremura bicisnicul globalism mondial... Uneori, mă duceați în Sărindar, să-i văd pe artiștii cărora le-ați oferit atâta dragoste (întoarsă vreedată?)... Mă

asurzeau aplauzele spectatorilor, nu se mai terminau, răzbăteau dincolo de Chitila... Vă iubeam în toată semeția dumneavoastră colțuroasă, ca pe cel de-al doilea bunic, mereu absent...

La capătul drumului, mi-ați strecurat în buzunar briceagul *acela* cu plăsele metalice, primit în copilărie de la alt Constandin Săraru, mort în războiul României Mari. L-am pipăit cu emoție și v-am sărit în brațe, doar vă eram nepotul atât de drag...

Cineva țipă în câmpia înămolită... o vulpe ne cercetează viclean, amenințător... Câtă ură are în priviri perversa sălbăticiune! Cine o fi vulpea?, mă iscodesc întruna.

Ura din ochii vulpii... „Romanul unei mari dezamăgiri”... și ne-ați atenționat din pragul lecturii... dar ce e viața, nu romanul unei mari dezamăgiri? Nu din dezamăgiri s-au născut toate operele esențiale ale omenirii? Turbarea vulpii... turbarea vieții... turbarea lumii... Le trăim de-a valma pe toate, sub reflectoarele tractorului orbecăind prin noapte să caute rostul unei morți accidentale, ce imagine memorabilă!

Contestat sau nu, controversat ori ba, Dinu Săraru este un scriitor de referință al literaturii neaoșe și de aceea rostirea mea elogioasă. Cale cât mai lungă și rodnică *Urii din ochii vulpii*, Maestre!

NOTE:

¹ Editura RAO, 2017

² Mircea Dumitrescu

Dinu Săraru la 85 de ani

Pe 30 ianuarie, anul acesta, scriitorul, publicistul și fondatorul revistei *Clipa* și al Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște țărani”, Dinu Săraru, și-a sărbătorit ziua de naștere, acompaniat de prieteni și colaboratori, la Hotelul Marshal Garden din București.

Cartea *O clipă pentru Dinu Săraru*, un volum dedicat operei de-o viață a romancierului, gazetarului și directorului de teatru și care cuprinde semnături ale unor personalități de marcă ale culturii românești, printre care amintim acad. Dinu C. Giurescu, acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, acad. Vasile Căndeș, prof. univ. dr. Ilie Bădescu, prof. univ. dr. Paul Dobrescu, Nicolae Dragoș, G. Mosari, acad. Ion-Aurel

Pop, Dorel Vișan, acad. Răzvan Theodorescu, gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu, Costel Constantin, Monica Davidescu, Aureliu Goci etc., a fost darul-surpriză pentru sărbătorit. Cartea, realizată cu sprijinul editurii RAO și al Fundației Naționale „Niște țărani”, a fost coordonată de Vasile Vasiescu și împodobită cu două portrete desenate de Horațiu Mălăeș și cu ilustrații după

manuscrisele scriitorului Dinu Săraru.

În cadrul aceleiași serii, SC Romfilatelia SA, prin directorul general Cristina Popescu, i-a înmănat maestrului Dinu Săraru o coliță poștală emisă cu prilejul aniversării a 85 de ani. Pe plicul imens, simbol al acestei inițiative, au semnat prietenii și colaboratorii prezenți la eveniment.

Clipa

Dinu Săraru

„Domnilor, am pierdut clipa!
Am ratat clipa!
Am ratat clipa
în favoarea eternității,
iar eternitatea nu ne aparține!”

Dinu Săraru

DINU SĂRARU CLIPA

Destinatar _____

Codul Localitatea _____

ROU POȘTA ROMÂNĂ

„Să facem din România o țară puternică și respectată a Europei, o țară care să-și afirme europenismul în limba inconfundabilă a propriei identități naționale.”

Interviu cu prof. univ. dr. ing. Adrian Badea, Președintele Academiei Oamenilor de Știință din România

Domnule Președinte, vă rog, pentru început, să ne faceți o scurtă prezentare a ceea ce înseamnă astăzi Academia Oamenilor de Știință din România, instituția pe care o conduceți începând cu luna mai a anului 2016.

Prin legea noastră de organizare (Legea 31/2007) Academia Oamenilor de Știință din România (AOȘR) este un înalt for național, de consacrare științifică, care reunește personalități reprezentative ale mediului universitar și de cercetare. Este instituție de interes public, cu personalitate juridică de drept public, autonomă, ordonator principal de credite.

AOȘR este continuatorul și unicul legatar al Academiei de Științe din România care a funcționat în perioada 1935-1948 și al Asociației Oamenilor de Știință din România, înființată prin Hotărârea Consiliului de Miniștri în mai 1956, care și-a schimbat titlatura din Asociația Oamenilor de Știință din România în Academia Oamenilor de Știință din România prin Hotărârea judecătorească din 1996. Rezultă că pentru a înțelege ce este Academia Oamenilor de Știință din România astăzi nu ne putem limita numai la prezent. De aceea, cu acordul Dvs., voi face o fundamentare și o încadrare istorică a AOȘR, de la origine până în prezent, punctând, desigur, momentele esențiale ale devenirii sale. La 26 martie 1935, a fost înființată, prin sentință judecătorească, la inițiativa unui număr de oameni de știință în frunte cu *prof. dr. Constantin Angelescu*, Academia de Științe din România, AȘR, a fost creată de un număr de intelectuali de primă mână pentru a crea un cadru de susținere și de manifestare pentru mințile strălucite ale României din perioada interbelică, pentru „a ajuta creațiunea științifică, a o încuraja, a o îndruma și a o coordona”, așa cum se specifică în Buletinul nr. 1 al ASR, din 1936. Tot acolo se specifică faptul că Academia de Științe nu-și propunea să substituie Academia Română, ci să participe, să contribuie, alături de Academie, la opera de excepțională importanță a ridicării prin educație, știință și cultură a națiunii noastre, „în cadrul general al eforturilor de cultură națională a neamului românesc”, după cum precizează același document. Nu erau aspirații gratuite, de vreme ce Academia de Științe din România cuprindea în secțiunile sale personalități de prim rang ale științei și culturii românești, savanți, cărturari, cercetători, creatori de școli științifice, dintre care unii erau deja membri ai Academiei Române, iar alții au devenit ulterior. Deși a funcționat numai 13 ani, în 1948, fiind înglobată în Academia Republicii Populare Române ea a reușit să-și consolideze rapid un prestigiu național și internațional de necontestat.

Doresc să subliniez faptul că 8 laureați ai premiului Nobel au fost membri de onoare ai acestei Academii, nume de rezonanță în istoria științei, ca: **Louis de Broglie**, **Jean Perrin** (fizicieni francezi), **Max Born**, **Werner-Karl Heisenberg** (fizicieni germani), **Paul Sabatier** (chimist francez), **Friedrich Bergius** (chimist german), **Paul Karrer** (chimist elvețian) și **George Emil Palade** (medic

român).

În mai 1956, la inițiativa președintelui Academiei Române, Traian Săvulescu, instituția a fost recuperată într-o nouă formă prin înființarea Asociației Oamenilor de Știință din România. Asociația Oamenilor de Știință din România înființată ca ONG în 1956 a fost o organizație de masă a cercetătorilor români, ajungând în 2007 să aibă aproape 4000 de membri.

Vă imaginați cât de dificil a fost procesul de selecție ca dintre aceștia să rămână în Academia actuală, în prima etapă circa 300 de membri.

O istorie dramatică, într-o perioadă complicată pentru România, deceniile postbelice, sub presiunea regimului totalitar, apoi perioada de tranziție... Prin urmare, o serie de metamorfoze a unei instituții care azi se numește Academia Oamenilor de Știință din România...

Într-adevăr, o istorie care, la noi, a avut aspecte tragice, dacă ne gândim numai la primele două decenii postbelice, de teroare, în care au fost decapitate elitele, dar și la tot ce a urmat, inclusiv la perioada de tranziție, de tensiuni, conflicte sociale și politice, căutări etc. Astăzi, România ca membru al UE și-a găsit calea și, cu toții, sperăm, și nu numai sperăm, ci și lucrăm în acest sens, să devenim o țară europeană puternică, dezvoltată și respectată.

În acest cadru istoric, astăzi, AOȘR are ca atribuții principale: „conceperea, promovarea, dezvoltarea, sprijinirea și protejarea științei, sub toate formele, acțiunile și metodele directe, indirecte sau adiacente”. Academia Oamenilor de Știință din România are în structura sa 13 secții și cuprinde opt filiale, șapte în țară (Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, Iași, Piatra-Neamț, Târgoviște, Timișoara) și una în străinătate (New York).

În ce constă activitatea Academiei Oamenilor de Știință din România? În ce fel contribuie AOȘR la „sfortările de cultură națională a neamului românesc” de astăzi?

Este o activitate complexă, bogată, diversificată, intensă, care cuprinde: conferințe internaționale, sesiuni științifice de amploare, simpozioane, colocvii, workshop-uri, cursuri etc.

Aceste manifestări se desfășoară atât la nivelul fiecărei secții științifice, cât și la cel instituțional al AOȘR. Fiecare secție a AOȘR are o viață științifică proprie și, în acest cadru, își organizează programul specific de manifestări.

Există, cum spuneam, și acțiuni comune ale instituției, manifestări științifice de anvergură internațională, care concentrează participări importante, cu personalități de prestigiu din țară și din străinătate.

Un exemplu îl pot constitui cele două Sesiuni științifice ale AOȘR, de primăvară și de toamnă, care, de-a lungul edițiilor, s-au impus ca evenimente de marcă ale spațiului academic, științific și cultural românesc.

Enumerarea mea nu ar putea fi exhaustivă, prin urmare cea mai bună sursă de informare o reprezintă site-ul AOȘR: www.aoșr.ro, unde cei interesați – și sunt con-

vinși că publicul revistei Dvs. face parte din categoria celor preocupați de știință, cultură și cunoaștere – pot afla toate detaliile.

Pot spune însă că toată această diversitate de manifestări științifice are un numitor comun: excelența în cercetarea științifică. Este o provocare, pe care, cu fiecare eveniment din această arie a producerii și transferului de cunoaștere, ne străduim să o onorăm la cele mai înalte standarde. Acesta este modul – ca să răspund la a doua întrebare a Dvs. – în care AOȘR participă la efortul comun de dezvoltare a țării prin știință, cultură și cunoaștere.

În ce raporturi se află Academia Oamenilor de Știință din România cu Academia Română?

Academia Română este cel mai înalt for de știință și cultură al țării, o instituție de prestigiu, un pilon al istoriei și civilizației românești, care a contribuit la fondarea României Moderne și la dezvoltarea țării.

Pentru noi ca instituție, pentru conducerea și membrii AOȘR, Academia Română este forul suprem al științei, culturii și civilizației românești. În ce ne privește, în virtutea misiunii, formulate în 1935, a Academiei de Științe din România și a Statutului Academiei Oamenilor de Știință din România, rolul nostru ca instituție este, așa cum subliniam anterior, să susținem știința, cultura și cunoașterea, să contribuim, prin propriile noastre cercetări și rezultate, la progresul ei, având convingerea că aceasta este calea de modernizare și dezvoltare europeană a României. Este ceea ce fac și academiile de ramură, fiecare pe domeniul ei: Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Juridice, Academia de Științe Tehnice etc.

Existența noastră și a acestor academii exprimă o necesitate: aceea de a oferi savanților, oamenilor de știință, cărturarilor, celor mai buni dintre cercetătorii noștri un mediu propice, o instituție în care să-și

desfășoare activitatea sub semnul excelenței.

Un număr important de membri ai Academiei Române sunt și membri noștri, iar membri AOȘR au devenit în ultimii ani membri ai Academiei Române. Din aceste motive eu personal văd acest raport ca unul de colaborare, de pe pozițiile pe care le aminteam, care sper să se diversifice și să se adâncească.

Ce acțiuni, manifestări, programe și proiecte are Academia Oamenilor de Știință din România pe agenda anului 2017?

Avem o agendă a cercetării și a manifestărilor științifice bogată. Dintre temele de cercetare cuprinse în portofoliul anului 2017, pot să vă dau câteva exemple semnificative: *Proprietăți fundamentale ale soluțiilor sistemelor diferențiale* (Științe Matematice); *Modelarea migrației radionuclizilor în materiale de beton de la reactoarele nucleare* (Științe Fizice); *Hidrogenuri compozite cu nanoparticule antimicrobiene* (Științe Chimice); *Modelarea Fuzzy logic pentru optimizarea funcționării sistemelor industriale cu inteligență artificială* (Științe Tehnice); *Valorificarea reziduurilor din vinificație ca aditivi alimentari și antioxidanți în industrie* (Științe Biologice); *Cercetări privind falsificarea alimentelor, a practicilor alimentare frauduloase și impactul acestora asupra stării de sănătate a populației* (Științe Agricole, Silvicultură și Medicină Veterinară); *Personalitățile marii uniri* (Științe Istorice și Arheologice); *Strategii pentru dezvoltarea economiei cunoștințelor în România* (Științe Economice, Juridice și Sociologice); *Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mintal, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare; România valorilor universale* (Științe Filosofice, Psihologice, Teologice și Jurnalism); *Biblioteca Digitală pentru Românii de pretutindeni* (Știința și Tehnologia Informației); *Creșterea rezilienței la amenințările hibride prin buna guvernare* (Științe Militare).

Lista nu se oprește aici, dar cred eu că temele de mai sus oferă o imagine relevantă asupra ariei de acoperire și a nivelului de cercetare pe care le punem în operă. Vreau sa subliniez că valoarea de finanțare de la buget a unei teme de cercetare este de cca 30.000 de lei, care sunt utilizați pentru angajarea unor tineri cercetători care au terminat doctoratul și participarea acestora la o serie de manifestări științifice de prestigiu. Niciun membru al Academiei noastre nu este finanțat de la buget pentru aceste activități de cercetare, deși ei sunt cei care au inițiat și conduc aceste teme.

În ceea ce privește manifestările științifice, portofoliul AOSR, pentru anul în curs, este unul complex: sesiunile științifice biannuale, congrese, conferințe internaționale, simpozioane, workshop-uri, mese rotunde etc. Declanșăm în luna martie, deci foarte curând, un proiect nou: „Dezbaterile AOSR”.

Prin acest proiect ne propunem ca, în formatul prelegere-dezbateri, să aducem într-un spațiu al dialogului elitele academice, personalitățile științei și culturii, reprezentanții vieții politice etc., să punem în discuție teme importante pentru societatea românească și, în măsura posibilului, să găsim soluții, pe care să le transmitem instituțiilor statului.

Prima ediție a „Dezbatelor AOSR” va avea loc în 22 martie 2017 și va avea tema: „Educația pentru identitate și afirmare națională în lumea globalizării”, în care ne propunem să discutăm, printre altele, despre: *Criza educației în societatea românească actuală; Declinul educației pentru valori naționale, pentru cultură, istorie, civilizație românească; Marginalizarea Istoriei în școală (gimnaziu, liceu) și riscurile acesteia; Criza identității la tinerele generații. Efect al eșecului educației?; Necesitatea educației pentru valori, modele și repere identitare, pentru conștiință și identitate națională; Uniunea Europeană: Unitate în diversitate prin afirmarea identității naționale; Mijloace de dezvoltare a educației pentru valori identitare și pentru identitate națională; Educația în școală și societate – o prioritate a oricărei guvernări, o necesitate a societății românești în Uniunea Europeană.*

Ne așteptăm să fie un eveniment care să concentreze atenția mediilor academice și a societății românești.

Coborând din „Turnul de fildeș” al cercetării, credeți că AOSR trebuie să fie prezent în agora? Cum se raportează Academia Oamenilor de Știință din România la realitatea de azi a țării, la ceea ce se întâmplă cu noi ca indivizi și societate, la prezentul și viitorul României, la șansele acesteia de a deveni o țară „europeană” în deplinul înțeles al cuvântului?

Începând cu sfârșitul, n-am să vă răspund cum se face îndeobște: „Dar România e o țară europeană dintotdeauna. Suntem europeni de pe vremea dacilor etc.” Fără îndoială că nu despre asta vorbim. Nimeni nu contestă, sau cel puțin nimeni cu bună-credință și cu știință de carte, dinlăuntrul și din afara țării, că, istoric, geografic, cultural, România este o țară europeană. Vorbim însă de alinierea societății noastre la un set de valori, la niște standarde de calitate și excelență în varii domenii, ale existenței, ale educației, culturii și civilizației, în ceea ce privește nivelul de trai, șansele de dezvoltare și realizare personală etc.

Opinia mea și nu numai a mea este că elita științifică și culturală trebuie să se implice și în marile probleme, fenomene și procese ale societății, ale țării, care îi remodelează existența și îi trasează liniile de evoluție.

Elitele nu trebuie să stea deoparte, într-un soi de autism social, sub cuvânt că rolul cercetătorului e să cerceteze, al profesorului să instruiască și să educe etc. Nimeni nu contestă că fiecare trebuie să-și execute în mod strălucit misiunea. Dar consider că nu ne putem opri aici. Nu trebuie să înălțăm ziduri între noi și lumea din jur. Cercetătorul, creatorul, omul de știință, profesorul trebuie să se uite în jur, la lumea în care trăiesc și să reflecteze, într-un act de reflecție nu contemplativ, ci proactiv și constructiv, în ce fel poate ajuta societatea, instituțiile, țara să progreseze.

Competența, expertiza și experiența fiecăruia, mai ales atunci când vorbim de minți de excepție, trebuie mobilizate într-un act de implicare solidară, sinergică pe domeniile mari, de interes major pentru toți.

Prin programul meu managerial, promovez o astfel de deschidere a activității Academiei noastre, prin care încercăm să ne facem utili cu tot ce putem – și avem, slavă Domnului, în structurile ei, resurse, oameni valoroși, personalități cunoscute și respectate în mediile academice din țară și din străinătate. În acest cadru de viziune și misiune, Academia Oamenilor de Știință din România participă la dezbateri și reuniuni pe teme de interes public din domeniile educației, științei, cercetării, energiei, resurselor, societății în ansamblul ei, este prezentă în agora, gata să contribuie, cu idei și resurse umane, la identificarea de soluții, la realizarea de proiecte și programe etc. Un fapt semnificativ îl reprezintă faptul că AOSR este membru în Coaliția Națională pentru

Modernizarea României, care reunește instituții, asociații, organizații, federații etc. de vârf din toate domeniile societății și ale economiei. Nu altceva decât atitudine proactivă și implicare din partea instituției noastre exprimă Proiectul „Dezbaterile AOSR”, la care m-am referit anterior. În repetate rânduri și cu diverse ocazii publice, Academia noastră și-a exprimat disponibilitatea și angajarea de a participa la elaborarea Proiectului de Țară despre care se vorbește de mai multă vreme, fără însă a se înregistra pași concreți înainte.

Este, într-adevăr, o altă atitudine, bazată pe o viziune a implicării, care, în general, lipsește instituțiilor de știință, de educație și de cultură. Totuși, trăim într-o lume a crizelor, a nemulțumirilor și conflictelor, o lume dură, profund instabilă, pe care e greu de crezut că o pot schimba

țării. În Europa, se vorbește de mai bine de un deceniu, în cadrul Agendei Lisabona, încheiate în 2010, și în cel al Strategiei Europa 2020, de Societatea și Economia bazate pe Cunoaștere. Europa, în uriașa competiție globală de azi, în direcția obiectivului ei de a deveni o economie competitivă la nivel global, își bazează dezvoltarea pe Cunoaștere. La originea cunoașterii stau educația și cercetarea, stau universitățile și toate celelalte instituții de învățământ superior și cercetare științifică. Am convingerea că această viziune este valabilă și la un nivel mai mic, la nivelul național al țării noastre. Avem nevoie în România de educație de calitate, de cercetare științifică performantă, de creativitate, inovare și excelență. Avem nevoie de știință de înaltă clasă, avem nevoie de cultură. Toate

acestea sunt factori ai progresului, ne oferă soluții în domeniile cheie ale economiei și ale societății, ajută la emanciparea societății românești. Din păcate, suntem încă o țară a contradicțiilor. Pe de o parte, avem minți eminente, inteligențe strălucite, care fac performanță în domenii de vârf, pe de altă parte, suntem, în continuare, pe primele locuri în Europa la analfabetism funcțional și abandon școlar. Problema este însă și mai gravă, dacă luăm în considerare faptul că mulți dintre absolvenții noștri foarte buni pleacă din țară, pleacă la studii în străinătate – ceea ce, în sine, e un lucru excelent –, dar nu se mai întorc.

Ce se poate face în această privință?
Cu privire la exodul creierelor, cred că este necesar un program național de „recuperare” și de integrare a acestor tineri cu mare

se mai întorc, țara noastră pierde enorm. Dimpotrivă, dacă li s-ar crea condiții attractive pentru a se dezvolta profesional în țara în care s-au născut, implicarea lor în procesul de dezvoltare a țării ar aduce beneficii substanțiale.

În cealaltă privință, care atestă o dramă socială, abandonul școlar, analfabetismul funcțional, consider că eforturile făcute de ministerul de resort trebuie continuate, accentuate și în dimensiunea socială a educației, și în privința creșterii calității și eficienței actului de învățământ. Și aici, este necesară solidarizarea tuturor forțelor politice, sindicale, sociale și civice în jurul statutului de „prioritate națională” al educației, consacrat, de altfel, prin Legea Educației. Trebuie să înțelegem cu toții, și, înțelegând, să acționăm solidar, că Educația este șansa dezvoltării și înălțării unei națiuni. Aceste adevăruri sunt valabile, astăzi, ca și în trecut, ca și în epoca lui Titu Maiorescu și Spiru Haret, pentru România.

Cum poate contribui AOSR la educația tinerilor?

Încurajarea tinerilor cu potențial, stimularea creativității și a capacității de inovare constituie priorități ale Academiei Oamenilor de Știință din România.

În acest scop, avem chiar o Comisie de dezvoltare a creativității tinerilor.

Prin Fundația Scientica, AOSR va relua, în acest an, Concursul de creativitate pentru elevi și studenți. Desfășurăm, și în acest an, cursul „Cum se elaborează un proiect european”, destinat, în principal, studenților, pe care vrem să-i pregătim și să-i antrenăm în astfel de experiențe. Avem parteneriate cu universități, prin care antrenăm pe studenți în manifestări științifice, în conferințe, sesiuni, workshop-uri și mese rotunde. Ne vom extinde toate aceste preocupări și către licee. Există un mare potențial în tinerele

generații, care trebuie stimulat, dezvoltat, ajutat să se realizeze. Cred că avem o mare responsabilitate aici, ca instituție și ca profesori: nu suntem numai cercetători, oameni de știință și de cultură, ci trebuie să rămânem profesori, mentori, tutori pentru tinerii de valoare, care au mare nevoie de repere, de modele, de îndrumare în lunga și dificilă aventură a cunoașterii și a devenirii.

În final, ce considerați că lipsește societății românești de azi și tinerilor în special? Între multe lucruri care ne lipsesc astăzi, de ce credeți că avem nevoie, mai mult decât orice, ca națiune?

Este o întrebare care vizează una dintre cele mai importante preocupări ale instituției noastre și ale noastre ca profesori și cetățeni ai acestei țări. Conștiința identitară, sentimentul patriotic, identitatea națională, cred eu, parcurs astăzi o criză acută, în special la tânăra generație. Cauzele sunt multiple: lumea în care trăim, globalizarea, modelele existențiale, culturale – mai degrabă subculturale, așa spune – importate necritic din alte părți, ofensiva mediatică a nonvalorii, vulgarității și promiscuității care duce la despiritualizarea și deculturizarea omului, condițiile materiale nesatisfăcătoare pentru aspirațiile unui tânăr de azi, în comparațiile cu proiecțiile proprii, lipsa perspectivei de realizare. Toate acestea și altele generează un sentiment de „emancipare” greșit înțeleasă de ideea de apartenență, de identitate națională, de patriotism. „Patriotism”, iată un cuvânt care astăzi este considerat prăfuit, anacronic, arondat perioadei și ideologiei comuniste, chiar protochronismului. În mod fals și abuziv, și chiar manipulator, așa spune. Aici avem mult de lucru. Mă refer nu numai la Academia Oamenilor de Știință, mă refer la toate instituțiile importante ale statului, mă refer la toate forțele progresiste, care își doresc să facă din România o țară puternică și respectată a Europei, o țară care să-și afirme europeanismul, funciar, originar, structural, în limba inconfundabilă a propriei identități. Aceasta este, cred, cea mai importantă provocare, prioritatea numărul 1 a României, Proiectul de Țară permanent: formarea conștiinței identitare, cultivarea identității naționale la tinerele generații și a mândriei de a fi român în Uniunea Europeană și în lume.

Interviu realizat de prof. univ. dr. Sorin Ivan

profesorii, cercetătorii, oamenii de știință și de cultură...

Iau afirmația Dvs. ca pe o provocare, ca pe o instigare la adevăr... În opinia mea, forurile de educație, știință și cultură, începând cu cele mai înalte, prin însăși vocația lor, sunt primele chemate să contribuie la schimbare, la progresul comun. Cred cu tărie că educația, știința, cultura, cercetarea pot schimba multe lucruri în bine, pot contribui major la dezvoltarea și evoluția

potențial, absolvenți ai unor mari universități din SUA și din Europa (MIT, Princeton, Harvard, Oxford, Cambridge, Sorbona etc.), în domeniile lor de specializare în România, în condiții dintre cele mai bune, profesional și financiar vorbind. Un astfel de program ar trebui să fie o prioritate guvernamentală, indiferent de culoarea politică a Guvernului. Aceste minți strălucite ar putea contribui cu inteligența lor la progresul României. Prin faptul că mulți dintre acești tineri nu

† P.S. Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului

Patriarhul Justinian Marina – comemorare în lumina recunoștinței –

În curgerea timpului istoric binecuvântat de pronia divină și înfăptuit de persoanele umane dăruite în existență, ne aducem aminte de cei care au lăsat urme în viața Bisericii și a neamului românesc.

Se împlinesc anul acesta 40 de ani de la plecarea la Domnul a Patriarhului Justinian Marina (1977-2017), de aceea Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Părintelui Patriarh Daniel a hotărât, ca anul 2017 să fie „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, pe lângă „Anul omagial al Sfințelor Icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești”, în Patriarhia Română.

Cel de-al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a născut la 22 februarie 1901 în satul Suijești, comuna Cermegești, județul Vâlcea, ca fiu al binecredincioșilor părinți Maria și Elena Marina, primind la botez numele de Ioan. Cursurile școlii primare le-a urmat în satul natal, în anul 1915 fiind admis la Seminarul Teologic „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea. La finalizarea studiilor de seminar, în anul 1923, a primit și diploma de învățător, profesie pe care o va practica în localitățile Olteanca și Băbeni. După căsătorie a primit taina hirotoniei în preot pe seama parohiei Băbeni-Vâlcea (1924). Iubitor de Biserică și de școală, a activat în paralel ca preot și învățător (1930), urmând totodată cursurile Facultății de Teologie din București, absolvite în anul 1929, când a primit titlul de Licențiat în Teologie. Subiectul lucrării de licență se intitulă *Mănăstirea Govora și rolul ei în literatura română*. Întâmplător sau nu, mănăstirea Govora a fost locul în care înaintașul său în scaunul mitropolitan de la Iași, Iordan Mihălcescu, s-a retras din cauza războiului, în prima parte a anului 1944.

Ca preot paroh și învățător, a desfășurat activități pastorale și culturale, a fost ales membru în comitetul central al Societății „Renașterea”, ajutând preoții și credincioșii prin diverse acțiuni sociale (Diaconul Dr. N. Nicolaescu, *Arhierul nostru*, în revista „Mitropolia Moldovei”, an XXI, nr. 4,5,6, 1945, p.1.). Fiindu-i apreciată activitatea din parohie, episcopul Vartolomeu Stănescu al Râmnicului l-a numit director al Seminarului Teologic din Râmnicu-Vâlcea, în toamna anului 1932 și slujitor la Catedrala episcopală. Din anul 1933, preotul Ioan Marina a fost transferat la parohia „Sfântul Gheorghe” din Râmnicu Vâlcea, având mai târziu în grijă și tipografia episcopiei (Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolat Social*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, București, 1973, p. 34.). La vârsta de 34 de ani, preotul Ioan a trecut printr-o grea încercare prin trecerea la cele veșnice a soției sale Lucreția, în anul 1935.

În anul 1939, conducerea Episcopiei Râmnicului a fost încredințată provizoriu episcopului Irineu Mihălcescu, care a colaborat în activitățile eparhiei cu preotul Ioan Marina. Atât în această perioadă, cât și în anii celui de-al Doilea Război Mondial, preotul Ioan s-a arătat un destoinic administrator al lucrărilor încredințate lui de către ierarhia Râmnicului. Evenimentele sociale legate de desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial, situația grea a eparhiei Moldovei, precum și vârsta înaintată a mitropolitului Irineu și a arhierului vicar Valeriu Botoșăneanul, l-au determinat pe chiriarhul Moldovei să ceară de la Sfântul Sinod, înființarea celui de-al doilea post de episcop vicar la Iași.

Cunoscând îndeaproape activitatea preotului Ioan Marina, mitropolitul Irineu a hotărât să-l recomande pe acesta pentru postul înființat la Iași.

Deși ar fi dorit să fie călugărit la mănăstirea Frâsinei - Vâlcea, preotul Ioan a primit tunderea în monahism la mănăstirea Cetățuia de lângă Iași, la 11 august 1945, a doua zi fiind hirotonit arhieru de către mitropolitul Irineu al Moldovei, episcopul Antim Nica și arhierul vicar Valeriu Botoșăneanul. Numele primit la călugărie a fost Justinian. După hirotonia într-un arhieru, a devenit al doilea episcop vicar al Mitropoliei Moldovei cu titlul de

„Vasluianul”.

Slujirea episcopului vicar Justinian Marina a fost una bogată și diversă: a reorganizat aparatul administrativ; a contribuit la repararea palatului mitropolitan afectat de război, a desfășurat o necesară și sistematică asistență socială prin două metode: *asistența închisă și deschisă*, ocupându-se de copiii orfani, sătenii săraci, studenții, spitalele din Iași, de clerul din parohii și monahii din mănăstiri (*Trei ani de păstorie ai I.P.S. Patriarh Justinian - Asistența socială din Moldova*, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXIX, nr. 3-6, 1951, pp. 127-142.); a ajutat Seminarul „Veniamin” și școala de cântăreți; a inițiat lucrările de reclădire a bisericilor afectate de război, în număr de 70; a reorganizat Societatea Clerului „Ocotirea” înființată de mitropolitul Pimen Georgescu; a dinamizat acțiunile culturale din parohii; a stimulat organizarea de ateliere în mănăstirile eparhiei; în concluzie și-a adus contribuția în fiecare sector al vieții bisericești din Moldova. Toate aceste realizări s-au făcut cu sprijinul și spiritul jertfelnic al preoților, monahilor și credincioșilor din eparhie și din țară, atunci când a fost nevoie.

În urma îmbolnăvirii și a stării de sănătate precare, pe lângă presiunile făcute de comuniști, mitropolitul Irineu și-a dat demisia din funcție, retrăgându-se la mănăstirea Agapia. Cu privire la acest fapt, mitropolitul Irineu scria: „Ca succesor la scaunul vacant de mitropolit recomand cu toată căldura pe P. S. Justinian Vasluianul, fostul meu elev și ucenic, cunoscându-l ca pe un bărbat destoinic, muncitor, și foarte bun gospodar. Prea Sfinția Sa pe lângă că va refăce Mitropolia

Moldovei după stricăciunile pricinuite de război, se va îngriji și de situația mea, a unui bătrân mitropolit, care a ridicat atâtea serii de preoți de pe băncile universității” (Pr. Constantin Nonea, Pr. Ștefan Gheorghiu, *Omagiu Prea Sfințitului Arhieru-Vicar Justinian Vasluianul cu prilejul împlinirii a doi ani de activitate chiriarhală la Mitropolia Moldovei*, cu o prefață de Pr. Cicerone Iordăchescu, Iași, 1947, pp. 103-104).

Din luna august și până în noiembrie 1947, locotenentele de mitropolit al Moldovei a fost asigurată de episcopul vicar Justinian Vasluianul.

Contracandidații la scaunul de mitropolit au fost: episcopii Iosif al Argeșului, Nicolae Popovici al Oradiei și Antim al Buzăului, iar președintele ședinței de alegere a fost Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului.

În cuvântul de după alegere, mitropolitul Justinian a spus: „Mă onorează fiindcă mă trimiteți în eparhia cu cele mai bogate mănăstiri, în care se trăiește o viață duhovnicească și culturală, înșirându-se de la poala Carpaților și până departe pe șes, schituri și mănăstiri care alcătuiesc diadema spirituală a Moldovei (...). Răsfoind istoria Mitropoliei Moldovei și găsim atâtea pagini de glorie spirituală înscrise de faptele celor mai de seamă Mitropoliei votul dumneavoastră

mă îngrijorează, căci puneți o mare și grea răspundere asupra modestelor mele puteri (...). Ținând seama de împrejurările sociale în care se găsește Moldova, după un război atît de nimicitor, după doi ani de lipsuri și foamete, activitatea noastră va fi pusă în serviciul reconstrucției spirituale, morale și materiale a poporului moldovean. Biserica este a lui Dumnezeu dar și a poporului (...).” (Pr. Constantin Nonea, Pr. Ștefan Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 17-19).

Slujba de intronizare a noului Mitropolit a avut loc la 20 decembrie 1947 în Catedrala mitropolitană din Iași, în preajma zilei abdicării forțate a Regelui Mihai I și a preluării întregii conduceri a Statului român de către Partidul Comunist.

Cât a păstorit la Iași (decembrie 1947 - iunie 1948), mitropolitul Justinian a continuat lucrările începute din vremea când era episcop vicar și apoi locotenent de Mitropolit. Pentru a revigora viața spiritual-culturală a eparhiei a reînființat protopopiatele de plasă, a redactat un *Regulament pentru ocuparea posturilor vacante de cântăreți, diaconi și preoți*, a transformat biserica parohială Bărnova în mănăstire de călugărițe, după cum fusese destinată de ctitori, a

continuat opera de asistență socială a orfanilor, studenților săraci și a credincioșilor aflați în lipsuri și suferință.

În plan cultural, a sprijinit *Asociația Studenților* din Iași și București să petreacă vacanța din 1948 la Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț și la alte mănăstiri pentru a desfășura activități culturale.

Dacă în Moldova, mitropolitul Justinian și-a început primii ani de slujire episcopală, perioada cea mai prolifică a păstoririi sale va fi în demnitatea de Patriarh al tuturor

Sfinților români și generalizarea cultului Sfinților cu moaște la noi în țară, între anii 1950-1955 a reprezentat un act sfânt și istoric. Într-o vreme a interdicțiilor și a ingerințelor statului comunist în treburile Bisericii, *Apostolatul social* l-a caracterizat pe Patriarhul Justinian, operă ce a fost publicată în 12 volume (1948-1976).

Al treilea Patriarh al României a trecut la viața veșnică în ziua de 26 martie, anul 1977, fiind înmormântat în biserica mănăstirii Radu Vodă din București, rectitorită de el.

Acum, la 40 de ani de când a trecut la Domnul, slujirea celui de-al treilea Patriarh al României, Justinian Marina (1901-1977), în timpul unui regim ateu, ostil Bisericii noastre, începe să fie înțeleasă în contextul istoric respectiv și în lumina documentelor vremii.

Înainte de a fi înțeles și cunoscut de România postcomunistă, Patriarhul Justinian a fost judecat și interpretat pe nedrept, acordându-i-se diverse epitete. Studiarea și analiza obiectivă a perioadei comuniste din țara noastră, cât a fost cu putință, precum și lucrările editate de istorici și cercetători competenți (clerici și laici) despre Patriarhul Justinian, au făcut ca activitatea pastoral-misionară a înaltului ierarh ortodox să fie apreciată și evidențiată.

Roadele îndelungatei sale slujiri arhierice sunt prezente și astăzi în viața Bisericii noastre, aducându-ne aminte de un om harnic, evlavios, povățuitor și iubitor de clerici și credincioși.

În aceste vremuri de libertate religioasă, când Sfintele Taine ale Botezului și Căsătoriei sunt tratate superficial de către unii creștini, trebuie să subliniem faptul că vrednicul patriarh a apărut și promovat săvârșirea acestor Sfinte Taine, incurajându-i pe creștini în primirea lor, chiar dacă regimul comunist era potrivnic Bisericii Ortodoxe. Așa se face că majoritatea copiilor au fost creștinați prin Taina Botezului, iar tinerii au creștinat și au primit binecuvântarea lui Dumnezeu prin Taina Căsătoriei.

Considerăm că nu este un lucru ușor și simplu să păstrezi Tradiția creștină și să împărtășești oamenilor harul Sfântului Duh prin Sfintele Taine și ierurgii, într-o societate condusă de un regim potrivnic Bisericii.

La Vâlcea și Iași, se găsesc mărturiile din timpul când a lucrat în diverse responsabilități: preot și învățător, director de seminar, coordonator al tipografiei, slujitor al catedralei și apoi episcop vicar.

Cele mai multe lucrări însă le-a realizat în cei 29 de ani de osteneală patriarhală, ani de trudă, luptă și dragoste în păstrarea unității și identității bisericești.

Patriarhul Justinian era un om adânc ancorat în realitățile vremii, legat de istoria poporului și un ierarh care avea conștiința importanței și misiunii Bisericii în viața poporului român oprimat de regimul comunist. El a înfruntat puterea politică, apărând demnitatea Bisericii și a neamului românesc.

Este de remarcat vocația de ctitor a patriarhului, lucrare întreprinsă în toate treptele slujirii Bisericii Mântuitorului Hristos.

Recunoștința urmașilor săi, atât din locurile natale, cât și din întreaga Patriarhie, se manifestă prin pomenirea Patriarhului Justinian la fiecare Sfântă Liturghie, prin organizarea de conferințe și simpozioane, prin publicarea de cărți, studii și articole, dar și prin așezarea numelui său pe frontispiciul diverselor instituții bisericești, culturale și educaționale (de exemplu: Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București; Grupul Școlar Economic „Justinian Marina” din Băile Olănești).

În fiecare an, în Eparhia Râmnicului și nu numai, personalitatea Patriarhului Justinian este evidențiată prin diverse manifestări organizate atât de persoanele consacrate cât și de oamenii de cultură. Anul acesta, Biserica noastră va mărturisii și mai mult slujirea, jertfa și lucrarea Patriarhului Justinian, fapte ce reprezintă binecuvântarea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de Biserica Sa și de neamul românesc.

Patriarhul Justinian (1901 - 1977)

Literatură

Note și contra-note

C. Stănescu

Ura, sentiment fundamental, se învață de mic: „De mic – scrie Dan Stanca în „România literară” nr.7/2017 – am fost îndoctrinat cu ceea ce însemna «lupta de clasă» și au trecut ani până când am reușit să mă limpezesc oarecum la minte. Lupta de clasă ascunde de fapt o realitate psihologică atroce, ca să nu spun de-a dreptul satanică: ura de clasă. Doctrina comunistă, deși măzgălită pe hârtie de niște intelectuali, a servit în acest fel claselor de jos care și legitimau dreptul la putere. Dictatura proletariatului, conceptul cel mai drag marxștilor, a fost născocită, așadar, de niște **intelectuali încrâncenați**, dar care știau că există și o ultimă categorie socială care poate umple uriașul rezervor resentimentar al istoriei. Resentimente, frustrări, până la ură”. Autorul articolului a reușit, precum recunoaște, să se „limpezească oarecum la minte” și să se sustragă seducției pe care lecția urii încerca s-o exercite asupra lui de pe când era mic.

S-au cumițit, s-au ascuns ori au dispărut de-a binelea „intelectualii încrâncenați”, acei propagandiști ai urii de porunceală care i-au stărnit pe majoritatea frustraților vieții, nu toți săraci cu duhul, dar săraci pur și simplu – și nu din vina lor? Nici vorbă: asediul intoleranței și al urii continuă după „dictatura proletariatului” în forme atroce, unele necunoscute. Între acestea, nemuritoare, ura literară se vede și răzbate din fiecare colț al frontului literar din ultimii 27 de ani. Ea a pătruns și în Istoriile literare apărute între timp. Mari scriitori și intelectuali, între timp decedați, au fost în acești ani ținta valului de ură, dispreț și resentiment care cloceau sub capac pe respectivul „front”. E suficient să scriu numele unui savant ca Edgar Papu pentru ca ultimii ani din viața acestui mare erudit să întunece amintirea lui. Între multe alte vexațiuni îndurate sub tirul „intelectualilor încrâncenați” stăpâniți de ură să așezăm doar izolarea totală, echivalentă cu o izgonire din cetate, în urma căreia marele erudit s-a aruncat, „sfidător”, în brațele unei publicații imunde în care însă el scria – sfântă mare naivitate! – despre... „albul la români”! Nu e singurul cosit de ura literară. A venit rândul altui mare erudit despre care am aflat din gura unui strălucit poet că „Marino minte și mort!”. Despre coloana vertebrală de tip „comunist” din opera lui Marin Preda, „coloană” descoperită de critici literari de frunte, am să tac: nu vreau să-i influențez pe cititorii – câți mai sunt! – ai marelui singuratic din Siliștea Gumești. Am înregistrat cu stupefacție la începutul anului '90 în Sala Radio porunca vremii pe care un „intelectual încrâncenat” i-o arunca de la prezidiul adunării unui mare

scriitor: „Să taci, Fănuș Neagu!”. Sunt și alte vorbe încărcate de ură și dispreț care nu mă lasă să dorm: vorbele unui mare poet și tot atât de mare detractor care la moartea lui Adrian Păunescu „regretă” că nu-i în țară ca să arunce în urechile concetățenilor săi că „Fără comunism și fără Ceaușescu, Păunescu n-ar fi existat; nimeni din generația mea nu l-a considerat pe Păunescu poet, ci doar un odios propagandist”. Săracul, tristul mare poet: acest important scriitor al nostru este, fără s-o știe, „orbit” de propria-i glorie, un „orfan” de generație sau o pasăre rătăcită de cârd considerându-se cum și este un mare poet: dar „unicul” mare poet. Nu-l îngăduie nici mort pe Adrian Păunescu în Panteonul său exclusivist în care

Nicolae Breban prăpăstiosul pamfletar și eruditul analist al romanului polițist universal, Mircea Mihăieș: „Omerta Breban” („România literară”, iunie 2015). Echivocă, punerea sub protecția „legii tăcerii” mafioate a prozatorului este și ilegală: cel puțin în Sicilia, ea a fost de mult abrogată și scoasă în afara legii... Ce nu mai este, dar a fost autorul *Animalelor bolnave* de odinioară văzut cu ochii înroșiți de o neobișnuită bucurie a urii ai pamfletarului său de ocazie? Nu mai este un „mare prozator” și nici n-a scris decât vreo „două romane și jumătate” ce abia „îi asigură” un locșor în istoria literaturii: „nu e mare prozator, dar a înălțat ura și resentimentul pe culmi neatrinse în istoria recentă a României.” Rămas doar o „anexă volu-

identici cu cei folosiți acum ca și atunci, în vremea dictaturii comuniste și pe placul lui Nicolae Ceaușescu: cuprins de un „acces nazisto-comunist” – spune și sperie lumea Mircea Mihăieș la începutul verii lui 2015! – „volubilul peltic” Nicolae Breban, autorul unor „atrocități emanate de academicianul fără studii”, are o „ieșire descreierată” concretizată într-o „instigație la omor”; „după ce i-a amenințat cu moartea (împușcarea) pe Gabriel Liiceanu și Horia-Roman Patapievi, a taxat ieșirea descreierată drept o «metaforă». Nu, cetățene Breban – preia pamfletarul de azi formula egalității democratice consacrată de Ghilotina de la 1789! –, nu e nicio metaforă: e pură și simplă instigare la omor făcută de un ins cu identitate reală la adresa altor doi inși la fel de reali. Adică o faptă penală cum nu se poate mai clară. Și mai odioasă.” Odioasa faptă penală e descoperită și stabilită cu precizie erudită de un procuror cu ochi de vultur, martor ocular care vede din gura metroului ce se petrece pe vârful Omul sau pe Caraiman. Și aude, cu aparatul electronic de înregistrare, șuierul gloanțelor oarbe trase în cei atât de „condamnați” la moarte! Caragiale e mereu cu noi: „simț enorm și văd monstruos”... După stabilirea vinovăției, epitetele curg din butoiul ținut la dospit: „logoreic” și „abulic”, „turnător” și „consilier al unui tartor al Securității”, datat la „josnicie” și „vulgaritate”, cuprins, în fine, de un „delir asasin”, „huliganul” e „terminat” din punct de vedere literar din pricina „intensei frecvențe a unei leprozerii morale.” Demascat și vândut sub acest chip opiniei publice, „leprosul”, mare scriitor, n-are de ales decât să se aperse fugind înapoi, în

Jan Davidsz de Heem, *Cărți și pamflete*, 1628

domnește singur, nemuritor și rece ca un mort... Ura literară în care vanitatea unicității poruncește excluziunea pare iremediabilă, tot așa ca în cazul unui important critic literar a cărui ură nu-l iartă nici în postumitate pe poetul Nichita Stănescu. Asemenea „intelectuali încrâncenați” suferă cu toții de sindromul național al „poetului nepe-reche”, sintagma titlului suprem pus în circulație de nemuritorul G. Călinescu. Dacă ar ști ce-a produs pe piața literară calificarea lui probabil că ar fi retras-o. În fine, un precedent celebru al urii menite să discrediteze viața literară a unui mare scriitor ca Liviu Rebreanu: nu se pot uita rândurile scrise de poetul memorabilelor *Cântice țigănești* într-un articol menit să-l ucidă a doua oară pe autorul *Gorilei*.

După revolta și întâmplările din 1989 explodează „marea răfuială”: eliberată și ieșită de sub obroc, „dictaturii proletariatului” care stabilea cu viclenie democratică procentajul admisibil de discreditare, ura literară își face azi de cap în numele dreptului nelimitat la opinie, la polemică și, mai ales, la pamflet și injurătură. Un portret de speriat, negru și „dușmănos” îi făcea lui

minoasă” a unui „pseudonim ridicol și oximoronic”, directorul „însăunat” al „Contemporanului” decade sub condeul pamfletarului de serviciu în „fantomă” paradigmatică a unui pensionar al propriei reputații. „Fantomă” ce a mai bântuit lumea literară românească prin a doua jumătate din secolul trecut, secolul comunist, când un mare scriitor al vremii „cădea” fără să poată fi doborât la pământ de secera invidiei și a urii răzbuătoare a tovarășilor lui de condei și drum literar. Într-un pamflet ce a rămas celebru marele scriitor era somat și gonit să-și facă studiile: „Caliban, du-te la școală!” Un paradox comico-tragic face ca spre sfârșitul aceleiași ere comuniste, „ucigașul” în efigie al rivalului periculos de mai înainte să se fi reincarnat într-un avocat turbat, și el scriitor, al acuzării din Plenara CC al PCR, care pune la zid romanul „Bunavestire” al scriitorului dizident Nicolae Breban: cum se întorc vremurile și cât de mult își păstrează ele actualitatea, în contra și în pofida calendarului mincinos! Pesemne că ura nici n-are calendar. Parcă aud acuzațiile din celebra Plenară cu demascarea scriitorului și a romanului său bolnav în termeni aproape

cărțile pe care le-a scris și în biografie, în istoria faptelor lui. Asupra cărora însă, cuprins subit de un sindrom amnezic, eruditul pamfletar tace mălc: Omerta! Tace și trece cu ușurință bine socotită peste „extravaganța” pe care în timpul comunismului și-a îngăduit-o „iresponsabilul” Nicolae Breban – într-un acces de „paranoia”, desigur! – de a fi denunțat ca un veritabil dizident din interiorul puterii și al partidului său (!) celebrele „teze din iulie” ale dictatorului, cu urmările lor nefaste pentru cultura și literatura română. Acest act riscant și de mare curaj nu-i prinde bine pamfletarului și detractorului său de azi. Deși capital pentru biografia lui Nicolae Breban, îl trece cu vederea ca pe un „fapt divers” nememorabil. Nu-i prima și singura eroare cu premeditare dintr-un pamflet scris cu vădită plăcere și cu pofta nespuse a învierii marilor, spectaculoaselor „demascări” de altă dată, dinainte de 1989 la care, pesemne, nu i s-a dat prilejul să participe. Nu-i nimic, niciodată nu-i prea târziu, recuperează acum, ca și cum ar fi făcut-o atunci.

Continuare în numărul viitor

Centenar Dinu Lipatti 1917 - 2017

Trebuie poate spus că a-l cunoaște pe Dinu Lipatti nu este un fapt de excepție, rezultat al unui proces ce aparține de o anume împrejurare, de un anume proces informațional. Atunci, ce poate fi? Probabil, este mai mult un ecou de sentiment.

Există, mă gândesc, diferențe evidente între cei care, de-a lungul vieții lor, l-au întâlnit, i-au fost aproape sau, măcar, l-au ascultat cântând într-o sală de concert sau într-o altă împrejurare dăruită cu har. Dar există și diferențe între cei care nu au avut șansa aceasta și... totuși îl cunosc. Pentru aceștia, din care fac parte și eu, adică cei probabil așezați în timp dincoace de drumul existențial concret al artistului, cunoașterea este, mai mult sau mai puțin, rodul întâmplării. Al unei întâmplări controlate. Poate că da, poate că nu... Dar, în fapt, nu este important cum, și mai cu seamă când ai început să-l cunoști pe **Dinu Lipatti**. Este mai important ce cunoști despre el.

Iată, privesc în urmă și nu găsesc marcat anume momentul acestei întâlniri. Când oare am auzit de Dinu Lipatti? Când oare „**I-am auzit**” pe Dinu Lipatti? Privesc în jurul meu și, neavând un răspuns, mi se pare că Dinu Lipatti este o prezență dintotdeauna a vieții noastre afective și spirituale. Cum sau de ce? Sunt întrebări la care este greu de răspuns.

În ce fel există pentru tine, pentru mine, Dinu Lipatti? Aici se pot face anumite remarci. Ele aparțin observațiilor mai mult sau mai puțin întâmplătoare, evadând dintr-un plan dinaintea conturat, străjuit de metodă. În primul rând, este vorba despre prezența lui Dinu Lipatti în sufletul tău. O prezență dăătoare de liniște. Nici Rubinstein, nici Gieseking, nici Cortot nu îți oferă probabil acest confort sufletesc. Lipatti te locuiește în taină și cu calm. Muzica sa, muzica pe care o creează el atingând claviatura, nu te agită, nu te frământă, nu te dezamăgește, nu te exaltă spectaculos. Muzica lui Lipatti „este”!

Au existat pentru mine momente de întâlnire deosebite, diverse, cum spuneam neintenționate și supuse apoi memorărilor pentru a crea o posibilă perspectivă. La Magazinul „Muzică” din București au apărut versiunile pe discuri „Electrecord” ale Concertelor de Grieg și Schumann, cu Dinu Lipatti. Cumpărarea lor era un gest spontan, ca o nevoie ale cărei rațiuni nu și-au fost

explicate. Iar ascultarea lor a devenit un început de „călătorie fără sfârșit, fără întreruperi...” cum spunea cândva, scriindu-și memoriile, Yehud Menuhin.

O altă întâmplare, iarăși programată de factori independenți... În sala Operei bucureștene, coregraful Tilde Urseanu a montat un tablou cu secvențe de dans în maniera „baletelor albe”. Muzica inspiratoare venea de undeva, din istorie, din ceva care părea a aparține unei ordini de echilibru între estetic și frumos. Era muzica din *Concertino în stil clasic* de Dinu Lipatti. Ne întrebam atunci, de mult, cine este acest „alt” Mozart?

O altă împrejurare, umbrită de dramatic – tot în timp îndepărtat, cu vreo patru decenii în urmă – la radio, desfășurarea ultimului recital susținut de Lipatti la Besançon. Imaginea tragică a finalului său de viață. Între piesele recitalului se auzeau un fel de acorduri figurate, nici laolaltă, nici arpegii, cu un fel de zvon al pedalei, sunete care nu aparțineau nici lui Mozart, nici lui Chopin... O preludare tristă, semănând cu ecouri de prohod... Lipatti își mărturisea atunci, indirect și neintenționat, jalea de a ne părași? Cine știe de ce avea nevoie să se confeseze clapelor? Gesturi și impulsuri înainte de marile plecări...

Mai concret, există oare vreun sistem de a-l cunoaște pe Lipatti? Dar vreo obligație anume ca să-ți placă? Există cărți, din ce în ce mai cuprinzătoare, discuri recondiționate pe formula „compact”, sesiuni și simpoziioane, există filme de televiziune cu aspecte și mărturii. Sunt toate acestea capabile să ni-l restituie pe Lipatti, să îl facă familiar nouă și, mai cu seamă, celor foarte tineri? Igor Markevitch vorbea despre el ca despre cineva de care abia s-a despărțit. Nadia Boulanger îl evoca în convorbirile sale amintind nostalgică despre cineva de la care aflase de curând frumosul... Alain Pâris îl ține mereu aproape de el... Enumerarea ar putea continua, mereu cu sentimentul unui

prezent virtual. Poate asta înseamnă de fapt „tineretea fără de bătrânețe și viața fără de moarte” despre care, cu multă vreme în urmă, grăia Ispirescu?

Mi se pare că mulți nu știu că el nu mai trăiește. Nu este foarte important, deoarece viața lui nu s-a stins... Tot așa, întâlnim oameni care nu știu că Lipatti a fost vreodată. Poate unii dintre aceștia sunt persoane importante, poate nu. Toate sunt iluzii...

Mai adevărată – și aici sunt fapte sau întâmplări aflate fragmentar și reunite mai pe urmă într-o versiune proprie – pare ideea că la destinul lui Lipatti, așa cum spunea Schumann despre Brahms cel tânăr, „au vegheat grațiile ei eroii...” La fel, pentru tânărul Dinu care depășea copilăria spre adolescență, aceștia erau trei Mari Artiști Români, fiecare răspunzător de o anumită înzestrare a lui. Pentru Muzică – George Enescu, pentru Creație – Mihail Jora, pentru Pian – Florica Musicescu. Atunci când a plecat în lumea mare, tânărul purta deja aceste zodii, ursite către sine. Răspunsul pe care l-am dat a fost același – Căuta!

Cei care îi pătrunseseră rosturile compozitice – pianistii Lorry Wallfisch și Julien Musafia – erau poate singurii care știau care este... poteca spre miezul acestei muzici. Dar pentru mine, și aici, Lipatti Căuta! A Căutat de asemenea și ceva anume în *Sonatina pentru mâna stângă*, aflată undeva pe drumul pe unde călătoriseră și Paul Wittgenstein, Prokofiev sau Ravel... Căuta? Ce anume? Tocmai aici se află marea curiozitate, căci Dinu Lipatti s-a construit în drumul său de compozitor din mai multe fațete care, chiar și numai în titlurile citate, ne pot da deja o impresie de mare diversitate. Dar mi se pare că era un drum pe care pășea fără să-i fi zărit orizonturile definitive. Acel *Concertino* era mai aproape de ideal decât alte compoziții, pentru că deja pătrunseseră acolo niște adevăruri ce îi aparțineau. Nu

Muzică

Prof. univ. dr.
Grigore Constantinescu

vom ști niciodată unde avea să ajungă genialul muzician care deschisese luminile lumii sonore prin atingerea clapelor pianului. Aici, la pian, totul era într-adevăr definitiv. Prin Lipatti avem drept de proprietate imprescriptibil pentru *Concertul* de Grieg sau – alegând cu mare parcimonie – pentru câteva dintre *Valsurile* lui Chopin și, mai ales, pentru *Sonata în la minor* de Mozart. Definitiv, aceste muzici ne aparțin, pentru că românul Lipatti le-a recreat atingând sublimul. Tot inegalabilă, dincolo de orice performanță ulterioară, rămâne atingerea clapelor de către Dinu Lipatti în duoul cu George Enescu, înfăptuind viața *Sonatei a treia „în caracter popular românesc”*. Ce se întâmplă în acele replici de muzică, salve printr-o înregistrare antologică, nu poate fi repetat, nici uitat.

Ce uităm gândind la Dinu Lipatti? Ce uităm vine poate din recursul la memorie. Nu am avut un răspuns la întrebarea unui profesor și pianist olandez – Barth van Oort – care s-a interesat unde se află și cum poate fi consultată arhiva Lipatti. Nu există nici un răspuns pentru albumul discografic românesc cu integrala înregistrărilor lui Dinu Lipatti, decât poate indicația să fie căutate undeva, prin lume. Cine trece pe unul dintre marile bulevarde care pleacă spre Herăstrău, de la piața Romană, descoperă legenda- ra „bombonieră”, casa copilăriei, tineretii lui Lipatti. De ce nu se află aici „Muzeul Lipatti” găzduind una dintre marile glorii ale României? Șirul de întrebări retorice ar putea continua fără oprire. Îmi vine destul de greu să aflu că mai multă prețuire este manifestată prin fapte de memorie, dedicate marelui artist în Elveția. Înțeleg că nu sunt singurul, ci suntem mulți care ar trebui să știm mai mult, să facem mai mult, pentru a ajunge la cuvintele lui Mihail Jora: „*Timpul nu te îndepărtează de noi, ci te apropie, ca să te cunoaștem mai bine, ca să te iubim mai mult.*”

Cine a fost Dinu Lipatti? Cred că a fost... nu, mai bine-spuse cred că „Este” un înger care poartă numele acesta. Spre binele nostru... în veșnicie.

Tudor Mușatescu: „Nu există incompatibilitate între intelectualitate și sport...”

Poet, prozator și dramaturg, **Tudor Mușatescu** este îndeobște cunoscut și apreciat pentru o mult gustată comedie, *Titanic Vals*, care, deși poate să pară cam prea populară și simplistă, revine când și când în atenția unor instituții teatrale. Mi-am amintit de șarmantul scriitor când, în drum spre Câmpulung, am trecut și prin comuna sa natală, Mățău Muscel. Deși a intrat în lumea umbrelor de aproape cinci decenii – anul exact, 1970 – cei din Mățău Muscelului nu l-au dat uitării; dimpotrivă, numele său este rostit cu simpatie și prețuire.

Tudor Mușatescu s-a situat printre scriitorii care n-au fost prea departe de lumea mirifică a sportului. Într-un interviu acordat „**Rampei**”, în primăvara anului 1935, scriitorul ținea să sublinieze: „*Mă interesează sportul ca tot ce se petrece contemporan cu mine.*”

Fără a fi vizat performanța a și practicat unele discipline sportive: „*După împrejurări.*”

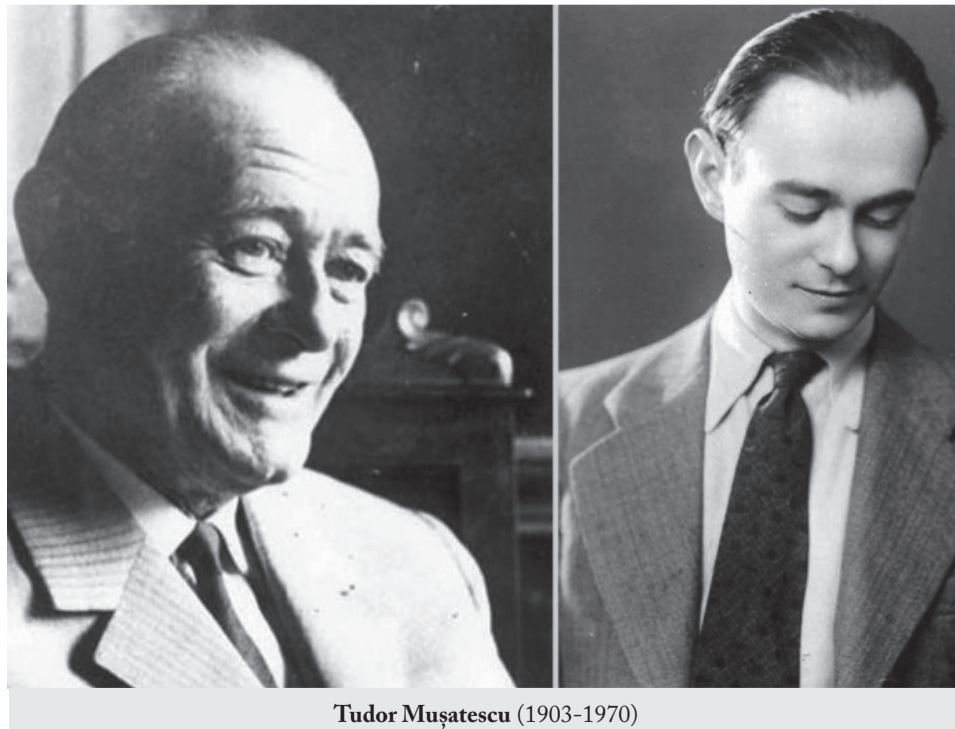
Și ține să mai precizeze: „*Mă bat câteodată în... duel și implicit fac puțină scrimă.*”

Îmi amintesc – apropo de sportul mușchetarilor – că în 1964 a ținut să felicite federația de specialitate pentru strălucita victorie a floretistei Olga Orban, la Buenos Aires – campioană mondială! Și, nu oricum, ci după ce întrecuse – în turneul final – întreaga elită a floretei feminine, sportive din fosta Uniune Sovietică și Ungaria. Și, la fel s-a întâmplat și în 1968, după o altă memorabilă reușită a scriemei românești, cucerirea titlului de campioană olimpică,

la Ciudad de Mexico, prin Ionel Drâmba, tot un exponent al elitei celei mai elegante „armă” din scrimă, floreta...

Continuându-și ideea, a ținut să completeze periplusul său în sport: „*Joc vara, la țară, interminabile partide de croquet, când*

câte-o vânătoare, dar mai ales la mesele care îi urmează. Încalce gloabele când mă duc în excursii pe munți, conduc automobilul când șoferul mi se îmbată... În general «cunosc» toate sporturile, mondene și nemondene, și le practic pe toate, după dispoziție și împrejurări.

Tudor Mușatescu (1903-1970)

n-am altele de bridge, la îndemână; iar la Sovata pescuiesc păstrăvi în Sebeș, asist la

Dar metodic, nu mă ocup de niciunul. Fac însă cu sfințenie mișcare în fiecare dimineață,

Sportul, act de cultură

Tiberiu Stama

câteva figuri de gimnastică suedeză.

Tudor Mușatescu și-a mai amintit că: „*pe vremuri, în timpul războiului (n.n. din anii 1916-1918), am fost înaintaș, extrem-stânga, în echipa de foot-ball a Liceului Refugiaților din Iași. Dar, pe atunci, când eram prinși că jucăm foot-ball, eram dați afară din școală... Și mărturisesc că plăcerii de a băga adversarilor un goal pe câmpul de instrucție de la cazarma Regimentului 7 de Roșiori i-am preferat plictiseala unei traducerii din Odele lui Horațiu.*”

În raportul dintre intelectualitate și sport, Tudor Mușatescu a fost categoric: „*Nu există! Socotesc că incompatibilitatea este o formulă de birou. Eu nu văd incompatibilitate, nicăieri. De ce n-aș putea fi profesor de sanscrită și în același timp half-centru în echipa națională? Incompatibilitatea – în acest caz –, poate fi numai temperamentală sau de conveniență socială.*”

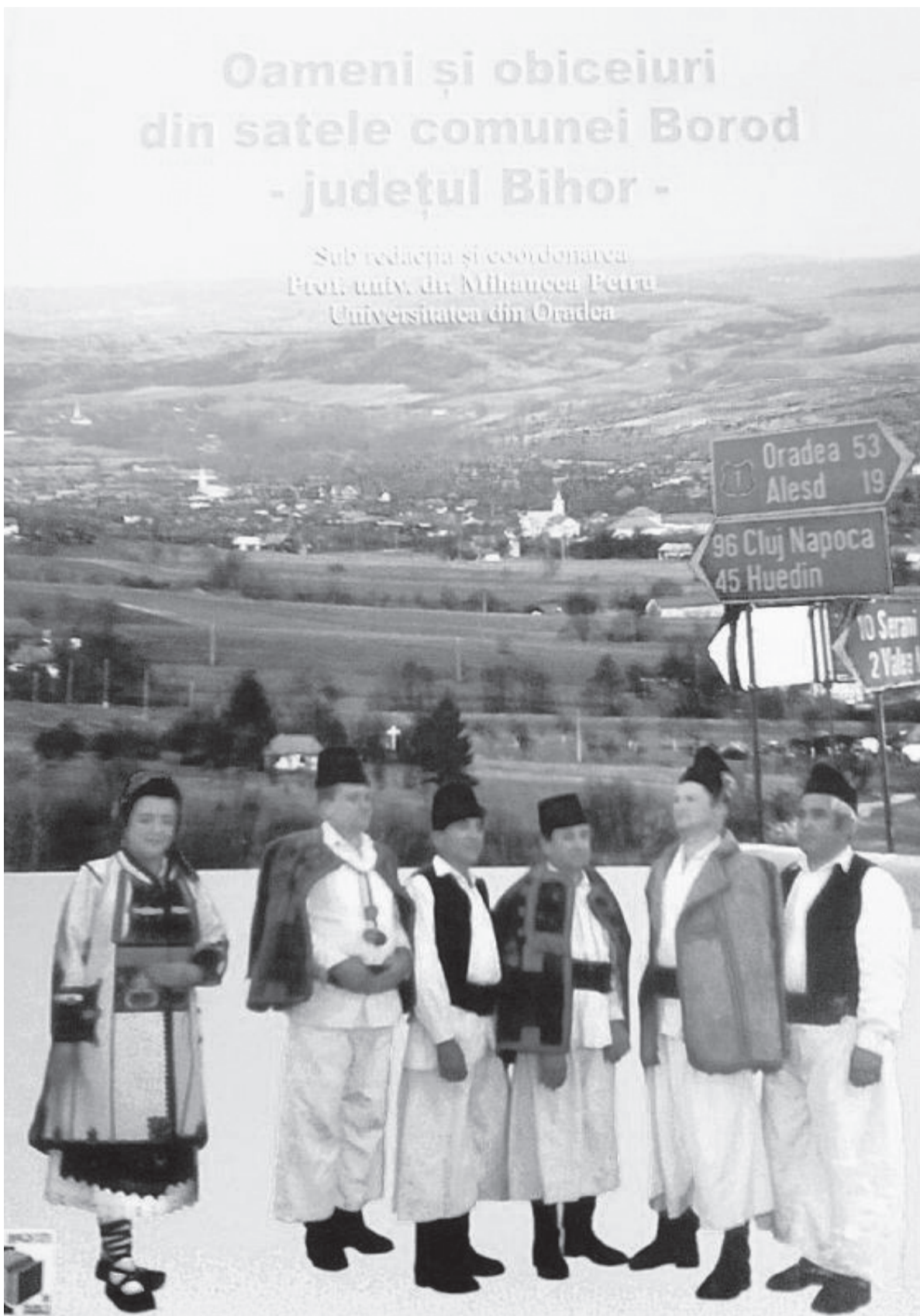
Întrebat dacă ar fi tentat să introducă în operele sale momente, scene, întâmplări sportive, scriitorul a răspuns: „*În măsura în care din lucrările mele se va preta la aceasta, desigur. Nu m-a tentat însă niciodată, până acum, să scriu un roman sau o piesă de teatru exclusiv sportivă. Cu timpul însă... cine știe.*”

Numai că destinul său a hotărât altfel: în 1970, la vârsta de 67 ani, când încă ar mai fi putut să-și facă cunoscut talentul, Tudor Mușatescu a părăsit scena vieții...

Prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu

„Satul este aproape pustiu” Gânduri pe marginea unei remarcabile monografii

Prietenul Radu Constantinescu mi-a semnalat apariția unei cărți pe care apoi aveam să o primesc din partea prof. univ. dr. Mihancea Petru de la Universitatea din Oradea. Nu-i un tratat de medicină, așa cum ne-am fi așteptat, ci o voluminoasă monografie, de aproape 700 de pagini, intitulată *Oameni și obiceiuri din satele comunei Borod, județul Bihor*, careia Editura Universității din Oradea i-a asigurat o prezentare grafică demnă de laudă.

Cartea a apărut sub redacția și conducerea prof. univ. dr. Mihancea Petru, care a conceput-o ca o riguroasă documentată monografie, întemeiată pe cifrele furnizate de documente, registrele oficiale, succesive recensăminte care asigură acea temelie științifică a unei lucrări ce își propune să reconstituie din perspectiva adevărului și nu a unor idei preconcepute istoria unei comune aflată în partea de vest a țării noastre. Dar, mă grăbesc să spun că „graiul cifrelor” se împletește cu cel al mărturiilor celor ce s-au născut și au trăit aici și care își evocă nu numai copilăria, adolescența, tinerețea lor, dar mulți dintre ei retrăiesc viața care s-a desfășurat timp de decenii aici.

Evocările poartă amprenta frescului, nu sunt partizane ci reconstituie „viața unanimă”, evocând destinul lor și al

înaintașilor: „Mama mea îmi spunea că îi plăcea mult să învețe și-a avut note bune la școală (...) A vrut să meargă la școală să devină învățătoare, împreună cu Modog Valeria, astăzi educatoare pensionară (...), dar bunicii nu au lăsat-o pentru că fiind singură la părinți, nu aveau cine să le îngrijească de vaci la pășunat. Asemenea mamei mele au fost mulți copii din sat cu dragoste de carte, dar din cauza lipșurilor material și a sărăciei au rămas fără școală”. (Învățătoarea Șerban Livia)

Care erau condițiile în care învățau? „Țin minte că, în special iarna, nu ieșeam din sat până când ne adunam toți copiii, în număr de 12-14, pentru că peste Codrișoara umblau lupii. Ca să ne asigurăm, aveam la noi sticlucțe cu petrol, feștilă de cârpă și dop de cartof. Aprindeam feștile și așa treceam dealul, până intram în Borod. Plecam din sat pe la 5-6 dimineața și ajungeam la școală către ora 8, de multe ori uzi la picioare și stăteam la ore așa toată ziua. În serile de iarnă ne făceam temele la lumina electrică”. (Nicolae Bochiș)

Și asta la începutul anilor '50! Cu naturalețe, fără a intenționa să facă literatură, împărtășind ce li s-a povestit, ce-au văzut, ce-au trăit cei dinaintea lui, ei refac istoria vie a unei părți de țară. Un mod de viață reconstituit din nararea ciclului

agrar, a modului de a muncii pământul, a obiceiurilor legate de nuntă, înmormântare, de sărbători etc. Este o adevărată monografie pentru care dr. Mihancea Petru și colaboratorii săi merită elogii.

Metamorfozele satului contemporan trăiesc aici până în ziua de astăzi când Doina Venter, născută în satul Letea constată că: „Aproape din fiecare casă, copii au plecat la oraș pentru a se realiza în viață și pentru un trai mai bun. **Satul este aproape pustiu!**” Atâta frământare, atâta lupte pentru toate planurile existenței, ca să ajungem la adevărul tragic al acestor patru cuvinte: „**Satul este aproape pustiu!**”

Vorbeam la început de „graiul cifrelor” care sunt de o elocvență ce ne pune pe gânduri și ne face să ne întrebăm dacă nu ar trebui să începem o discuție întemeiată pe realitatea socială și nu pe idei preconcepute despre satul românesc în evoluția lui istorică.

Este de la sine înțeles că rândurile noastre nu au putut reliefa decât unele din multiplele calități ale acestei **adevărata cărți** prin care cunoaștem nu numai un colț de țară românească în toată complexitatea lui, dar înțelegem așa cum se cuvine o realitate socială care abia începe să fie percepută în adevărata ei lumină ce va pune în umbra formulele prefabricate.

Monografia pe care am citit-o ca pe un adevărat roman al vieții de la țară este un argument în acest sens. Din filele ei se desprinde o viață colectivă autentică.

*
* *

Prof. univ. dr. **Mihancea Petru** deschide această carte cu o incursiune în lumea literaturii române închinată satului românesc. Desprindem considerațiile sale despre romanul „**Niște țărani**” de Dinu Săraru: „Contemporanul nostru, Dumitru Radu Popescu (bihorean de-al nostru, ca și Titus Popovici) a atacat în scrierile lui tradițiile sociale și etnografice ale satului românesc.

Octogenarul (ca și D.R. Popescu) Dinu Săraru a scris un roman contemporan numit **Niște țărani** al cărui titlu, dacă îl citești, ți se pare că ar fi un roman care satirizează niște inculte. Dacă citești însă romanul, îți dai seama că romanul lui Dinu Săraru, publicat în 1977 este o nouă literatură despre țărani, a căror psihologie Dinu Săraru o cunoștea, cu care se identifica pe un plan superior și al căror destin îl trăiește și astăzi sufletește.

Valeriu Râpeanu scrie în prefața romanului că **Niște țărani** oferă un subiect de meditație privind modalitățile de reflectare a unei perioade care a dus la transformarea însăși a esenței unei clase cu o vechime

seculară. (în bine sau în rău? N.P.P.M.) a cărei structură socială morală, psihologică părea imobilă, cu neputință de a fi modificată și, mai cu seamă, de a deveni contrariul ei. Între ele, un sfert de veac în care lumea satului a fost nu numai un obiect al inspirației, ci s-a transformat într-o permanență, astfel încât, în jurul anului 1970, o generație „impetu-oasă” începuse o ofensivă împotriva prozei rurale, pledând pentru mutarea centrului de greutate spre lumea orașului, lumea modernă prin excelență” (oare au procedat bine? – N.P.P.M.)

Mai departe, Valeriu Râpeanu spune că „Dinu Săraru anihilează pornirile sentimentale, faptul că lumea satului său nu era văzută în planuri monumentale, ci în mohorâta lui existență cotidiană (un sat peste care ploaia pare a fi atotstăpână), faptul că țăranul său e un om ce gândea mult și spunea puțin și puținul acesta e rostit cu multă greutate, iar răspunsurile erau când ocolite, când întrerupte, a făcut pe unii comentatori să așeze Niște țărani în descendența Morometilor. Deosebirea este structurală, pornind chiar de la plasma sufletească: pentru Moromete, forma esențială de apărare împotriva fiecăruia și a tuturor era cuvântul; pentru eroii lui Dinu Săraru, acest mod de a supraviețui, chiar dacă este o componentă, nu-i unica și nici cea esențială. Moromete e un țăran dinainte de intrarea clasei sale în orbita revoluției socialiste. El își apără mica proprietate în condițiile în care aceasta era realitatea vieții lui, țăranii lui Dinu Săraru reprezintă o sinteză de resemnare și acțiune, de renunțare și îndărătnicie, de fatalism și de dărzenie, de naivitate și de șiretenie, de spirit de conservare și de aventură, de calcul și de risc. Ei încheie o existență milenară, istoria rezervându-le misiunea – nu de a fi o verigă în succesiunea unor generații, ci de a fi groparii propriei lor condiții, să-și înmormânteze propriul lor mod de existență, simbolul care încununează tragic cartea. Țăranul lui Dinu Săraru nu e o fire disimulată, ci una care spune adevărul în frânturi de fraze și propozițiuni care nu lasă loc nici unui echivoc. Cei ce vorbesc cu el înțeleg prea bine că răspunsul e lăsat pe mai târziu, în speranța că momentul decisiv nu are să vină. Dinu Săraru a mărturisit că îl duceau la exasperare imaginile literare în care se descria un țăran continuu fericit și care nu mai știa ce să facă de bucurie că a venit în sfârșit revoluția socialistă, să-I invite la colectivizare (cu forța – N.P.P.M.), ca la o serbare.”

Firește, după cum o să scriu în carte, eu am asistat la asemenea „serbări” în 1962, la încheierea colectivizării cu forța în România și după care „serbare”, țăranii beți de pălincă oferită gratis la „serbare” spuneau „ce rău îmi pare că mi-am dat tot pământul pe un blid de papricaș”.

În concluzie, Valeriu Râpeanu arată că Niște țărani nu depun pur și simplu o mărturie asupra perioadei colectivizării, el nu năzuiește numai să dea o imagine adevărată asupra aceia ce s-a întâmplat atunci împotriva unei literaturi idilice, care s-a pulverizat datorită nulității ei din istoria literaturii române (probabil aceste nulități îl detractează azi pe Dinu Săraru și Valeriu Râpeanu. N.P.P.M.).

Sunt de acord cu Dinu Săraru și Valeriu Râpeanu, când spune „Romanul Niște țărani reprezintă una din cele mai penetrante, originale și revelatoare monografii psihologice despre țăranul român” (din perioada dictaturii comuniste N.P.P.M.).

În opinia lui Valeriu Râpeanu, „autorul romanului Niște țărani este un vizionar, atunci când afirmă că în zilele ce vor urma, țăranul român va trăi într-un univers închis, tradițional, nu în sens etnografic, folcloric, jubilent, ci va fi redus la câteva acte ale existenței, la câteva structuri de referință pur materiale, ceea ce duce, chiar la o altă înțelegere a noțiunii de om supus intemperiiilor naturale și sociale, resemnat la un univers în care individul nu trăiește decât pentru a supraviețui economic, cu grijă ca cei ce vin după el vor avea și mai puțin.”

Dr. Andrei Carpenanu

Note despre potențialul uman în concepția lui Israel Scheffler

Viitorul unui popor este decis în mod hotărâtor de calitatea învățământului său și de resursele puse la dispoziția cercetării din acest domeniu. Politicile și strategiile educaționale presupun coerență, stabilitate și continuitate, însă doctrina pe care se întemeiază un sistem educațional trebuie să-și păstreze în același timp flexibilitatea și disponibilitatea pentru inovație, fără a se înstrăina de principiile sale fondatoare. Iar acolo unde în locul aproximărilor se impun clarificări, semnificări, acolo unde modelele existente și-au dovedit, în timp, lipsa de eficacitate, specialiștii trebuie să pună pe baze noi, printr-un efort de cercetare multidisciplinară, teoria și practica educațională.

Un asemenea obiectiv a avut în vedere *Harvard Graduate School of Education* când, la propunerea și cu finanțarea *Fundației Bernard van Leer*, a realizat un studiu prin care evalua nivelul cercetării științifice în domeniul potențialului uman. Rezultatele acestui proiect au fost cuprinse în patru volume: primul, *Frames of Mind*, reprezintă o abordare psihologică a temei centrale, cercetare condusă de Howard Gardner; în al doilea volum, *Of Human Potential: an Essay in the Philosophy of Education*, al cărui autor este Israel Scheffler, sunt examinate aspectele filosofice ale conceptului de „potențial uman”; în cea de a treia lucrare, *Human Conditions: The Cultural Basis of Educational Development*, Robert A. Levine și Merry I. White procedează la examinarea factorilor culturali implicați în progresul uman; în fine, al patrulea volum cuprinde rezultatele cercetărilor unor echipe de consultanți care și-au propus analiza condițiilor dezvoltării umane în țări neoccidentale, precum India, Egipt, Japonia, Mexic sau China.

Lucrarea lui Israel Scheffler oferă o viziune ce are darul de a armoniza toate piesele acestui proiect, de a-i clarifica

obiectivele și metodologia și de a ilumina conceptual toate implicațiile filosofice ale temei pivot, oferind în același timp indicații cu privire la consecințele asupra practicii educaționale. Proiectul Harvard reprezintă, potrivit lui Scheffler, și o schiță de curriculum pentru pregătirea factorilor de decizie din educație. Este important de menționat că prin această cercetare s-a încercat mai degrabă dezvoltarea unei teorii practice decât a unei teorii științifice despre potențialul uman: „este sarcina profesionistului”, arăta filosoful american, „de a aduna cunoștințele obținute de disciplinele relevante și de a le aplica, *sub îndrumarea unui ideal etic*, către problemele experienței comune”.

Termenul de potențial uman a fost folosit cu lejeritate în lucrările din sfera educației, fără a fi supus unui examen analitic conceptual, care să-i circumscrie cu rigoare semnificația. Scheffler procedează la o „reconstrucție analitică”, subliniind necesitatea eliberării de conotațiile „tradiționale și populare” care pot da naștere unor confuzii și orienta greșit practica educațională.

Filosoful american demască unele dintre marile preconcepții cu privire la potențialul uman, demitizând, de pildă, ideea fixității potențialului, care este văzut îndeobște ca o „esență metafizică ce guvernează direcția predeterminată a dezvoltării individului sau ca o caracteristică durabilă intrinsecă individului”. Scheffler afirmă că odată cu realizarea unui potențial se pot naște noi înclinații, se pot deschide noi orizonturi de învățare. Cu cât cunoașterea asupra lumii se îmbogățește, cu atât posibilitățile sporesc și radiază în mai multe domenii ale vieții. Pornind de la teoria lui William James potrivit căreia caracterul se formează până la vârsta de 30 ani, iar până atunci trebuie înucate cât mai multe obiceiuri folositoare, Israel Scheffler susține și faptul că anumite

înclinații pot fi puse în valoare doar pentru o perioadă scurtă, nevalorificarea la timp a acestor predispoziții efemere ducând la ratarea pentru totdeauna a unor însemnate oportunități educaționale.

O altă eroare, subliniază filosoful american în *Of Human Potential*, este să considerăm că toate înclinațiile își pot găsi împlinirea în mod armonios. Nu putem fi, așa cum se spune în mod obișnuit, tot ceea ce putem fi: realizarea anumitor înclinații poate intra în contradicție și exclude împlinirea altora, cu toate că acestea se manifestă la fel de pregnant. În aceste situații, educatorul trebuie să facă mai mult decât să identifice potențialul copilului, el având sarcina de a evalua și a călăuzi în luarea unei decizii care va determina destinul acestuia.

Israel Scheffler va critica și mitul potrivit căruia toate înclinațiile sunt la fel de valoroase. Dimpotrivă, oamenii au capacitatea de a deveni „buni” sau „răi”, pot ajunge „sensibili sau nepăsători, inteligenți sau obtuși”. De-a lungul timpului s-a perpetuat concepția falsă care prescria faptul că educatorul nu trebuie să facă distincții de valoare între înclinațiile tinerilor, fără să se țină cont că rolul dascălului poate fi deopotrivă de a potența, dar și de a distruge anumite porniri ale elevilor săi, de a promova predispozițiile potrivite, dar și de a le domoli pe cele vătămătoare.

Scheffler dorește reconstruirea limbajului tradițional cu privire la potențialul uman, mai precis „înlocuirea vechiului set de concepte cu unul nou”, pe baza unor fine distincții analitice. Potrivit filosofului american, potențialul comportă trei dimensiuni interdependente, capacitatea, propensiunea și capabilitatea. Analiza *capacității* are în vedere acei factori care încetinesc sau opresc procesul de învățare, individul având capacitatea de a-și realiza potențialul atunci când nu există

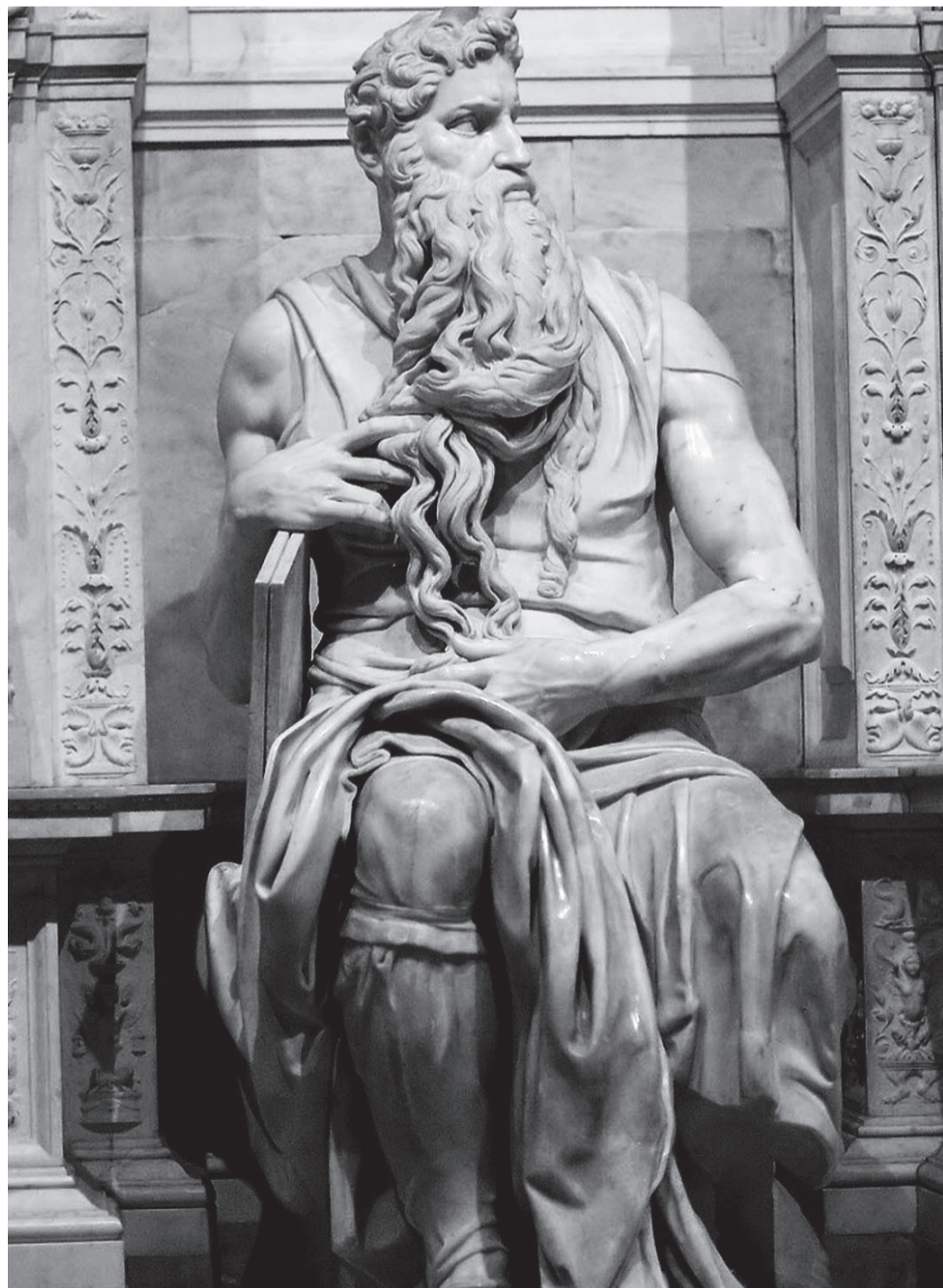
impedimente care să-i obstrucționeze traiectoria (blocarea anumitor stimuli oprește, de pildă, dezvoltarea limbajului). Despre condițiile care împiedică realizarea potențialului făcea referire și Maria Montessori, atunci când susținea că numai un „mediu controlat” va permite etalarea tuturor abilităților înnăscute ale copiilor. Vygotsky vorbește și el despre condițiile dezvoltării cognitive ale copiilor: procesul de învățare nu este posibil, de pildă, în izolare, ci numai într-un cadru social, care presupune interacțiune, participare.

Propensiunea se referă la faptul că un individ va obține o anumită trăsătură, un anumit talent doar dacă vor fi întrunite circumstanțele potrivite. În concepția filosofului american propensiunea nu desemnează o certitudine, ci mai degrabă *posibilitatea* realizării potențialului: „dacă are șansa și nu există constrângeri exterioare, devine posibil, de exemplu, ca un individ să înoate”, afirmă Scheffler în *Of Human Potential*.

În fine, *capabilitatea* se apropie și mai mult de realizarea, de valorificarea potențialului; „a fi capabil” înseamnă că ai dobândit deja abilitățile și cunoașterea necesară pentru a putea îndeplini o anumită funcțiune, *dacă alegi* să faci acest lucru. Accentul cade aici pe alegerea liberă și, din nou, pe rolul educatorului care trebuie să dea „putere de decizie” elevului, să-i creeze condițiile necesare pentru a *vrea* să-și realizeze potențialul și pentru a *acționa* în consecință.

În *On Human Potential*, Israel Scheffler argumentează în favoarea unei concepții deschise despre educație, unde accentele cad pe indeterminare, pe o practică educațională ce trebuie să aibă în vedere crearea unui orizont cultural cât mai vast, pe raționalitate și gândire critică, toate subsumate idealului libertății ființei umane.

Permanențe

Nicolae Dragoș

Michelangelo contemplând Statuia lui Moise

Vechea legendă o visa să vină
Din rece alb de marmură divină.

Prin carnea pietrei dure, el auzea sonor
Cum urcă din adâncuri un limpede izvor.

Surprins, vedea cu gândul cum ager dalta sfântă
În netezimea albă precaut se implântă,
Încredințat că dalta i-o aștepta moșneagul
Ce-a dezlegat luminii izvorul cu toiagul.

Prin gând visat, să creadă de tânăr a ajuns
Că Moise-l aștepta în marmură ascuns.

De tulbure chemare fiind întreg cuprins,
Spera să deie viață fostului chip de sfînx:
Cel ce-și purtase neamul în tragice deșerturi
Și-i vindecase răni din crâncenele certuri;
Cel care și-a smuls frații oștirii mânioase
Și, spre salvare, marea în două despicasă,
Lăsându-le drum liber, să-și poarte-n slavă anii,
Iar mării să înghită sălbatecă dușmanii;
Cel care-n coronat drept rege între regi
De Domnul, primea-n munte, „Tablele sacrei legi”.
Prin El, popor de oameni de sete secerat
Izbind toiagu-n stâncă, morții n-a fost cedat.

Domestic se-ntreba: „Cum va putea vreodată,
Din grav tăcândă piatră definitiv să-l scoată?”

Și, cum stăteau cei doi de-o vreme față-n față,
Părea că e-ntre ei potrivit zid de ceață,

Dar inspirate zboruri, în zbucium demiurgic,
Cu dalta împlineau un ritual liturgic.

Părea artistul zeu, prin focul năzuinții,
Cu dalta căutându-l, cu viul ochi al minții.

Din mână genială, din ochi vizionar
S-a întrupat, minune!, Profetul legendar.

La capătul de trudă, de smulgere din piatră
S-a-nveșmântat în falduri făptura idolatră.

Solemn, misterios, un înțelept bătrân
Spre șiruri lungi de veacuri privea cu ochi stăpân.

Sub fruntea ca o tâmplă de templu, luminată,
Doi sori de pază, ochii, puteau orice să vadă.

În labirintul bărbii, fuioare mari de ierbi
Se-ncolăceau pe rând sobor de sacri șerpi.

În totul, chip de zeu cu aură cerească
Și deopotrivă parte din ființa omenească.

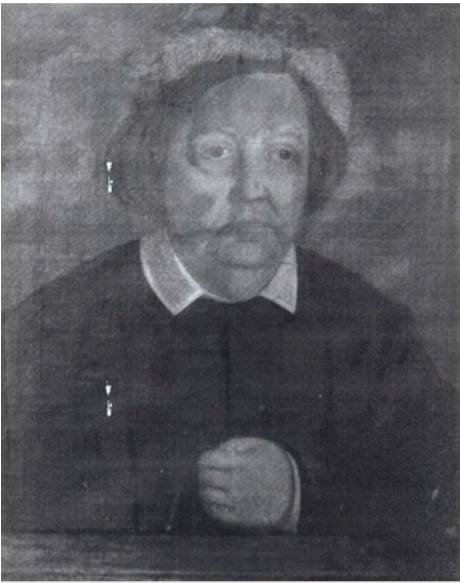
...Stau, de atunci, de vorbă în veci două statui:
Un Zeu ivit din piatră, Artistu-n fața lui!

Și e în drept Artistul, când anii i-a făcut
Să-i fie jertfă sfântă, creației tribut,
Văzând câtă viață a fost să se ivească
Din marmură, lui Moise, să-i ceară să vorbească.

Dr. Florin Epure

Bica Lahovary, ultimul vlăstar al boierilor Socoteni

Bica Socoteanu-Lahovary
(colecția domnului acad. C. Bălăceanu-Stolnici)

Un conac străvechi, aflat în centrul Râmnicului, mai amintește concitadinilor de puternicul neam al Socotenilor, despre care marele savant Nicolae Iorga spunea că erau singurii boieri adevărați din această urbe, dar neamul lor se stinge odată cu înrudirea cu celebrul neam al Lahovăreștilor, la origine greci din Fanarul Constantinopolului.

Cea care a realizat această unire dintre vechea și noua boierime, dintre boierimea pământeană și cea de slujbe, dintre autohtoni și alojeni, a fost Paraschiva Socoteanu, cunoscută mai mult cu numele de Bica, la anul 1811, când îl ia de soț pe Ioan (Iancu) Lahovary (1786-1854) „un om cu preocupări deosebite pentru cultură” care urcă în ierarhia administrativă la rangurile de stolnic, clucer și mare ispravnic de Vâlcea (1821-1823) și deputat al Adunării Obștești (1832-1838).

Bica, născută la Râmnic în anul 1797, era unica fiică a clucerului Constantin (Dincă) Socoteanu, cel care avea în Râmnic „casele cele mari” și a Stancăi Greceanu. Constantin (Dincă) Socoteanu, ispravnic de Vâlcea, între anii 1796-1816, era strănepotul pitarului Gheorghită Socoteanu, un „boero primae classis”, cel care fusese numit comisar imperial de către puterea chesaro-craiască, la 1718, și nepotul lui Radu Socoteanu (Râmniceanu), cel care avea să ajungă Episcop de Râmnic (1749-1764) și Mitropolit al Țării Românești (1770-1771), sub numele de Grigorie Socoteanu.

Socotenii au fost pătrunși de o profundă evlavie și dragoste de Dumnezeu, mulți dintre ei primind taina profeției, iar alții intrând în cinul monahal. Au fost deținători de moșii în Gorj – la anul 1623, apare în documente un boier Dona ot Săcoteni (com. Grușetu) –, Dolj și Vâlcea și sunt ctitori de biserici la Râmnic, Iezer, Șitoaia, Tâlpași, Căpreni, Socoteni, Văluța și Dobrosloveni.

Stanca, mama Bicăi, era fiica slugerului Ștefan Greceanu și nepoata cronicarului Radu Greceanu. O reproducere a tabloului votiv de la sfârșitul veacului al XVII-lea, ce se afla la Biserica „Toți Sfinții” de la Râmnic (în colecția Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici), o înfățișează pe aceasta stând în genunchi, în poziție de rugăciune, cu textul:

Bica Lahovary și Episcopul Grigorie,
tabloul votiv de la Biserica Toți Sfinții
din Râmnicu Vâlcea

Conacul Socoteanu Lahovary (1914)

„Pomeneste-mă Doamne, când voi veni în împărăția cerurilor!” Despre Greceni se știe că erau înrudiți cu familia lui Mihai Viteazul, căci unul dintre membrii lor, Preda din Greci, a avut-o de soție pe Florica, fiica lui Mihai Viteazul. Alexandru Lahovary spunea că împărăteasa Maria Tereza ceruse să se întocmească o listă cu familii vechi românești ce urmau să fie înobilate și pe această listă figura și Socoteanca, cu rangul de contesă. De aceea, și el, și-a păstrat acest titlu contal.

Deși s-a căsătorit cu acest boier de neam străin, Bica, olteancă mândră, conștientă de apartenența sa la stirpea boierească, obișnuia să se iscălească tot „Bica Socoteanca” (1823). De asemenea, într-un document cartografic important pentru oraș: *Planul Moșiei Vechii Episcopiei Capela și Râul Râmnicului* (1857), în dreptul conacului din actualul parc de pe „Terasă”, este înscris cu slove chirilice: „Bika Socoteanca”.

Olimpia (Pia) Pleșoianu, soția lui Ion. C. Brătianu (vâlceană și ea) amintește de jupâneasa Bica, în însemnările sale: „Noi eram obișnuți cu familia Lahovary, care prin cucoana Bica, născută Procopeanca (sic!), era de o mândrie ne mai pomenită”.

Portretul Bicăi Lahovary s-a păstrat, zugrăvit, în pronaosul bisericii „Toți Sfinții” de la Râmnic, alături de soțul său Ioan Lahovary și ctitorii acestui sfânt lăcaș (străbunicul său, episcopul Grigorie Socoteanu (1749-1764), Hagii Constantin Malake și Theodor Monahul, egumenul Mănăstirii Dobrușa, Ioan și Grigorița Ristache).

Fiind singură la părinți, Bica a moștenit toate proprietățile Socotenilor. Conacul și Hanul de la Râmnic, moșiile Gârdești, Slăvițești, Ostroveni, Budești, Foișoru (Dolj), Cioroboreni (Mehedinți), intră acum în proprietatea familiei Lahovary.

Conacul Socoteanu-Lahovary (Palatul Copiilor) a fost ridicat de strămoșul său, pitarul Gheorghită Socoteanu, care cumpărase, la 1749, de la Preda Vornicul Bujoreanu, un scaun de case „din jos de biserica cea din deal” (biserica „Buna Vestire”), având două pivnițe de piatră. La 11 septembrie 1909, primăria Râmnicului a cumpărat această proprietate a Lahovăreștilor de la Irina Sterian, fostă Herăscu, moștenitoare a lui Constantin I. Lahovary, cu prețul de 100.000 lei. Din acest an, conacul a servit drept sediu al primăriei până după cel de-al doilea război mondial. Clădirea este astăzi un monument istoric reprezentativ în care își are sediul Palatul Copiilor din Râmnicu Vâlcea.

Bica Lahovary a mai moștenit de la părinții săi moșia de la Budești, cu o clădire limitată la un singur nivel și desigur acareturile necesare unei curți boierești. Moșia exoprică a Bicăi fusese cumpărată de străbunicul ei, pitarul Gheorghită Socoteanu, la anul 1757. Socotenii au reconstruit din temelii, în anul 1787, biserica „Sfinții Arhangheli” din imediata apropiere. Iancu Lahovary va mări suprafața acestei moșii de la Budești, prin schimburi cu moșnenii aflați în vecinătate, așa cum se observă din documentele de arhivă. După moartea Bicăi, moșia Budești revine, pe calea succesiunii, lui Nicolae, tatăl viitorilor miniștri Alexandru Lahovary, Ioan Lahovary, Iacob Lahovary și apoi intră în posesia mezinului familiei, George I. Lahovary.

Soții Lahovary au acumulat o însemnată

avere imobilă și mobilă. Catagrafia averii sale mișcătoare, întocmită la 5 mai 1854, la cererea fiilor săi Constantin și Nicolae, cuprinde „peste 175 de bucăți, însumată în șapte zecimi după condee, la care se mai adaugă și o cumpănă de galbeni și o probă de vin”.

Bica și Iancu Lahovary au avut șase copii: Constantin (1814-1882), Nicolae (1816-1883), Elisa (m. 1901), Grigore (1835-1905), Haricleea și George (1838-1909).

În vremea „zaverii” de la 1821, Bica și Ioan Lahovary se refugiază la Sibiu, de teama arnăuților, dar și a turcilor care au prădat orașul. În lipsa lor, casa le-a fost jefuită de frații Ilie și Naum Hangiu, paguba ridicându-se la mai multe mii de lei.

La anul 1830, Bica și Iancu donează bisericii „Buna Vestire” (Maica Domnului) un chivot de argint care se mai păstrează și astăzi în altar, având Moaștele Sfinților Gheorghe, Nicolae, Elefterie, Haralambie, Damaschin, Foca și Mercurie. „Aceste sfinte moaște sunt ale mele stolnicu Ion Lahovary și le-am dat la Sfânta Biserică Maica Domnului, unde să prăsnuește aci în orașul Râmnicu Vâlcea, spre veșnica pomenire a noastră și a neamului nostru, iară cine va îndrăzni să ațierosească cel mai mic lucru dintr' inșele, să fie afurisit. Leat 1830”.

Este posibil ca gestul să fie unul de recunoștință după revenirea din bejenie, pentru că au scăpat teferi în urma invaziei turcești. Se spune că, înainte de a se refugia peste munți, au îngropat în grădina casei, sub un copac, un adevărat tezaur compus din bani, obiecte din aur și argint și documente. Iancu nu s-a grăbit să dezgroape comoara, cât a mai trăit, dar a lăsat planul locului fiului său Grigore, cu porunca să nu știe altcineva despre ascunzătoare. Nici Grigore Lahovary nu s-a hotărât să dea la iveală tezaurul tănuțit, dar a spus ultimului său copil, Filip, că va găsi în lada de fier planul grădinii, cu locul comorii. La moartea lui, însă, nu s-a găsit niciun plan în actele moștenitorilor.

Iancu și Bica Lahovary s-au îngrijit de bisericile și mănăstirile vâlcene pe care le-au preînnoit și le-au înzestrat cu odoare. Cu cheltuiala lor va fi refăcută biserica de lemn a Mănăstirii Dintr-un Lemn, între anii 1810-1814, după ce aceasta suferise importante pagube în urma unui incendiu. Acum i s-a adăugat un iconostas nou sculptat în lemn de tei, lucrat de meșteri țărani din sat. O însemnare păstrată adevărate refacerea acestui valoros monument istoric: „Dumnealui, cocon Iancu zet căminar Constandin, văzând că biserica, adică bolnița sfinte Mănăstiri au ars din întâmplare, au cugetat pentru dragostea Maicii lui Dumnezeu și cu toată cheltuiala sa de iznoavă au făcut altă biserică, tot în acel loc”.

Bica Lahovary se stinge din viață la anul 1870, la vârsta de 87 de ani, și va fi îngropată în curtea Bisericii „Buna Vestire”. Prin adresa din 16 iunie 1926, Episcopia Râmnicului își dă consimțământul ca osemintele Bicăi să fie reînchinate în pronaosul bisericii pe care o ctitoriseră strămoșii săi. O placă de marmură, fixată în peretele din pronaos, indică locul unde au fost așezate osemintele Bicăi Lahovary și ale neamului ei: „Pro Memoria. Colonelul Pandele Cerchez, născut 27/VI 1813, decedat 26 III 1859, fiul marelui paharnic Scarlat Cerchez și al soției sale

Frusina Ypsilanti; Elena Cerchez 1856-1861 și Maria Cerchez 1860-1862, fiicele precedentului și ale soției sale Elisa Lahovary; Bica (Paraschiva) Lahovary, fiica marelui Clucer Dincă Socoteanu și a soției sale Stanca Greceanu, născută în 1797, decedată în 1870”.

Stolniceasa Bica își redactase testamentul încă de la 9 martie 1860 (refăcut la anul 1863) și îl înaintase Sfântului Calinic, Episcopul Râmnicului, spre adevărire și îndeplinire. Prin diata sa, Bica Lahovary dona hanul, care aparținuse familiei sale, Bisericii „Toți Sfinții” din Râmnic, iar anumite sume din venitul anual al acestuia erau acordate bisericilor „Buna Vestire”, „Sf. Dumitru”, „Sf. Gheorghe”, „Cuvioasa Paraschiva”, Budești și Schitului Sărăcinești.

Testamentul Bicăi, păstrat în arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului spune că: „Omul atunci este mulțumit când averea lui este regulată după voia și mulțumirea sa, astfel dar și eu subiscăla ajunsă la vârsta bătrânețelor, după ce am regulat după printr-un act adevărit de onorabilul Tribunal de Vâlcea nemiscătoarea avere a mea, zestre și escoprică, rămasă de la moșii și strămoșii mei, dându-o în dispoziția fiilor mei firești moștenitori, afară de hanul din acest oraș cu locul și toate împrejurările lui, precum să declară și prin pomenitul act. Căci pentru acest han am avut înțelegere cu soțul meu încă de când se afla în viață ca să-l lăsăm la sfântul locaș pentru pomenirea a tot neamului nostru, fiind exprimată mulțumirea noastră și înțelegerea ce am avut cu pomenitul meu soț și către onor Tribunalul de Vâlcea încă din anul 1834, ghenarie 4. Prin reclamația trecută în registrele sale la no. 51 și așa pentru îndeplinirea unei orânduiei făcute precum s-a zis prin înțelegerea și voința mea și a soțului meu cu care am viețuit ani 44, acum când, precum arăt, am dat și cealaltă avere a mea nemiscătoare la dispoziția fiilor mei, acest han care este zestre mea vorbită mai sus, îl las bisericii cu hramul Tuturor Sfinților a cărui fundare este neamul nostru unde ne și numim ctitori, ca după încetarea mea din viață să să îndeplinească cele următoare [...] lei una mie să să oprească rezervă și să să păstreze în casa Sfintei Episcopii pentru repararea acestui han sau chiar pentru reclădirea lui când, Doamne ferește, se va întâmpla să arză [...]”.

După moartea Bicăi, fiii săi nu i-au respectat ultima dorință, și au atacat în instanță actul testamentar. Ca un blestem, dar și ca o împlinire a premoniției răposatei, hanul a ars, în mare parte, în incendiul din 18 octombrie 1896.

În casa academicianului Constantin Bălăceanu-Stolnici se află portretul cluceresei Bica Lahovary, surprinsă de artist la vârsta senectuții, care trădează un caracter puternic, cu o privire ce inspiră o înțelepciune nativă și un har aparte, dar și o noblețe sufletească și o fire filotimă. La aproape 150 de ani de la trecerea la Domnul, spiritul Bicăi Lahovary, cea care a fost cunoscută ca o adevărată doamnă a Râmnicului din veacul al XIX-lea și ultimul vlăstar al boierilor Socoteni, trăiește prin zidurile sale materiale, dar mai ales prin zidurile sale de suflet.

Stanca Socoteanu, desen de Dan Socoteanu

Mărțișorul – scenariul ritual cu funcția apotropaică

Conf. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin

Venirea primăverii, reinvierea naturii și mai ales aflarea încă a unui motiv pentru a exterioriza sentimentul de dragoste sunt tot atâtea argumente pentru a consemna în calendarul afectiv și în cel popular o sărbătoare cu multiple valențe: Mărțișorul.

Semnificațiile termenului sunt multiple. Este denumirea populară a lunii Martie, lună dedicată zeului Mars și planetei Marte. Este accepțiunea cunoscută în Transilvania, Banat, Maramureș, centrul Munteniei, vestul Olteniei, sudul Dobrogei (Ion Ghinoiu). Versurile populare atestă această accepțiune:

*Mărțișor ne dă noroiaie
Și frigul începe să-nmoaie.
Se-ncepe primăvara,
Dar tot nu e încă vara.
Musca de-abia zbârnăiește,
Ea ca vara nu ciupește.
Purecile stă, nu mișcă.
Lesne-l prinzi dacă te pișcă.*

Este început de primăvară, simbol al vitalității și purității ce trebuie să caracterizeze pe toți membrii comunității. Este talismanul oferit cu toată dragostea și purtat cu dragoste, valoarea apotropaică păstrându-se până astăzi.

Este un obicei, o secvență a unui scenariu ritual de înnoire a anului, marcând nașterea și moartea simbolică a Dochiei, zeita maternă, lunară și echinoctială. Data la care se înmânează Mărțișorul, talismanul cu valențe apotropaice și de înfrumusețare este cunoscută ca fiind prima zi a lunii martie. La sfârșitul secolului al XIX-lea era primit de tineri în dimineața zilei de 1 Martie. Informațiile culese de Adrian Fochi oferă formulări inedite: „când apare luna nouă în martie”, „nu numai la 1 Martie, ci și într-alte zile, ca să fie copilul curat ca argintul”. Potrivit altor informații, acesta se pune la Marțolea, în prima zi din săptămâna albă.

Câteva din vechile practici derulate în ziua de 1 Martie s-au păstrat în Oltenia, dovadă a perenității actului magic reprodus în circumstanțe care îl reclamă. La Vârtope (județul Dolj), la 1 Martie localnicii se roagă la Dumnezeu să le rodească țarinile, să le sporească turmele. Mărțișorul se și pune „la capul locului”, cu funcție apotropaică. În Romanțați, la Reșca (Olt) în această zi se fac sfeștăni la casă și se merge la biserică, iar mărțișorul, după

ce este purtat, se pune la icoană. Apa neînceptă de la 1 Martie este eficientă în momentele mai dificile. O informație din Comani (jud. Olt) precizează că apa din această zi, luată la răsăritul zorilor nu se strică, dacă-i păstrată. Și dacă trebuie să mergi la judecată, bine-i să te stropești cu ea. Vei izbândi, dacă gândul este cel bun.

Mărțișorul – un talisman

Materialul din care este confecționat mărțișorul, ca și cromatica acestuia au semnificații multiple. Polisemantismul era cunoscut în comunitatea tradițională, de aceea a purta mărțișorul era o practică respectată și transmisă într-un cod comportamental comunitar cu valoare de lege nescrisă.

Fiind legat de tradiția Dochiei, mărțișorul era făcut din două fire colorate, răsucite, semnificând iarna și vara, de care se lega o monedă de aur, argint sau din alt metal. Roșu și alb reprezentau cromatica specifică. În consemnările lui Iordache Goleșcu de la începutul secolului al XIX-lea apare imaginea mărțișorului, o ață alb-roșie pusă la gât sau la mână pentru împărțirea farmecelor. Simion Florea Marian se realizează opiniei din 1875 formulată de Nicolae Gane potrivit căreia, „mărțișorul nici nu se prea mai știe ce este”. S-a avut în vedere practicarea obiceiului în nordul și nord-vestul țării. În aria sudică este deosebit de vivace și în timp dobândește noi semnificații.

Împletirea celor două fire alb-roșu (în vechime alb-negru) reprezintă în concepția populară și „funia anului”, zilele celor două anotimpuri de bază, iarna și vara.

În Muntenia, de șnur (cu sens de mărțișor) s-a legat o monedă de argint sau de aur, amplificându-se astfel redundanța simbolistica mărțișorului.

Mărțișor primeau copiii, tinerii, nu a fost la început un privilegiu exclusiv al fetelor și al nevestelor. Funcția apotropaică era evidentă pentru toți cei ce credeau în virtuțile mărțișorului: în Vâlcea, părinții dădeau copiilor o monedă de argint cu fir alb-roșu, convinși fiind de efectul de a-i „feri de ceata codrului”, ca să nu se pună pe fața lor, spre a-i feri de diferite boli.

Mărțișorul se poartă și din dorința de a avea noroc, sănătate, să fie „curați ca aurul, ca argintul” din moneda mărțișorului. Pentru a

purifica metalul și pentru a asigura eficiența ritualului, tot în zona Vâlcii, banul se dă prin vin și prin brânză în credința să fie curat. Există și teama femeilor însărcinate de a nu privi bănuțul până nu e purificat, „pentru a nu se păta”.

Funcția apotropaică a mărțișorului este potențată și prin legarea de firul alb și negru a unui fir de pelin și a altuia de busuioc. Asocierile sugerează activarea forțelor malefice, precum și modalitățile de contracarare a acestora.

Nu-i lipsită de interes funcția de păstrare a frumuseții fetelor. Mai ales că la Lăsatul Secului, la strigarea peste sat sunt de neuitat vorbele:

*Fetele de la Vâlcele
Se laudă că-s frumusele,
Dar frumosul nu-i la ele,
E-n cutia cu albele.
(Roșia de Amaradia, Gorj)
Și nici „bombănitul însurățelului”:
Am muieră lucrătoare,
Doarme ziua pe picioare
Ea-i mai mândră dintre toate
Când o văd se face noapte.
(Izvorul Rece, Gorj).*

De ce este nevoie de un plus de frumusețe la începutul primăverii?

Pentru că: „De n-ar fi ochi și sprâncene/ N-ar mai fi păcate grele”. Și: „Cine nu iubește/ Mă mir la popă ce povestește”.

Mărțișorul apare și în ipostaza de apărător al dragostei. În județul Olt poate fi reperat un recitativ:

*Eu poteca am călcat,
Eu roua am strecurat,
Eu dragoste am adunat.*

Acestea sunt cuvintele magice rostite în dimineața de 1 Martie și astfel norocul, călător în lume, și se oprește în casă.

Când și cum ne despărțim de Mărțișor?

Atestările documentare indică timpi diferiți: până la mucenici, până la Armindenii, până înfloresc porumbarul. Cele mai multe documente precizează doar 12 zile, după care se leagă de ramura unui pom tânăr, în credința

că se va produce un transfer dinspre puternicia arborelui spre sănătatea copilului sau a tânărului. Dacă se poartă până înfloresc porumbarul sau păducelul, se lasă pe floarea acestora în speranța că pielea fetelor și a copiilor va deveni la fel de albă ca petalele florilor. Se mai poate lăsa pe un trandafir din grădină, cu gândul la roșeața catifelată a petalelor. Există și credința: „Cine poartă mărțișoare, nu mai e părțit de soare”. O practică înregistrată în Gorj precizează modul cum mărțișorul se rupe în trei bucăți și se pune pe un vișin înflorit. Se rup trei flori și se poartă la brau și la ureche. Momentul Mărțișorului reprezintă punct al începutului, al căldurii care favorizează germinația, victoria asupra efemerului. Acum se fac demersuri magice menite să impulsioneze noul ciclu de viață și să contracareze forțele ce le-ar putea compromite. Amintindu-ne de legenda Dochiei, cea care în timp ce urca oile la munte torcea „funia” anului cu 365 sau 366 de zile, readucem în actualitate ideea că *firul vieții e tors* și trebuie protejat și mai ales trebuie invocate forțele benefice pentru a avea „lumină” și „noroc” în viață, iar cromatica mărțișorului, alb-negru inițial, amintește de eterna opoziție a contrariilor în concepția românilor: vară-iarnă, viață-moarte, lumină-întuneric. Sunt tot atâtea argumente pentru susținerea vechimii milenare a obiceiului, cu certitudine autohton, preluat și de alte popoare din centrul și din sud-estul Europei. Mărțișorul a fost îmbogățit în timp cu noi virtuți, principala semnificație rămânând afecțiunea. Abolirea timpului profan prin intermediul riturilor asigură reînnoirea, desfășurarea și finalizarea noului proces de revitalizare ciclică, sacralizarea spațiului și timpului.

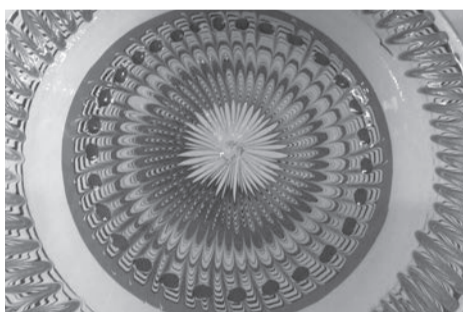
Păcat că azi mărțișorul și-a păstrat doar semnificația primordială, de simbol al primăverii și a pierdut-o pe cea apotropaică.

Ne-a rămas gândul bun că primăvara aduce cu sine bucuria începuturilor și gestul de a dăru pentru a te îmbogăți spiritual.

Symbolism și semantica - coordonate artistice ale ceramicii tradiționale horezene (I)

Corina Mihăescu

Ceramica tradițională de Horezu, împreună cu tehnicile asociate acesteia, este inclusă, din decembrie 2012, pe Lista reprezentativă UNESCO a elementelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității.

Elementele tradiționale, vechile forme și motive s-au menținut de-a lungul timpului și dovedesc cunoștințe, practici și tehnici specifice producerii olăriei tradiționale de Horezu.

Această ceramică este unică, are particularități specifice, care o diferențiază de alte centre de olărie din Oltenia și din întreaga Românie.

Lucrată cu mâna, pe roată, ceramica din Horezu are o știință aparte de lucru, cunoscută numai de olarii care o produc. Fiecare olar are un fel anume de a modela, un stil aparte, dar toți meșterii respectă ordinea operațiilor. Abilitatea lor de îmbinare a culorilor în decor definește personalitatea și caracterul unic al ceramicii de

Horezu de-a lungul timpului.

Vom oferi astfel, în cele ce urmează, unele date și idei, în sensul celor arătate mai sus, sintetizând, pe de o parte, elementele ale exegezelor celor ce s-au aplecat asupra simbolisticii și semanticii ornamentale, iar pe de altă parte, evidențiind intenționalitatea creatorilor populari, aspirația lor către unicitate, prin diferențierea individuală în ceea ce privește concepția formală și sistemele compoziționale ale elementelor decorative, dar și prin înscrierea în sensul tradiției, ca sistem stabilit de convenții culturale, concepții decorative și obișnuite de muncă.

Toate acestea, cu scopul de a da receptorului posibilitatea descifrării aceluia cod de semne, ținând de modul particular al olarilor de a-și transmite ideile și experiența, sau de a reflecta metaforic printr-un anumit „scris” realitatea că „arta poate picta gândirea, pentru a vorbi ochilor.” (Lucan, *Pharsale*, III, vers 220)

În ordinea procedeelelor de semnificare și împlinire artistică, forma este prima simbolizare care capătă consistență din materia transformată în artă cu ajutorul uneltelor și a mâinilor olarului. Vasul nu mai are nici o legătură cu argila, căci „forma s-a desprins din spațiu și a primit lumina care o modelează la rândul ei.” [Focillon, 1955, p. 55]

Acum începe să se construiască o relație plastică între formă și ornament, căci prima devine suport pentru evoluția decorativă, iar amândouă se dinamizează și se condiționează reciproc.

Forma oferă suprafața ornamentului care, la rândul lui, nu trebuie să impieteze asupra scopului pentru care a fost creat obiectul, deci să asigure utilitate forme. Înnobilată cu însemnele artei, ea își decantează în timp un limbaj ce simbolizează o operă unică, în care ornamentele și compozițiile ornamentale comunică și exprimă simboluri și sensuri semantice.

Interpretările noastre pornesc de la obiectele considerate ca o „realia”, după formularea lui Iorgu Iordan, în sensul corelării într-un tot unitar a tuturor coordonatelor implicate.

Pomind de la premisa că fiecare obiect ceramic de la Horezu reunește deopotrivă istoria, suma cunoștințelor tehnice, precum și curiozitatea care îl împinge pe creator să exploreze modalitățile de realizare plastică, dar să și experimenteze altele noi, ne propunem să citim decorația horezeană atât prin prisma conținutului numeroaselor studii de specialitate care abordează problema generală a ornamenticii din punct de vedere al clasificării, originii, filiației și evoluției elementelor componente, cât și prin aceea a unui anumit specific.

O parte din studiile de sinteză, cum ar fi cele elaborate de Vl. Dumitrescu (arta neolitică), H. Daicovicu, R. Florescu și I. H. Crișan (arta dacică), Corina Nicolescu (arta feudală), P. Petrescu și N. Dunăre (arta populară), pun în evidență faptul că unele elemente de artă ale ceramicii populare românești, pe de o parte, se regăsesc încă în arta neolitică sau dacică, după cum se pot recunoaște,

pe de altă parte, în arta altor culturi tradiționale. Au putut fi depistate atât elemente locale, cât și alogene, împrumuturi și interferențe din exterior.

Se constată astfel, în neolitic și apoi în perioada dacică, existența unor ornamentații autohtone, predominant geometrice liniare sau cu marcate stilizări, dar și absența, la nivelul acelor epoci, a elementelor naturiste, care apar abia mai târziu și se datorează unor influențe central-europene și orientale.

Continuitatea culturală este dovedită, după cum o subliniază și Al. Tzigara-Samurcaș, de „spiralele neolitice repetate pe vasele olarului nostru de la țară, care constituie argumente palpabile și deci irecuzabile ale neîntreruperii vieții”, de stilizarea geometrică, ce dovedește o pregnanță forțată creatoare „ca rezultat a unui autohton, puternic, continuu și peren fond cultural civilizator.” [Bănățeanu, 1985, p. 265-266]

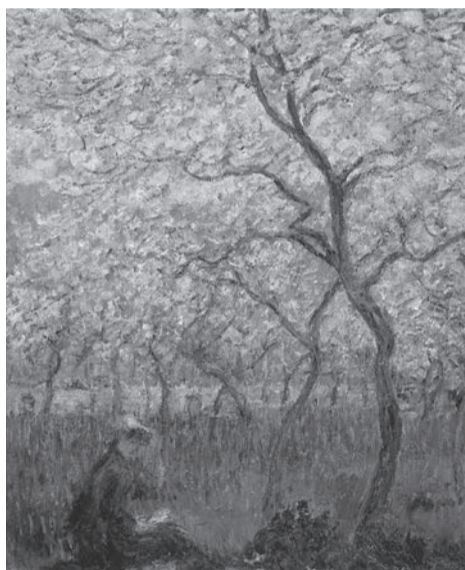
Continuare în numărul viitor

Primăvara, de vreme

Valeriu Pricină

Împacă-te cu mine, cu frigul și cu noaptea,
cu fiecare oră-i tot mai presus de zori...
cireșii iar votează-n livadă anotimpul
prin ridicare dulce și liberă, de flori.
S-ar spune că o vârstă m-apropie de zodii,
o alta mă desparte definitiv de-alint
și primăvara, încă, prin augustine ramuri
cu argintul tâmplei aș mai putea s-o mint.
Acolo, în livadă, crucificat pe-un măr,
să-mi ard în roz armura tocmită din dobânzi,
de-a stânga și de-a dreapta –
tâlhari și vechi prieteni,
pe câte-un stup de lună,
să-mi stea doi lupi frământați.
E ger... și-i prea devreme...
și-un ostenit surâs
mă-njunghie-n oglinda când ape,
când adâncă...
Creanga-i așa tăișe, ori florile-s de fier?
De ce nu-mi spui că mărlu pe care zbor
e-o stâncă?

Claude Monet, *An Orchard in Spring*, 1886

Ștefan Mitroi

Schimb de inimi

Mi-a mai trecut prin minte, dar
m-am răzgândit.

De data aceasta, n-am s-o mai
fac. Chiar vreau
să-mi schimb ini-
ma cu altă inimă.
Singurul lucru pe
care îl cer este să
nu fie de om, cum
este cea de acum,
căreia țin, totuși,
să-i spun, înainte
de ne despărți, că
n-am uitat nimic
din ceea ce îi
datorez.

Fără ea n-aș fi
știut niciodată să
mă îndrăgostesc. Și
chiar dacă m-aș fi
îndrăgostit, n-aș fi
știut cum să zbor.
Și chiar dacă aș
fi zburat, n-aș fi
știut cum să ajung
aproape de cer. Și
chiar dacă aș fi
ajuns, n-aș fi știut
cum să-mi umplu
buzunarele sufle-
tului cu lumină. Și
chiar dacă le-aș
fi umplut, n-aș
fi știut cum s-o
semăn pe câmpuri.
Și chiar dacă ar fi
semănat-o, n-aș fi
știut cum s-o fac să
răsără. Și chiar dacă
ar fi răsărit, n-aș fi
știut cum s-o fac să
înflorească.

Dacă ar fi să zi-
desc o locuință din

toate bucuriile pe care le-am avut, ar
ieși cea mai încăpătoare casă din lume.
Aș putea înălța o casă la fel de mare și

din tristeți. Dar numai cu contribuția
ei, a inimii mele de om, adică. Fără ea
n-aș fi putut avea nimic. Nici bucurii,
nici tristeți, vreau să spun.

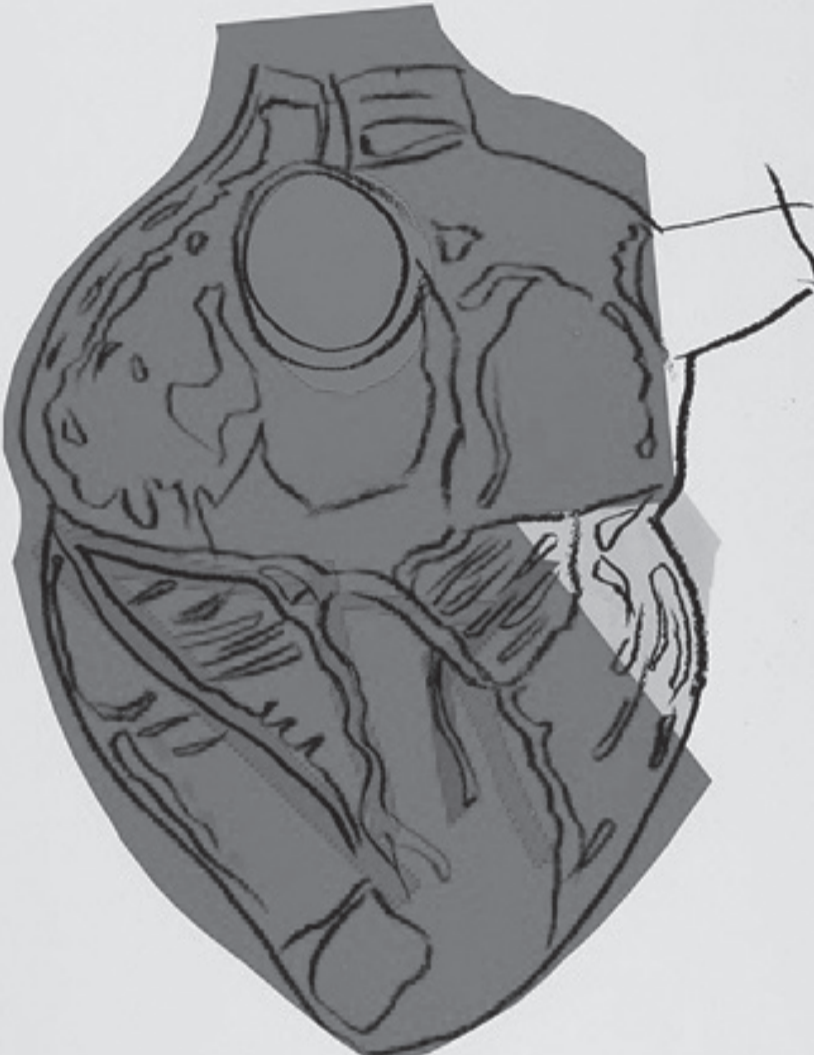
Cu toate ace-
tea, îmi doresc o
altă inimă, acum.

Una de copac
mi-ar plăcea cel
mai mult. Fiindcă
asta năzuiesc să
fiu.

Poate că salcâm.
Poate că salcie.
Poate că dud.

Cred, însă, că
cireș mi s-ar po-
trivi cel mai bine.
Să vină primăvara
și să-mi pun floa-
rea la un loc cu
floarea celorlalți
pomi din grădină!
Iar, mai apoi, să se
umple toate dru-
murile de copii cu
cercei de cireșe la
urechi, după care
să se umple tot
văzduhul de bătă-
ile inimii mele de
pom roditor!

M-am sătu-
rat, nu mai vreau
să fiu om! Cu o
inimă de copac în
piept, mai cu sea-
mă una de cireș,
ești întotdeauna
sigur de venirea
primăverii. Cu
o inimă de om,
niciodată!

Andy Warhol, *Heart*, cca. 1982

Scrisori de la mama

Ștefan Mitroi

Iar am primit o scrisoare de la
mama. Cum o fi putând ea să-mi scrie
de pe lumea cealaltă, nu știu! Sunt scri-
se chiar de mâna ei scrisorile
pe care le primesc. Recunosc
de la mii de ani lumină tot ce
are legătură cu mâinile ma-
mei. În primul rând, lumina
are legătură cu ele. Îndeosebi
lumina care intră noaptea pe
fereastră și stă ore în șir la
căpătâiul meu, prefăcându-se
că-mi păzește somnul. Ea
vine de fapt să-mi întrebe
gândurile ce mai fac.

Bine, răspund ele. Dar
dumneata?

Bine și eu, răspunde dum-
neaci. După care îmi ia inima
la întrebări. Când se asigură
că e în bună stare și inima, se
mută la mâini, pe care doar le
mângâie, dar altfel decât odi-
noară, când se putea folosi ea
înșăși de mâini pentru a mân-
gâia, deși era încă de pe atunci
tot un fel de lumină.

Apoi se îndreaptă spre
picioare cu intenția de a-mi
scoate ghimpii ce mi-au intrat
în tălpi peste zi.

Sunt mulți, foarte mulți
ani de când nu mai umblu
desculț pe câmp și ea știe asta,
dar vrea să fie sigură.

Rămâneți sănătoase, spune înainte
să plece și, în timp ce spune asta, are

grijă să le mai mângâie o dată pe toate.
Adică și fruntea, și inima, și mâinile, și
picioarele.

Acesta e felul în care știe mama să scrie,
cu mângâieri, nu cu litere.

M-am și mirat la început, aducân-
du-mi aminte că pe lumea
aceasta ea nu știa carte. Uite
însă că pe lumea în care
se află acum știe! Dar nu
asta este uimitor, ci faptul
că eu reușesc să deslușesc
scrisorile ei. Însă numai
în timp ce dorm. Ziua, cu
ochii larg deschiși, sunt
complet analfabet. D-asta
nici nu păstrez mângâierile
mamei doar pentru mine, le
împart cu oamenii ce-mi ies
în cale. Poate că lor nu le
scriu mamele așa cum îmi
scrie mama mie. Sau poate
că ei uită pur și simplu să le
deschidă scrisorile. Eu nu uit
niciodată. Tot așa cum nu uit
să răspund. Treaba aceasta o
încredințez de fiecare dată
inimii. Doar că inima, destul
de ascultătoare, altminteri,
mai varsă din senin câte-o
lacrimă.

E de la ploaie, îi explic
mamei în scrisoarea urmă-
toare. Au căzut câțiva stropi
de ploaie pe foița de înserare
pe care ți-am scris!

Adevărul e că de când
s-a dus mama unde s-a dus,
indiferent de vreme, plouă tot timpul
pe pământ!

Cornelis Norbertus Gysbrechts, *Quodlibet*, 1675

Si să cânte-n lumea-n lup

Nicolae Croitoru

Vreau să cânte lumea-n
lup
Și să-n lumine
Paharul
Cu o flendură de cuc
Și cu-n nuc
Plângând
Amarul

Și să trec încet de toamna
Mortii zilei nesfârșite
Arvunind un tuci
Pe rana
Unei
Curgeri
Galgăite

Iar pe gardul dintre timpuri
Vreau s-așez un cuib
De lup
Să-mi mai zdrăngăne-n
Chitară
O iubire
De demult

Și de ninge după ploaie
Și pe drum
Șe-aude vaiet
Lupul
Săruta o oaie
Într-un vals
De timp postum.

Zbor și culoare

Fundația Dignitas a găzduit, în perioada 19 ianuarie 2017 – 22 februarie 2017, operele unor consacrați artiști, sculptorul Paul Popescu și pictorul Ștefan Pelmuș. În lumea culorii și a simbolurilor lui Ștefan Pelmuș, sculpturile lui Paul Popescu, însemnate de zbor și transparență, au prins viață, plutind inefabil în fața iubitorilor de artă.

Vernisajul expoziției a avut loc într-o seară friguroasă de ianuarie, la sediul Fundației Dignitas din București. Criticul de artă Vasile Vasiescu a dat startul incursiunii într-un univers nou, îmbrățișat de culoare și zbor.

Clipa

Achiziție de valoare Regulamentul jocului de oină, redactat în 1898

Cristian Frisk

Debut excelent de an pentru un iubitor de oină, cu o achiziție de valoare inestimabilă pentru biblioteca proprie. De la Anticariatul Unu din București am cumpărat, contra unei sume modice de 50 de lei, unicul exemplar de pe raft, *Regulamentul jocului de oină*, tipărit în anul 1898.

Documentul are o savoare aparte, fiind piatra de temelie a oinei competiționale. *Regulamentul pentru concursuri generale* apare sub semnătura lui C.D. Gheorghiu, membru laureat al Societății Geografice. Pe pagina de gardă se specifică faptul că acest document este „Unic aprobat de Onor. Minister al Instrucțiunii Publice și al Cultelor pentru școlarii școlilor primare, secundare, normale-primare și seminare”.

Edictul oinistic a văzut lumina tiparului, conform documentului original, la Piatra Neamț, la Tipografia „Unirea” (J. Koppel). Autorul explică detaliat, în prefață, care sunt părțile componente ale operei, după care îi dedică materialul profesorului universitar Spiru Haret, fost Ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, Membru al Academiei.

O a doua dedicație din partea autorului se îndreaptă către „iubiții profesori C. Meissner, Inspector general al Învățământului primar, și I.V. Praja, Director al Învățământului Secundar și Superior, ca semn de adâncă recunoștință din partea fostului elev”.

Lucrarea debutează cu un capitol despre considerații generale, apoi se trece la cele ce se cer pentru jocul de oină, termeni întrebunțați, alegerea pentru joc,

de-așezarea pentru joc. Avem exemplificate grafic planurile de așezare a oinei în șase, a oinei în 10 sau a oinei în 12 părechi.

O parte importantă a lucrării o constituie regulile de observat în timpul jocului, la prins la mijloc și în aperi. După chestiunile de ordin tactic, în paginile valoroase lucrării regăsim *Regulamentul pentru finerea concursurilor de oină între diferite școli*. Această secțiune este deschisă cu citarea Decisiei No. 18.328 din 13 aprilie 1898 a Ministrului de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care se instituie concursuri anuale de jocuri de oină pentru școlarii școlilor primare, secundare, normale-primare și seminare.

La final se precizează că regulamentul respectiv a fost dat în București, la 20 decembrie 1898, sub oblăduirea Ministrului Haret.

Importantă este și nota de subsol care încheie lucrarea. Farmecul acestor rânduri vă lăsăm să îl gustați din plin, prin redarea integrală:

„Jocul Oina, după cum l'am schițat aici e originar din Iași. Copiii din acel oraș simt o deosebită plăcere de a l juca, și-l preferă înaintea ori-cărui alt joc de minge din sezon, mai cu samă că unii în execuțiunea lui au prilejul de a se deda la o combinațiune foarte măestrită de mișcări (sărituri, figuri), adese-ori, uimitore.

Oina începe primăvara, de cum începe a se lua omătul (zăpada) și ține până aproape de Paști.

Porcarii (cei care rămân la păscare la șpartul jocului), sunt în tot-dea-una huliți, și adese-ori bătașii îi însoțesc până acasă, cântându-le anumite cântece de ocară (mai tot-deauna pornografice), așa că, aceste manifestațiuni, pline de ironii, sunt și ele un puternic stimulent, și contribuiesc

de-a întreține mult interesul în joc.

În țară, și chiar în județul Iași, oina are forte multe variante.”

Terminologia și vocabularul, din paginile documentului-valoare, readuc parfumul epocii, ca și alfabetul de tranziție, între cel chirilic și cel latin, din acesta fiind prezente anumite semne, acum dispărute din limba română. Cuvintele de mai sus nu sunt nicidecum greșeli gramaticale sau de tipărire, ci sunt preluate exact cum le-am găsit în materialul redactat la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Ca termeni care poate astăzi ne smulg zâmbete, amintim puncte bune și puncte rele, dar și o inedită împărțire pe posturi a echipelor, care erau compuse din halitori (frunțași), mijlocași, lăturași (mărginași) și fundaci (fundași).

Volumul respectiv, înainte de a ajunge la anticariat, a fost dăruit, conform însemnărilor, de către Ana Sp. Haret și are ștampilele de la Liceul de Băieți nr. 9 și Biblioteca Liceului „Spiru Haret”. Fotografia centrală este realizată cu ștampile de cauciuc și metal, de către Leopold Steinberg, la Piatra Neamț.

Această carte de căpătâi are acum, așa cum am precizat, o valoare incomensurabilă, iar autorul acestor rânduri nu își poate exprima pe deplin bucuria de a o avea în posesiune.

Mai trebuie menționat că redactarea oficială a acestui *Regulament de oină* a fost precedată de alte încercări de delimitare conceptuală a jocului, însuși baronul Pierre de Coubertin insistând în acest sens, pentru introducerea oinei în programul primei ediții olimpice moderne, la Atena, 1896. Despre cum putea sau cum încă ar putea deveni oina sport olimpic demonstrativ, vom povesti, cu voia bunului Dumnezeu, altădată...

Elena Botez - Odă bucuriei

ing. Sorin Mihăilescu

Fundația Națională „Niște țărani” salută cu drag încă o apariție editorială a partenerului nostru Fundația C.M. Imago din Piatra Neamț, a unui album de excepție care reunește cele mai frumoase *Fragmente de cânt și viață*, trăite cu pasiune, emoție și dăruire de o mare doamnă a cântului românesc, fostă prim-solistă a Operei Naționale din Timișoara, **soprana Elena Botez**.

În strălucita-i carieră a interpretat celebre arii din cele mai cunoscute opere, fiind îndelung aplaudată alături de cei mai mari artiști ai lumii. În țară a încântat publicul alături de Nicolae Herlea, David Ohanesian, Viorica Cortez, Ludovic Spiess, Octav Enigărescu, Dan Iordăchescu.

Vocea de aur a **Elenei Botez** a făcut istorie în memorabile roluri de operă și operetă: **Gilda** din *Rigoletto*, **Violeta** din *Traviata*, **Adela** din *Liliacul*. Prodigioasa

carieră a fost continuată la Catedra de Canto Clasic a liceului „Victor Brauner” din Piatra Neamț, unde a descoperit și șlefuit cu migală și profesionalism tinere talente, care au cucerit marile scene. Munca de selecție, prelucrare a documentelor, a fotografiilor, realizarea materialelor, amintirile de suflet au fost răsplătite de publicul cititor ce a încercat un ropot de aplauze pentru tot ce a realizat **soprana Elena Botez** într-o desăvârșire a cântului și a artei lirice.

Lansarea albumului **Elena Botez - Fragmente de cânt și viață** a fost urmată de festivitatea de decernare a titlului de „**Cetățean de onoare a Municipiului Piatra Neamț**” pentru această carieră de excepție.

Fragmente de cânt și viață reprezintă o viață închinată artei, un reper reprezentativ pentru orașul de la poalele Pietricicăi și, deopotrivă, pentru arta lirică românească.

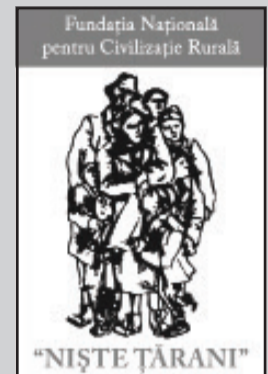
Fragmente de cânt și viață
Elena Botez
Editura C.M.I.Mago, Piatra Neamț, 2016

EDITORI

Arhiepiscopia Râmnicului

Înaltpreasfințitul Părinte
† DR. VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Președinte fondator
Dinu SĂRARU

REDAȚIA

Editor-coordonator
Alexandra Săraru

Secretar general de redacție
Gia Tudoran
Elena Văduva

Seniori editori

Acad. Dan Berindei
Acad. Dinu C. Giurescu

Acad. D. R. Popescu
Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
Acad. Răzvan Theodorescu

Acad. Ion Aurel Pop
Acad. Marius Porumb

† P.S. Emilian Lovișteanul
Lect. univ. dr. Irina Airinei

Vartan Arachelian

Prof. univ. dr. Jean-Jacques Askenasy
Prof. univ. dr. Ilie Bădescu, membru AOȘR

Dr. Andrei Cărpeneanu
Prof. univ. dr. Grigore Constantinescu

Drd. Mălina Coțu
Prof. univ. dr. Paul Dobrescu

Nicolae Dragoș
Prof. univ. dr. Dana Duma

Prof. univ. dr. Ion Ghinoiu
Mircea Radu Iacoban

Nicolae Iliescu
Andrei Magheru

Dr. Corina Mihăescu
Ștefan Mitroi

Prof. dr. George G. Potra, membru AOȘR
Prof. univ. dr. Valeriu Răpeanu

Prof. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin
Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, membru AOȘR

Tiberiu Stama
C. Stănescu

Vasile Vasiescu
Prof. univ. dr. Dan Zamfirescu,
membru AOȘR

DTP & Web

Vladimir Tudose

Adresa redacției

Str. dr. Mihail Obedenaru, nr. 27
Sector 5, 050532, București
Tel./Fax: 021 411 00 70

www.revistaclipa.com
clipa@revistaclipa.com

Tipar: INNA Print București
ISSN 2065 – 300X

Semnatarii articolelor sunt direct răspunzători,
conf. art. 205, 206, de exactitatea și corectitudinea celor relatate în materialele publicate

Cartea oglinzilor o poveste de succes

Alexandra Săraru

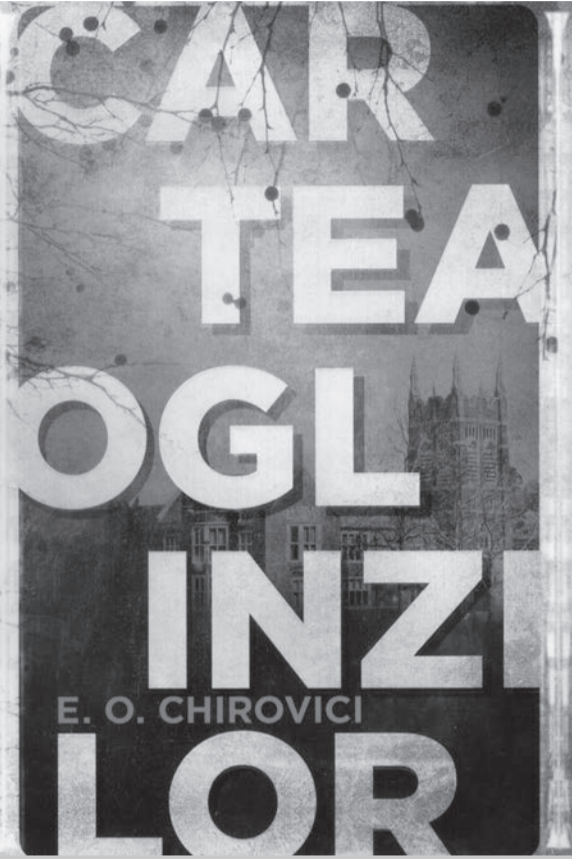
Așteptat cu sufletul la gură de cititori, noul roman al scriitorului și publicistului Eugen Ovidiu Chirovici, *Cartea oglinzilor*, versiunea în limba română, a ajuns în libră-

riile din țara noastră pe 4 februarie, sub egida editurii RAO.

Povestea acestei cărți, scrisă *ab initio* în limba engleză, publicată de o prestigioasă editură din Anglia (drepturile de publicare sunt deținute de Penguin Random House – Century) și vândută, în scurt timp de la apariție în peste 38 de țări din toată lumea (Marea Britanie, SUA, Germania, Franța, Italia, Spania, Olanda), a trezit, așa cum era de așteptat, un interes nestăvil și printre conaționali autorului.

Dar, dincolo de succesul de marketing editorial, concept încă nedezvoltat cum trebuie, la noi în țară, din multe motive, subiective și obiective, *Cartea oglinzilor* a primit, de la creatorul său, ingredientele unui *thriller* clasic perfect: mister încărcat de amintiri încețoșate, personaje interesante, scaldate în remușcări și dileme morale, mai multe perspective ale aceleiași istorii încălcite și care îi lasă, pe cititori, la finalul „în coadă de pește” cu multe întrebări și, bineînțeles, clou-ul întregii povești, manuscrisul pierdut care aduce în atenție o crimă rămasă cu autor necunoscut.

Romanul este scris alert, acțiunea crește treptat în

Cartea oglinzilor
Eugen Ovidiu Chirovici
Editura RAO, București, 2017

Regăsire într-o rătăcire

Gia Tudoran

„O noapte pe pământ m-a făcut să înțevăd veșnicia.” Uneori, doar de atât are nevoie sufletul pentru a se metamorfoza. Un vals cu moartea, un moment crucial, o *noapte de foc*. Dintr-o criză de identitate bine-ascunsă-n negura conștiinței, un patinaj tremurat pe muchia disperării poate aluneca în descoperirea spiritualității.

Asemenea lui Pascal, cum a mărturisit

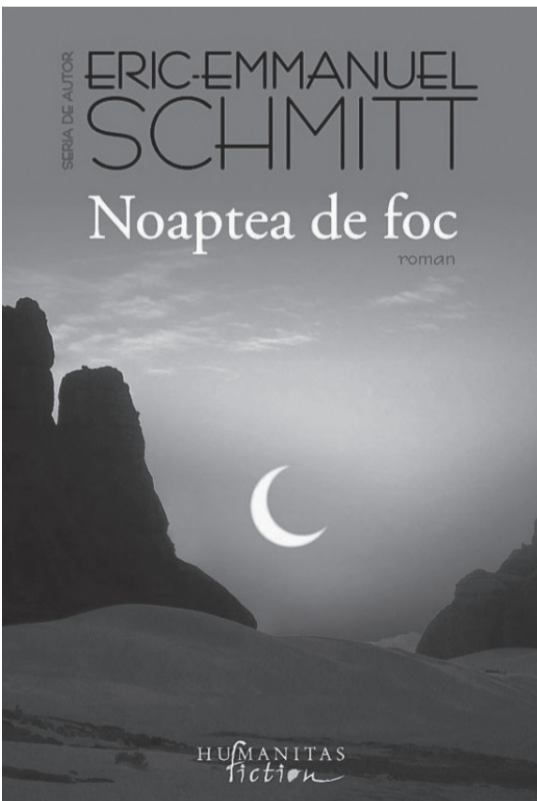
în *Cugetările* sale, Eric-Emmanuel Schmitt a parcurs *Noaptea de foc*, în care pierzania îl aduce, însă divinitatea l-a cuprins înaintea abandonului. Într-un vârtej de energie, lumină și flăcări

metaforice, simplul muritor este binecuvântat cu o „Îmbrățișare... Îmbrățișare de foc”. Într-o rătăcire obscură de 28 de ani, Schmitt a trăit regăsirea absolută – a spiritului.

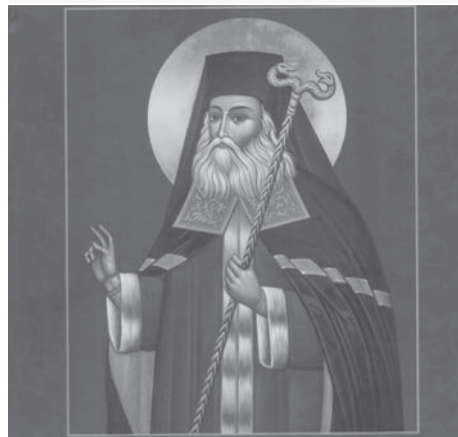
Odată cu *Noaptea de foc*, mult îndrăgitul scriitor francez, onorat cu mai bine de 20 de distincții și premii literare, ne dezvăluie o latură a sa mai puțin cunoscută. Dacă în volume precum *Oscar și Tanti Roz* sau *Otrava iubirii* ne-a cucerit cu o sensibilitate scriitoricească ieșită din comun, în romanul de față îl cunoaștem mai bine pe omul din spatele condeiului. Suntem privilegiați nu numai să asistăm la o relate dureros de sinceră, dar și să înțelegem întreaga-i operă, în ansamblu, la un alt nivel.

Conturat cu intimitatea unei confesiuni și emoția retrăirii unui miracol, penultimul roman semnat de Eric-Emmanuel Schmitt ne oferă o abundență de perspective, în contextul unei expediții în neiertătoarea Sahara. De la dialoguri aprinse, cu credincioși și ate deopotrivă, și până la un monolog spectaculos în prag de cădere, *Noaptea de foc* va fi mereu resimțită, mereu retrăită, mereu regăsită, din măduvă până-n inimă. Și, paradoxal, abia la sfârșit de lectură, „Totul începe.”

Noaptea de foc
Eric-Emmanuel Schmitt
Editura Humanitas, București, 2017

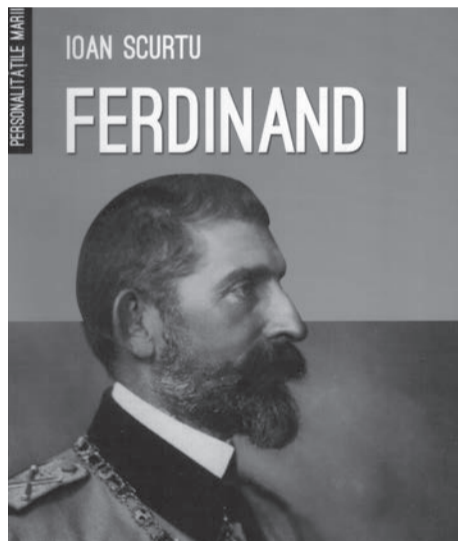
Recomandările Clipei

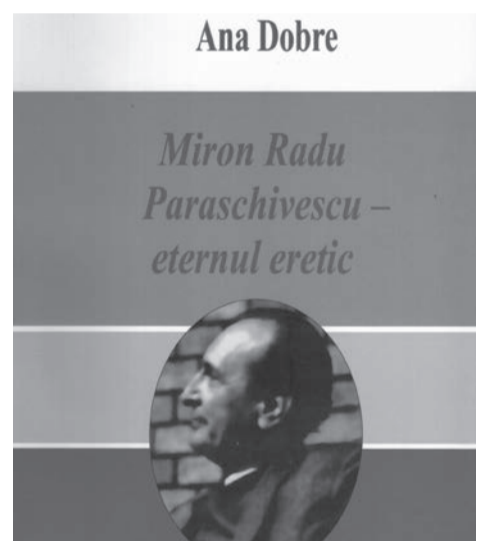
SFÂNTUL ANTIM IVIREANUL
CULTURA ȘI SPIRITUALITATEA EUROPEANĂ ȘI CAUCAZIANĂ DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVII-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVIII-LEA
Sfântul Antim Ivireanul: Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea
vol. coord. de pr. prof. univ. dr. Nicolae V. Dură, conf. univ. dr. Cătălina Mititelu, pr. dr. Ștefan Zără
Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 2016

FÂNTÂNILE ȘI IZVOARELE MOLDOVEI DE PESTE PRUT
Editura Academiei Oamenilor de Știință din România București, 2016
Fântânile și izvoarele Moldovei de peste Prut
Anatol Munteanu
Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2016

IOAN SCURTU
FERDINAND I
Ferdinand I
Ioan Scurtu
Editura Enciclopedică, București, 2016

Ana Dobre
Miron Radu Paraschivescu – eternul eretic
Miron Radu Paraschivescu – eternul eretic
Ana Dobre
Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2013

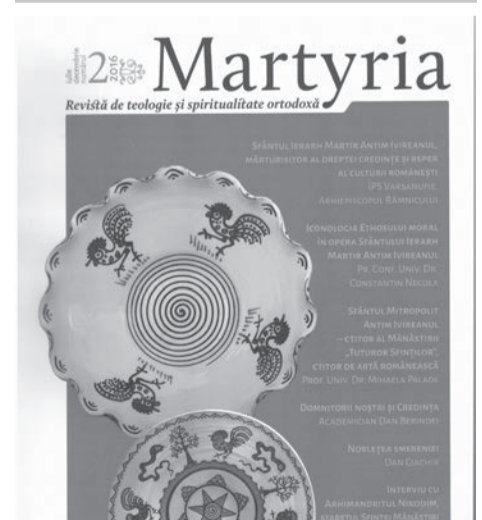
SĂ FII ROMÂN!
Să fii român
Dan Puric
Compania Dan Puric, București, 2016

RODICA LĂZĂRESCU
INVITAȚIE LA CONFESIUNI
Invitație la confesiuni
Rodica Lăzărescu
Editura Vatra Veche, Târgu-Mureș, 2016

PRO SAECULUM
Anul XV, nr. 7-8 (115-116) – 15 oct. – 1 dec. 2016
revistă de cultură, literatură și artă
„Pro Saeculum”
Revistă de cultură, literatură și artă
Anul XV, nr. 7-8, oct. – dec. 2016
Editor: Centrul Cultural Vrancea

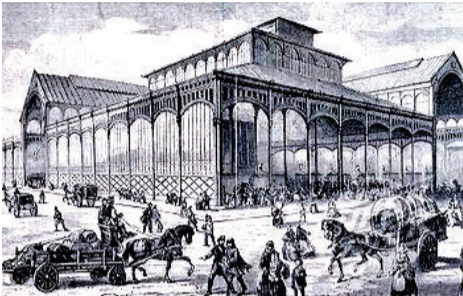

MARTYRIA
Revistă de teologie și spiritualitate ortodoxă
„Martyria”
Revistă de teologie și spiritualitate ortodoxă
Numărul 2, iulie-decembrie 2016

Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici

Vacanțele bunicilor și părinților (VI)

Halele din Paris (sec. XIX)

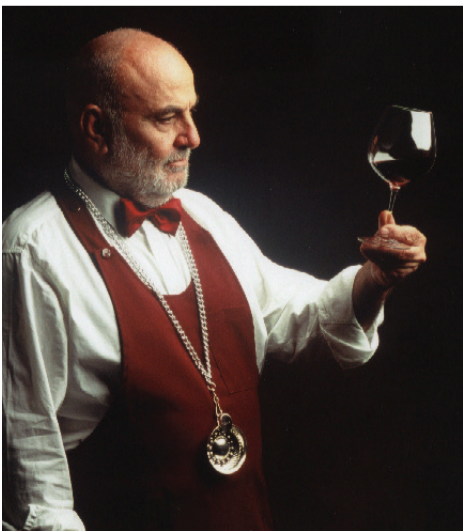
Halele pariziene au fost un colț parizian care a pierit pentru totdeauna, pe care însă l-am mai apucat. Peisajul era dominat de impozante construcții de fontă cu sticlă realizate în timpul celui de al doilea imperiu de Victor Baltard, unde măcelarii, vânzătorii de legume și zarzavaturi, negustorii de păsări, ouă, fructe, grâne, făină, sau pește, raci melci și condimente își etalau produsele.

Vechile hale pariziene

Era o abundență de mărfuri extraordinară, dar și o forțată de oameni de toate categoriile. Tot spațiul respectiv de lângă biserica Saint Eustache, între străzile Rambouteau și Berger, era o insulă insolită care era numită stomacul Parisului, a cărui prezență a fost pentru mine o adevărată surpriză. Prin anii '60 am mai apucat și eu aceste restaurante populare înainte ca halele să fie dărâmate. Sunt printre cei mulți care regretă dispariția pentru totdeauna a vechilor hale pariziene.

Bunicii și părinții ne povesteau cum, mergând la Paris, au descoperit, alături de subtilitățile gastronomiei franceze, o fascinantă preocupare pentru vinuri. Și la noi erau vinuri și o tradiție legată de ele. Acolo însă au găsit o adevărată cultură a vinului. Francezii aveau la dispoziție o extraordinară varietate de vinuri de calitate, care erau diferite după locul unde se aflau viile respective, dar și după anul recoltelor. Marile restaurante aveau adevărate colecții de vinuri cu care se lăudau (ca și cei cu un statut economic ridicat) și marea preocupare a tuturor era să aleagă vinul potrivit cu felul de mâncare consumat.

Somelieri parizieni

Pentru aceasta, clienții erau ajutați de somelieri (un fel de paharnici), care erau enologi, gustători de vinuri și specialiști în ceea ce privește acordul armonios ce trebuie să existe între ce mănânci și vinul pe care îl bei. Acești somelieri, totdeauna eleganți, purtau atârnată de gât cu un lanț o cupă de cositor sau de argint („taste vin”) pentru testarea vinului. Ei oficiau un adevărat ritual căci nu se mulțumeau să dea sfaturi pentru alegerea vinului în funcție de meniul comandat, dar și destupau sticlele, controlau aspectul, culoarea, aroma și temperatura (de obicei cu un termometru) vinului și bineînțeles îl gustau, având dreptul să-l respingă.

Șampania

Românii noștri, în cursul călătoriilor lor la Paris, au descoperit, pe lângă ritualul vinurilor, exuberantul succes al șampaniei, această băutură spumoasă, veselă și prestigioasă care făcea furori în *la belle époque*. Tata ne povestea cum englezii din secolul al XVII-lea au fost primii care au apreciat vinul din provincia Champagne, care era ușor decolorat și devenea gazos după ce era tras din butoaie în sticle¹, sticle pe care le aveau la dispoziție, căci au fost inventate în Anglia pe la 1632 de vestitul și pitorescul Kenelm Digby, diplomat, filosof și alchimist. Succesul șampaniei se datorea mai ales perfecționării procesului de șampanizare a vinurilor albe, realizat de un călugăr benedictin dom Pérignon (1638-1715). Explozia consumului de șampanie a survenit însă de abia după prăbușirea lui Napoleon III (1870). Bunicii mei l-au trăit din plin. Nu se concepea o recepție, o sărbătorire, un dineu, sau un bal la care să nu se servească șampanie frapată, turnată în cupe sau pahare speciale („flutes”).

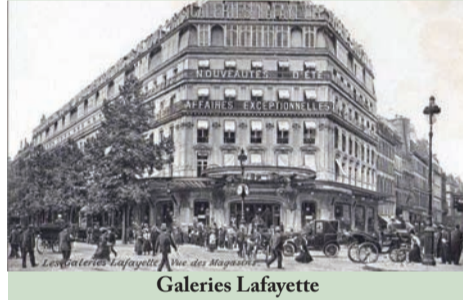

Magazine pariziene vechi

Orice călător caută să-și procure amintiri, obiecte de lux sau produse necesare de la locul unde merge, mai ales cele ce nu se găsesc la el acasă. Parisul la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX avea poate cele mai frumoase, bogate și interesante magazine. Vechile dughene medievale începuseră să dispară pentru a face loc, mai ales pe marile bulevarde și avenide ale celui de al doilea imperiu, la magazine mari, situate la parterul vastelor clădiri, luminoase, luxoase, cu vitrine atrăgătoare protejate de umbrare care erau întinse deasupra trotuarelor. A fost o adevărată revoluție care a schimbat radical aspectul orașelor mari. Bunicii ne povesteau despre prăvălii de unde cumpărau tot felul de obiecte utile sau doar frumoase, pe care ni le arătau căci se aflau și în conacul de la Stolnici și din care mai mi-au rămas câteva definitorii pentru *la belle époque*.

Printemps

Galeries Lafayette

Cea mai mare inovație a fost însă apariția „marilor magazine”, aceste adevărate catedrale comerciale, multispecializate cu spații de vânzare pe suprafețe mari ca: Les Grands Magasins du Louvre (din 1856), A la Belle Jardinière (din 1856), Le Printemps (din 1865), la Samaritaine (din 1865) și Les Galeries Lafayette à Paris (din 1896).

Constituiau atunci una din marile atracții pentru cei veniți în vacanță la Paris. Aveau vitrine superbe (mai ales de sărbătorile Crăciunului), mărfurile erau de calitate și prezentate frumos în interioare somptuoase împodobite cu decoruri „Art Nouveau”, iar prețurile erau fixe, nenegociabile, ceea ce era ceva cu totul neobișnuit atunci, căci în restul magazinelor prețurile se tocmeau.

Încă de pe vremea lui Ludovic XIV, Parisul devenise locul unde se găseau cele mai importante ateliere de croitorie pentru femeile din elitele europene. Din toate colțurile continentului nostru, femeile din păturile de sus ale societății făceau drumul la Paris ca să-și cumpere garderoba. Sub Marie Antoinette apare ceea ce putem numi primul atelier de mare croitorie („haute couture”). E vorba de atelierul Le Grand Mogol a lui Rose Bertin² de pe strada Faubourg-Saint-Honoré.

Așa cum se poate vedea pe unele tablouri votive (ca cel de la biserica de la Stolnici, de pildă), boieroaicele române, începând de la sfârșitul perioadei fanariote, au început să nu mai poarte haine orientale, ci veșminte de tip parizian³. De aceea bunica mea, ca toate femeile din protipendada bucureșteană, când ajungea la Paris făcea ceea ce bunicul meu numea pelerinajul la mării croitori ai Parisului, care pe vremea ei erau surorile Callot, Paul Poiret, Jeanne Paquin, Madeleine Chéruit, Madeleine Vionet și Paul Rodier, dar mai ales Charles Frederick Worth, care este primul ce a folosit manechine pentru prezentarea creațiilor sale.

În timp ce bunica ne povestea despre periplurile ei pe la mării croitori ai Parisului, îmi venea în minte un pasagiu dintr-o tiradă a coanei Chirița⁴.

„Parisul nu are seamăn pe fața pământului, și pot zice că nici chiar Bucureștiul nu-l întrece... adică să fim drepți... nu-l întrece. Ce nu găsești în el? galerii de muzeeuri vrei?

ai; munamenturi vrei? ai; teatru vrei? ai;... Eu nu le-am vizitat nici pe unele, nici pe altele, pentru că am avut de umblat pe la magazii de marșande de modă. Am fost la madam Desal și la madam Fovel, de mi-am comandat tualete... Eu tualetele le-am pus la mână și am și fantacsit cu dansurile la baluri, la Mabil⁵. Ah! frăților, ce juvaer de grădină-i Mabilul! ce adunare elegantă întâlnești în ea!... Nu era seară să nu mă duc acolo la petrecere... ba încă am jucat și cancanu.”

Bunicii și părinții mei, spre deosebire de coana Chirița, vizitau muzeele, mergeau la spectacole și vizitau monumentele Parisului. Așa cum era vechiul program a ceea ce a fost numit „Grand Tour”. Era un program cultural obligatoriu. Din acesta făcea parte și vizitarea obiectivelor culturale din jurul Parisului ca palatul de la Versailles, castelele de la Sceaux, St. Cloud, Veau le Vicomte sau Chantilly și bineînțeles cel de la Fontainebleau, cu care prilej treceau prin pădurea de la Barbizon, celebră datorită artiștilor care au pictat-o, printre care și N. Grigorescu.

Tot ca un fel de program cultural erau plimbările prin Paris cu birja pe străzi, bulevarde, prin piețe și prin parcuri, în special cel numit Bois de Boulogne. Ascultam fascinați descrierile diferitelor cartiere ale orașului, mai ales ale splendifidelor imobile din vechiul și aristocraticul cartier Marais.

O atracție deosebită o prezentau plimbările cu mici imbarcațiuni pe Sena, când puteai contempla splendifidele construcții de pe malurile apei și treceai sub remarcabilele poduri pariziene.

Pentru intelectuali, malurile Seinei mai ofereau o atracție fascinantă devenită emblematică pentru Paris. E vorba de acele tarabe de cărți de anticariat înșirate pe ambele maluri ale Seinei, cam în regiunea catedralei Notre Dame, tarabe care există acolo din secolul XVI de la sfârșitul Renașterii, a căror statut a fost reglementat din secolul XVII și care ofereau amatorilor la prețuri negociabile cărți atlase, albume, gravuri vechi, hărți de demult etc.

Lumea îi numea „bouquinistes” și erau organizați ca o confrerie ce ația ca stemă o șopărlă privind o sabie. Mama îmi povestea cum stătea ceasuri întregi să răsfoiască cărțile buchiniștilor și cum odată l-a întâlnit acolo pe Anatole France, pe care-l cunoștea și care i-a spus că aceste anticariate stradale erau unul din viciile sale. Ele mai există și azi⁶ și am beneficiat și eu de ofertele lor, mai ales că puteai citi fără să cumperi. Am aflat cu bucurie că în 1991, UNESCO i-a declarat patrimoniul cultural al umanității (asta în timp ce la noi anticarii de pe străzi sunt alungați ca niște infractori).

Bunica mea la Paris

NOTE:

¹ Specialiștii susțin că această în aparență degradare a vinului se datorea faptului că trasul în sticle se făcea în timpul echinoxului de primăvară când era pe vremea aceea, o mică glaciațiune, destul de friguroasă.

² Marie Antoinette i-a conferit titlul de Ministru al Modei. Toți sunt de acord că ei i se datorează supremația croitoriei feminine franceze în lume.

³ Bărbații, din motive politice ușor de înțeles, nu au avut curajul să adopte veșminte occidentale (haine nemțești) decât mult mai târziu.

⁴ Coana Chirița în voiaj, de V. Alecsandri.

⁵ Balul Mabilie era un local de dans celebru cu o grădină și numeroase boschete, înființat încă din 1831 cam pe unde se află azi av. Montaigne. Printre altele era celebru pentru iluminarea sa cu 3000 de becuri cu gaz.

⁶ Astăzi se pare că sunt 240 de buchiniști care au 900 de tarabe și care expun circa 300.000 de cărți.